Lenin suomalaisten muistelmissa

Kansankulttuuri

V. I. Lenin tammikuussa 1918.

Lenin suomalaisten muistelmissa

Toimittanut

Tuure Lehén

Kansankulttuuri Oy

Helsinki

Kirjapaino Sanan Tie Tampere 1969

Tämä teos sisältää kolmenkymmenen suomalaisen muistelmia erilaisissa tilanteissa tapahtuneista kosketuksista Vladimir Iljitš Leninin kanssa vuodesta 1897 vuoteen 1922 ulottuvana aikana. Useimmat kirjoitukset ovat ennen julkaistuja, mutta kun ne ovat pääasiassa ilmestyneet 1920- ja 1930-luvulla joko Suomen rajojen ulkopuolella tai muuten olleet maassamme vallinneiden olosuhteiden vuoksi vaikeasti tavoitettavia, ne ovat jääneet nykypäivien suomalaiselle lukijalle melko tuntemattomiksi. Ensimmäistä kertaa julkaistaan tässä kokoelmassa joitakin kotimaisista ja neuvostoliittolaisista arkistoista peräisin olevia muistelmia.

Valtaosan nyt julkaistavasta aineistosta muodostavat muistelmakirjoitukset, jotka liittyvät Leninin oleskeluun Suomessa vuosina 1905—07 ja 1917 sekä maamme työväenliikkeen edustajien ja valtiollisten toimihenkilöiden kohtaamisiin hänen kanssaan Lokakuun vallankumouksen jälkeisenä aikana. Vain suomalainen työmies Oskar Engberg, joka vuosina 1897—1900 eli Siperiassa Leninin ja Nadežda Konstantinovna Krupskajan karkotustoverina, on muistellut noita varhaisempia aikoja.

Kun useimmat muistelmat on pantu paperille vasta monien vuosien kuluttua niissä mainituista tapauksista, on joidenkin yksityiskohtien, erityisesti tapahtuma-aikojen selostamisessa havaittava epämääräisyys, epätäsmällisyys ja ristiriitaisuus ollut vaikeata välttää. Siellä täällä voidaan myös todeta esiintyvän subjektiivisesti rajoittunutta, selkiintymätöntä ja ilmeisen erheellistäkin näkemystä Leninin persoonasta. Tämä koskee erittäinkin Ludvig Lindströmin muistelmia Leninin siirtymisestä Pohjanlahden yli Ruotsiin joulu-

kuussa 1907. Mutta nämäkin muistelmat puolustanevat paikkaansa tämänlaatuisessa kokoomateoksessa, koska ne sisältävät runsaasti mielenkiintoista tietoa tuosta monivaiheisesta ja vaarallisesta matkasta, jonka järjestämisessä Lindströmillä oli tärkeä tehtävä.

Muistelmakirjoitusten epätasaisuudesta johtuu, ettei aineiston täsmällinen jäsentely ajan enempää kuin sisällönkään perusteella ole ollut mahdollista, vaan kirjoitusten sijoitus kokoelmassa on muodostunut jonkin verran mielivaltaiseksi. Kirjan alkuun on sijoitettu muistelmat, joiden kirjoittajat (O. W. Kuusinen, Yrjö Sirola, Kullervo Manner, K. H. Wiik ym.) ovat kohdanneet Leninin useampia kertoja ja keskustelleet hänen kanssaan aatteellisista ja muista yleisluontoisista kysymyksistä, ja niiden jälkeen seuraavat yksittäistapauksia koskevat kertomukset kohtaamisten mukaisessa aikajärjestyksessä.

Kirjan loppuun liittyvä hakemisto "Henkilötietoja muistelijoista ja lähdeviitteitä" antaa tarpeen vaatiman täydennyksen muistelmiin ja niiden syntyhistoriaan.

Aineiston keräystyössä saamastaan arvokkaasta avusta toimitus kiittää erityisesti Kansan Arkiston, Työväen Arkiston ja Neuvostoliiton Tiedeakatemian Suomalais-Karjalaisen osaston arkiston työntekijöitä.

Toimitus

O. W. KUUSINEN

Kuusinen
oli luopio,
yksi Neuvostoliiton
revisionismin
johtajista,
Stalinin,
Kominternin ja
Suomen
työväenluokan
petturi.
(KOMINTERN [SH] erottaa
itsensä Kuusisesta.

parhaimmassa merkityksessä. A. M. Gorkin osuvan sanonnan

sosialismin voittokulkua muissa maissa. Hänen elämänsä katkesi ennenaikaisesti. Mutta Leninin historialliset teot, hänen aatteensa ovat kuolemattomat.

YRJÖ SIROLA

Mitä Lenin kysyi?

Hän osasi kysellä. Noin 30 vuotta sitten kerrotaan hänen, lakkojulistusta valmistaessaan, tiedustelleen asioita eräältä lakkolaiselta niin tehokkaasti, että tämä lopulta hikeä pyyhkien sanoi: — Ennen minä teen ylityötä kuin olen teidän kyseltävänänne. Samalla tavoin hikoilivat hänen edessään monet internatsionalistit, joille hän asetti kysymyksiä, mihin olisi pitänyt voida vastata — mutta ei voinut. Enimmäkseen kuitenkin Lenin kyseli niin taitavasti, juttelun muodossa, että kyseltävä tuskin huomasikaan. Englantilainen noskelaisrouva, mrs. Snowden, teki sentään sen havainnon, että interveivin jälkeen oli todettava, kuinka oikeastaan interveivattava olikin itse asiassa interveivannut. Ja samalla totesi tämä arvon rouva, että Leninin kuuluisa hymy ei aina (eikä kaikille) ollut pelkästään herttainen.

Mutta minunhan piti kertoa omia muistelmiani. Ensimmäisen kerran kyseli hän minut tyhjäksi v. 1905, suurlakon lopettajaispäivänä Helsingissä. En ollut hänestä erikoisesti kuullut enkä merkitystään tiennyt, mutta mieleeni jäi se, että hänen kysymyksiinsä täytyi vastata juuri niin kuin asia oli. Ikävä kyllä emme silloin osanneet ottaa kyllin vakavasti hänen Alanteen ja Hakkilan luona asuessaan meistä antamaa lausuntoa: "Eivät ole tosi sosialidemokraatteja" (joka sana siihen aikaan hänen suussaan merkitsi samaa kuin nyt kommunisti).

Kööpenhaminan kansainvälisen kongressin aattona 1910 satuimme naapureiksi illallispöytään eräässä pienessä ulkoravintolassa, jossa tanskalaiset tervehtivät jo saapuneita vieraitaan. Kun viina-

karahvi kiertäessään tuli kohdallemme, kysyin Leniniltä: — Otatteko ruokaryypyn?

— Ei ole minun puolueeni kieltänyt, kuului vastaus.

Se oli nolaus minulle. Hän näkyi tunteneen Suomen Sos. dem. puolueen Oulun kokouksen toimihenkilöille lausuman vakavan velvoituksen olla ehdottomasti raittiita. Tämä pieni kohtaus on usein muistunut mieleeni. Ensin panin merkille vain sen seikan, että hän oli tuollaisenkin, sivumennen tehdyn päätöksen, pannut merkille. Vasta kommunistina selvisi pääasia: se merkitys, minkä hän pani puolueelle ja sen päätöksille.

Yksityisjuttelussa saman kongressin sivuhuoneissa Lenin lausui monta sattuvaa arvostelua kokousasiain johdosta. Esim. osuustoimintakysymyksestä ehdotetussa päätöslauselmassa osoitti hän "sosiaalinen tuotanto"-sanan käyttämisessä epätarkkuuden. Olisi myös halunnut keskustella filosofiasta — oli juuri kirjoittanut kirjansa eräiden toverien idealistisia harhaotteita vastaan — mutta ikävä kyllä en voinut seurata häntä sille alalle. Samalla kertaa toimitteli hän meidän suomalaisten kanssa eräitä käytännöllisiä kuljetusasioita. Kävihän silloin yli Suomen yksi vallankumouksellisten etappiteistä.

Lokakuun vallankumouksen päivinä 1917 jouduin puolueen puolesta viemään onnitteluja Leninille Smolnaan. Onnitteluja hän ei huolinut. "Eihän Kerenski ole vielä voitettu", sanoi hän. Mutta hän oli halukas keskustelemaan siitä, tulisiko Suomen sosialidemokratia mukaan yhteiskunnalliseen vallankumoukseen, ja millä muutoin voisimme vallankumouksellista Pietaria auttaa.

Tammikuun alussa 1918 oli hän Tukholman pormestarille Lindhagenille sanonut, että Suomen sosialidemokratian johto on pettänyt vallankumouksen. Tuota asiaahan koetimme sitten punaisen Suomen aikana korjata, sillä kertaa onnistumatta.

Joku kerta tavattiin punaisen Suomen aikana sekä kesällä 1918. Mielenkiinnolla seurasi Lenin kehitystämme kommunisteiksi. Monta hyvää ohjausta saimme häneltä silloin. Talvella 1919 tavattiin Kominternin perustajaisissa. Asuin eräässä Kremlin sivurakennuksessa joidenkin länsimaisten puolueiden edustajain kanssa.

Eräänä iltana pistäytyi Lenin luoksemme. Joimme teetä tarinoiden. Pian iski hän pääasiaan:

— Entä talonpojat?

Ja nyt oltiin lujilla. Hän kysyi, miten on maakysymyksen laita. Paljonko maatyöväkeä ja missä asemassa? Miten pien- ja keskitalonpoikain laita? Ja hän pyysi kunkin maan edustajia lyhyesti panemaan paperille, mitä tiesivät tästä asiasta omasta maastaan.

Huhtikuun 22 pnä 1920 Lenin täytti 50 vuotta. Vähää ennen sitä oli bolševikkien puoluekonferenssi ja sen lopettajaisissa aiottiin häntä juhlia. Ennen viimeisen istunnon loppua sai puheenvuoron muistaakseni Preobrašenski. Esitti asian. Ja sitten alkoi puhua Kamenev. Mutta Lenin kokosi paperinsa ja lähti ulos — sattuikin juuri joku kanslisti hakemaan. Kokouksesta huudettiin: "Pyydämme" — joka tarkoitti samaa kuin: Jääkää! Mutta hän viittasi papereihin käsissään ja sanoi: "Dela", s.o. asiat vaativat. Ja kun asiat vaativat, silloin ei mikään sivuseikka voinut Leniniä pidättää. Kamenev sanoikin: "Antakaa hänen mennä, on helpompi hänestä puhua." Leniniä oli aivan mahdoton juhlia.

Vallankumouksen raskaimpina päivinä hän oli paras rohkaisija, tarmon terästäjä. Satuin kerran hänen luokseen kylmänä talvipäivänä. Puhelin soi, kuten se tavallisesti soi lakkaamatta; soitto oli sitten myöhemmin muutettu lamppusignaaliksi. Joku kyseli nähtävästi halkoasioita. Leninin kasvot saivat ankaran ilmeen. Hän sanelee puhelimeen kuin dekreettiä: "Määrä on täytettävä, ehdottomasti! Ei makseta mitään korvausta, ei voida!" — Nuo muutamat lauseet terästivät taas jonkun horjuvan komissaarin sisua. Hän jaksoi jälleen vaatia yli-inhimillisiä ponnistuksia. Ja niillä pelastui vallankumous, pelastui Venäjä ja säilyi maailman vallankumouksen tukikohta. Onko ihme, että ihaillaan sitä sisua, joka ei pettänyt.

Osuin olemaan Leninin kabinetissa silloin, kun juuri oli katkennut Denikinin hyökkäyksen kärki. Puhuessaan telefoonissa sieppasi hän kartan ja seurasi siitä tarkoin. Osoitti sitten minulle, millä kohdin rintama eteni. — Silloin — tai joskus sittemmin — tiedusteli hän, mitä kirjoja ulkomailla on ilmestynyt Suomen luokkasodasta. Oli kuullut, että joku ruotsalainen upseeri. . . — Eversti Hjalmarsson on julkaissut kirjan, sanoin ja on muitakin. Hän

tahtoi tietää, oliko niitä tai muita kirjoja saksaksi. Mainitsin Goltzin. Hän halusi saada sen. Niin tarkoin seurasi hän kansalaissotien yksityiskohtia. Siten kokosi kokemuksensa. Käsittämätöntä on vain, mistä hän kaikkeen tuohon ajan otti.

Keväällä 1920 kävimme Tukholmasta juuri saapuneen toveri Gyllingin kanssa juttelemassa Karjalan asiasta. Ukko tiedusteli tarkkaan, mitä Karjalasta tiesimme ja mikä oli puolueemme kanta asiasta. — Uskoimmeko mieskohtaisesti autonomisen Karjalan menestyvän? Tunnustin, että minua hieman epäilytti: vähän kansaa, teollisuustyöväkeä tuskin ollenkaan, toimivoimia vähän jne. Mutta toveri Gylling uskoi. Ja oli valmis yrittämään. Hän luotti Karjalan talonpoikiin. Ne kyllä innostuvat asiaansa. Lenin kyseli ja kuunteli harrastuksella. Hän näki miehen, joka uskoi ja uskalsi. Sellaisten pitää saada yrittää.

Viimeksi tapasin Leninin syksyllä 1921. Hän tahtoi tietää, tunsinko amerikkalaisia Kuzbasin asiassa toimivia suomalaisia ja heidän suosittajiaan. Tehtyään kysymyksensä sulki Lenin toisen silmänsä ja toinen katsoi lävitseni. Oli paras puhua juuri niin kuin ajatteli. Tunsi, että jos ei puhunut, niin hän sai kumminkin tietää mitä halusi. Hän huomautti, että juttu on tärkeä. Siihen on uhrattu varoja ja merkitsee tuon alueen tuotannon kohottaminen paljon. On koetettava saada luotettavaa sakkia.

Sitten puhelimme Marxin ja Engelsin lausunnoista proletariaatin diktatuurista ja vallankumouksesta. On joitakin, joita hän ei ole ottanut "Valtioon". Kyselin hänen käsitystään niistä. Hän luetteli itse monta lisälausuntoa, joita pitäisi vielä selostaa. Tuli siinä puheeksi myös Engelsin kirje Bebelille 1880-luvulla, se, jonka Saksan sosialidemokratian johto oli salannut ja jossa vallankumouksen pääkysymysten aavistus on ehkä kirkkainnaan.

— Niin, kyllä näkyy Engels ymmärtäneen vallankumouksen vaikeudet, sanoo Lenin ja hänen uurteiset kasvonsa saavat syvän, selittämättömän vakavan ilmeen.

— Hän on elänyt ne vaikeudet.

— Mutta kuitenkin, minä sanoin, Engels oli valmis ne kestämään, silläkin uhalla, että siitä tulisi 1793. (Ranskan suuren vallankumouksen huippu ja jakobiinien kukistumisvuosi).

— Niin 1793. . . sanoi Lenin ja hänen kasvonilmeensä kertoi yhdellä vilauksella kaikki ne hetket ja ajankohdat, jolloin Venäjän vallankumousta oli uhannut "1793". Monasti oli Lenin neuvosto- ja puoluekokouksissa sanonut: — Jollemme pysty tuota ja tuota tekemään, emme läpäise.

Mutta läpäistiin, hänen johdollaan. Ja siinä yli-inhimillisessä työssä kuluivat hänen hermonsa. Vastavallankumouksellisen "sosialistin" luodit rasittivat myös. Lääkärit kertovat, että ruumiinavaus osoitti Leninin aivojen olleen miltei loppuun kuluneet. Mutta hän ennätti niillä tehdä harvinaisen päivätyön, ennen kuin meni levolle.

KULLERVO MANNER

Parisen henkilökohtaista muistoa toveri Leninistä

Olin jo ennen vuotta 1912 kirjallista tietä vähän tutustunut Leniniin. Mutta kun en osannut venäjän kieltäkään, niin ei siitä tutustumisesta perinpohjaisempaa tullut. En siihen aikaan vielä osannut edes aavistaakaan, että kerran olisi tilaisuus niin läheltä ja välittömästi käydä marxilaisen käytännön koulua toveri Leninin johdossa, kuin mitä minulla on ollut Suomen vallankumouksen jälkeen emigranttinaoloni aikana Neuvosto-Venäjällä.

Jo kesällä 1912 tutustuin Helsingissä, missä silloin olin Suomen Sos. dem. puolueen äänenkannattajan toimituksessa, kokeneeseen bolševikkiin, Leninin läheiseen ystävään, toveri Schottmanniin, joka niihin aikoihin oli luullakseni Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen keskuskomitean jäsen. Jouduimme sunnuntaisin toveri Schottmannin kanssa pienessä toveripiirissä tekemään virkistysmatkoja maaseudulle. Näillä matkoilla Schottmann tapasi kertoa yhtä ja toista venäläisistä bolševikeista, heidän työstään ja taisteluistaan sekä myöskin Leninistä. Me olimme, me suomalaiset, tavallisia "länsimaisia" sosialidemokraatteja, tosin vasemmalle kallistuvia, kautskylaisen "jyrkän luokkataistelun" kannattajia. Jälkeenpäin olen huomannut, että toveri Schottmann suhtautui silloin meihin määrätyllä varovaisuudella, niinkuin sellaisiin, joista on toivoa, mutta joita tulee pidellä huolellisesti, ettei nuori oras vain pilaantuisi. En silloin varmasti tiennyt, mikä asema Leninillä oli Venäjän toveripuolueessa. Schottmannin kuvauksista Leninistä sain kuitenkin sen käsityksen, että Lenin oli yksi napa siinä liikkeessä.

Tapahtui sitten samoihin aikoihin venäläisessä sotilasjärjestössä Helsingin palo. Joukko venäläisiä ja suomalais-venäläisiä tovereita

joutui venäläisen santarmin ja sitä avustavan suomalaisen poliisin käsiin. Seurasi karkotuksia Siperiaan. Karkotettujen joukossa olivat mm. suomalaiset toverit Taimi ja Kokko. Tällöin Schottmann äkkiä poistui Helsingistä. Joittenkin aikojen perästä hän palasi takaisin. Minulle selveni jollakin tavalla — en tarkemmin enää muista millä tavalla — että toveri Schottmann oli matkustanut Leninin luo tekemään selvää tapahtumista Helsingissä ja erikoisesti bolševikkien sotilasjärjestöä kohdanneesta onnettomuudesta. Tällöin rupesin huomaamaan, että se napa, Lenin, oli todellakin napa ei vain teorian kentällä, vaan ennen kaikkea käytännöllisen vallankumouksen jokapäiväisen taistelun alalla.

Ensimmäisen kerran kohtasin Leninin persoonallisesti — myöskin Helsingissä. Se oli syyskesällä 1917, jolloin Lenin oleskeli Suomessa. Olin jo heti Leninin saavuttua Helsinkiin — olin nimittäin Suomen SDP:n puoluetoimikunnan jäsen — saanut tiedon hänen oleskelustaan siellä. Sitten myöhemmin toveri Kustaa Rovio, jonka luona Lenin asui, ilmoitti minulle, että Lenin aikoo matkustaa Helsingistä pois. Hänet olisi maskeerattava parturin avulla. Sitä varten tarvittaisiin sopiva asunto, jossa olisi puhelin. Rovio esitti tarkoitukseen käytettäväksi minun asuntoani. Tietysti ylpeänä minulle osoitetusta luottamuksesta suostuin. Määrättynä aikana Rovio sitten saapui holhottinsa kanssa luokseni. Lenin oli aika vilkas, mutta puhui hyvin hiljaa, ikään kuin olisi varonut seiniä. Meidän juttelustamme ei suuria tullut välittömästi, sillä minä osasin silloin saksaa hyvin huonosti ja venäjää tuskin enempää kuin: "strastvuite". Rovion avulla sentään keskustelimme yhtä ja toista Suomen työväen asioista. Lenin näkyi olevan utelias ottamaan selvää, mitä minä luin. Hän tarkasteli aika huolellisesti huoneessa olevan kirjastoni. Ei se kirjasto niin häävi ollut, olipahan vain tavallisen suomalaisen sosialidemokratian mukainen. Mutta oli siellä toki sentään Marxiakin niin paljon, että Lenin katsoi voivansa esittää minulle erään pyynnön. Hän kysyi: "Onko teillä 'Kansalaissota Ranskassa'? Tarvitsisin sitä työtäni varten." Minulla ei ollut — valitettavasti. Häpesin jo silloin sitä. Sillä aavistin, että Lenin olisi sitä tarvinnut oikeaa asiaa varten.

Hänhän sanoi: "Tarvitsen sitä työtäni varten." Kun sitten myöhemmin tutustuin hänen kirjaansa "Valtio ja vallankumous", joka on ainakin eräiltä osilta Suomessa kirjoitettu mainittuna kesänä, niin on tullut mieleeni, että sitä työtä varten Lenin olisi tarvinnut pyytämäänsä kirjaa. Osoitin hänelle kuitenkin paikan, mistä sen Helsingistä voisi saada.

Leninin käynnin tarkoitus luonani ei kuitenkaan tullut saavutettua. Parturi joka oli tilattu tekemään Leninistä tuntematonta, oli jänistänyt ja Leninin oli palattava tyhjin toimin. Hän sanoi hyvästi ja vilkaisi mennessään somasti, kuten hänen tapansa oli, toista silmäänsä vähän siristäen.

Seuraavan kerran kohtasin Leninin Smolnassa, kun hän jo, loistavasti suoritetun Lokakuun vallankumouksen jälkeen, hoiteli nuoren Neuvostovallan peräsintä. Se oli muistaakseni v:n 1917 ihan lopussa. Meillä oli ollut marraskuun alussa Suomessa valtava suurlakko. Työväki oli jalkeilla. Taisteluhalu liekehti. Porvaristo oli häntä koipien välissä. Sillä ei ollut aseita. Venäläiset sotilaat olivat Suomen työväen puolella. Silloin olisi ollut otollinen hetki käydä eteenpäin. Suurlakon aikana saimme Pietarista Leniniltä kirjeen, jossa toverillisin sanoin toivotettiin meille taistelussamme menestystä. Taisi siinä olla hieno viittaus, että seuratkaa, suomalaiset toverit, venäläisten esimerkkiä. Kirje oli osoitettu Valppaalle, Wiikille, Kuusiselle ja allekirjoittaneelle (kaksi ensimmäistä näistä ovat jatkuvasti kautskylaisia sosialidemokraatteja). Me suomalaiset emme kuitenkaan ymmärtäneet seurata Leninin esimerkkiä ja neuvoa. — Tapaamiseni Leninin kanssa koski pääasiassa Suomen itsenäiseksi julistamista. Suomen Sos. dem. puolueen delegaattina lähetettiin pari muuta toveria ja minut tästä asiasta neuvottelemaan Leninin kanssa. Tapasimme hänet, kuten sanottu, Smolnassa, yläkerroksessa suuressa autiossa huoneessa. Paloi pieni heikkovaloinen lamppu. Huone melkein kalustamaton. Kuluneen pöydän ääressä istuimme. Selitimme asiamme. Lenin sanoi: "Tietysti Suomi on tuleva itsenäiseksi, me bolševikit emme vastusta, — kuten tiedätte — me teemme kaikkemme auttaaksemme teitä." — Ja bolševikit tekivätkin niin. Sitten puheltiin suurlakostamme. Lenin kyseli, me vastasimme. Tunsimme, tai ainakin allekirjoittanut tunsi jo silloin, että olimme tehneet virheen. Mutta Lenin ei meitä haukkunut eikä sättinyt. Puhui sitävastoin niin, että minulle omassa mielessäni alkoi selvetä, mitä olisi pitänyt tehdä ja mitä pitää vastaisuudessa tehdä. Ehkä Lenin katseli meitä samanlaisella silmällä kuin toveri Schottmann jo 1912. Tämä kohtaus Leninin kanssa on ainakin allekirjoittaneeseen vaikuttanut sillä tavalla, että kypsyi uskallusta ja päättäväisyyttä vallan valtaamisen tielle, niinkuin sitten tammikuun lopussa lähdettiinkin, tosin vielä silloinkin huojuen. Tämä kohtaus Leninin kanssa ja hänen suhtautumisensa virheisiimme jäi sitäkin enemmän mieleen, kun samalla matkalla jouduin myös pikipäin tapaamaan Trotskin. Hän teki myös työtä Smolnassa, pienessä huoneessa, paperien keskellä. Kun astuin toverini kanssa hänen luoksensa, oli esitelty ja lyhyesti selitetty asiat sekä päästy Suomen suurlakkotapahtumiin, niin Trotskin huulilta lennähti kuin rautamoukarin isku: "Ikipäivinä ei tulla unohtamaan sitä, että marraskuussa ette ottaneet valtaa käsiinne." En vähimmässäkään määrässä tahdo väittää, etteikö Trotskin arvostelu olisi ansaittu. Mutta sellaista kasvattavaa ja eteenpäintyöntävää vaikutusta ei sillä moukarin iskulla ainakaan minuun silloin ollut kuin Leninin suhtautumisella.

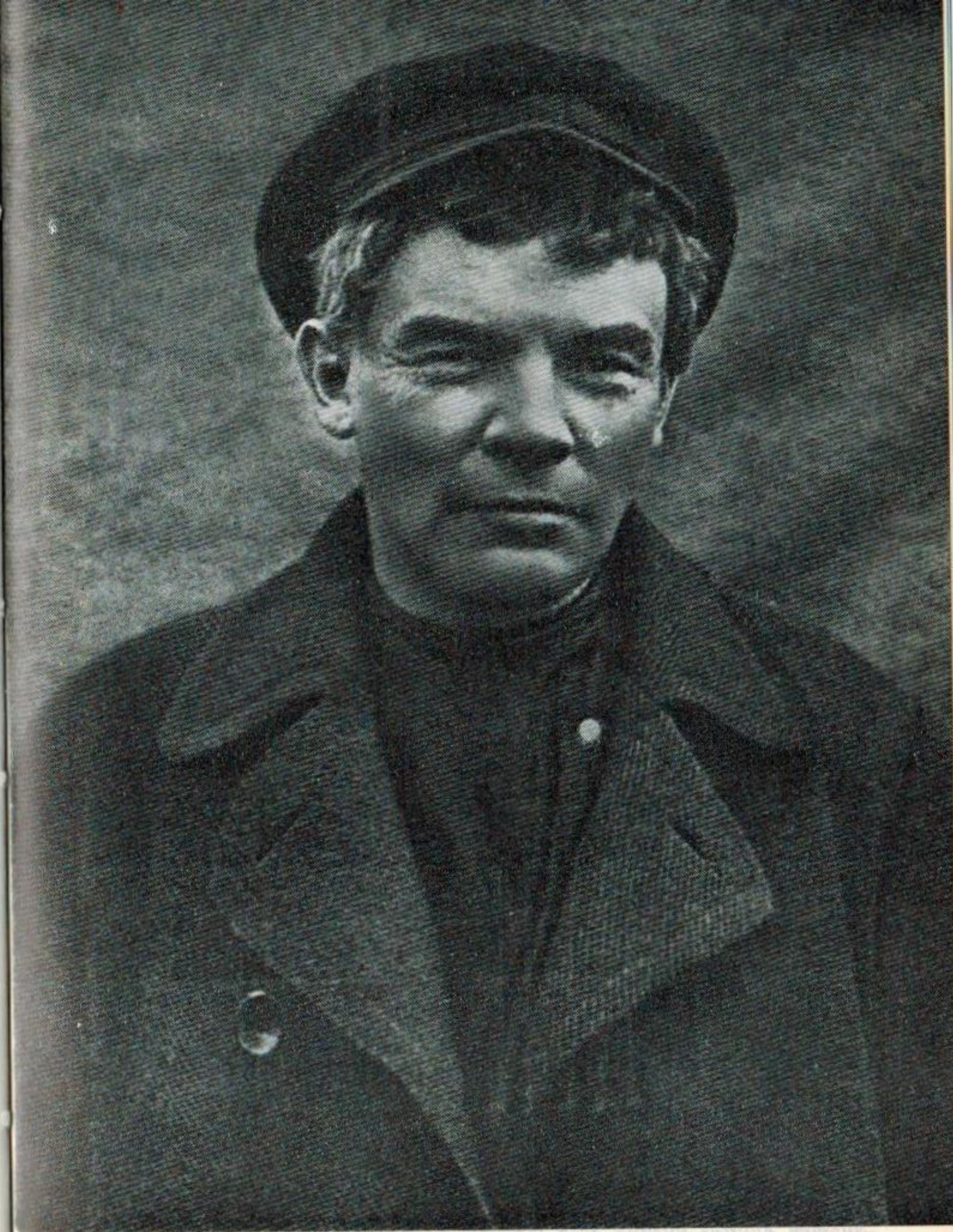
Kolmannen kerran tapasin sitten Leninin työkabinetissaan Kremlissä, toukokuun alussa v. 1918. Kolmekuukautinen vallankumoustaistelumme Suomessa oli päättynyt. Meidät oli lyöty. Näimme ja tunsimme, että olimme tehneet suuria virheitä. Olimme itsekin henkisesti lyötyjä. Toveri Kuusisen kanssa pääsimme kutsuttuina Leninin luo. Menimme vakavina ja omatunto kipeänä, niinkuin ainakin asiansa epätyydyttävästi suorittaneet. Mielessäni oli, että mitähän se "Ukko" meille nyt sanoo? Lyököhän se nyt hänkin vuorostaan vielä suuremmalla moukarilla kuin Trotski muutamaa kuukautta aikaisemmin? Astuimme Leninin työhuoneeseen. Ja hämmästyksekseni Lenin avasi meille sylinsä, pusersi kiihkeästi käsiämme. Hän ei meitä moittinut eikä lyönyt. Päinvastoin hän lohdutti. Sanoi: "Ei pidä menettää rohkeuttaan, ei pidä lannistua; on valmistauduttava paremmin suorittamaan seuraavalla kerralla". — Ja sitten puheltiin pitkä aika konkreettisista

vallankumouksemme tapahtumista. Saatiin neuvoja. Ne olivat neuvoja kommunismin aakkosten oppimiseksi.

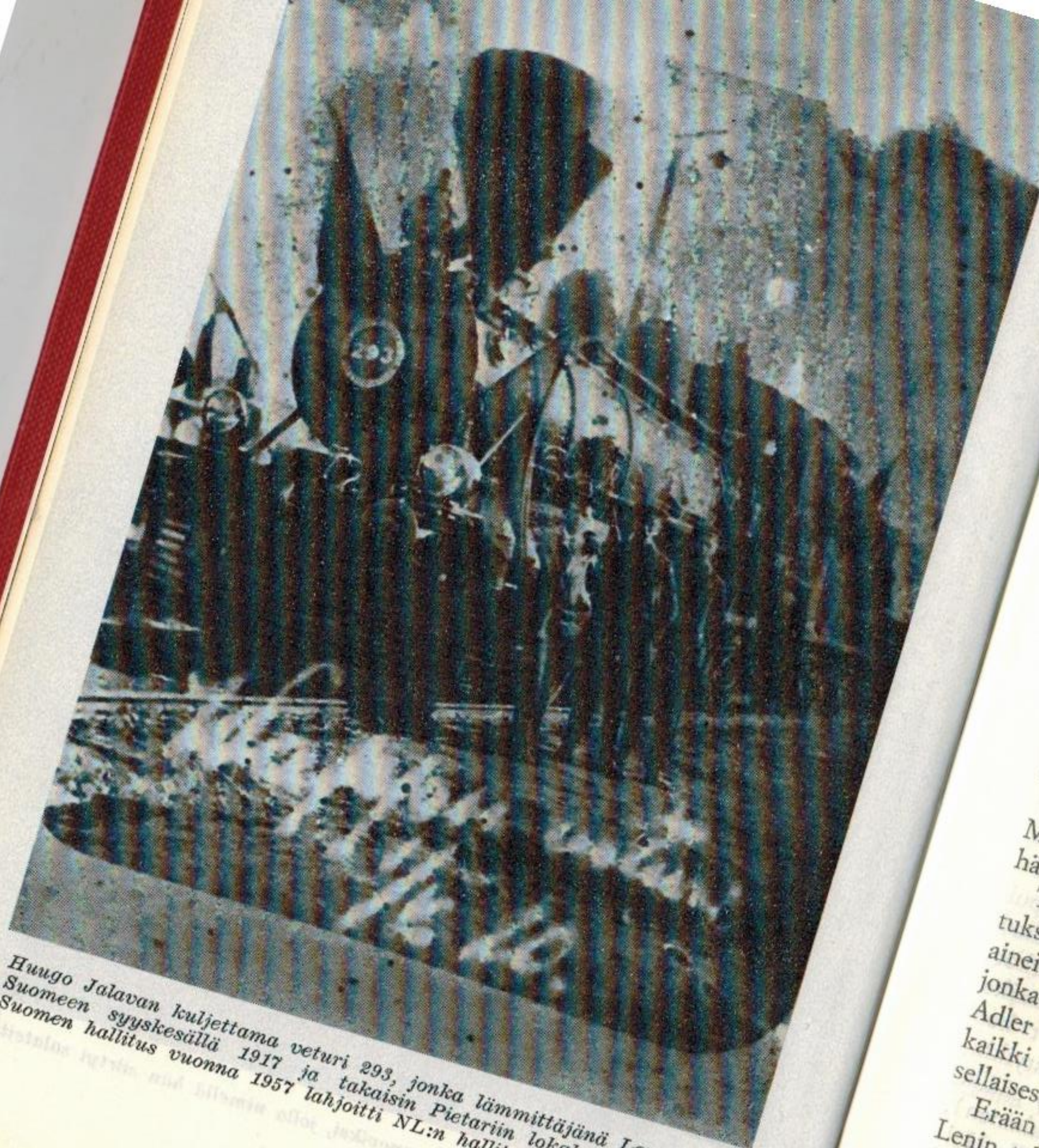
Tässä on vielä mainittava, että Lenin sittemmin seurasi ja auttoi monin tavoin Suomen nuorta kommunistista liikettä. Mutta se on pitempi historia.

Niistä kolmesta Leninin tapaamisesta, joita myöhemmin seurasi vielä muutamia toisia, muodostui minulle kuva Leninistä vallankumouksellisena poliitikkona ja johtajana sekä toverina. Se kuva on kirkas ja selvä, unohtumaton. Se on kasvattava ja opettava. Lenin oli suuri kaikessa. Tekee mieleni sanoa: voittamaton.

Leningradissa, helmikuun 8 pnä 1924.

Lenin naamioituna työmies Ivanoviksi, jolla nimellä hän siirtyi salateitse Suomeen elokuussa 1917.

Huugo Jalavan kuljettama veturi 293, jonka lämmittäjänä Lenin siirtyi Suomeen syyskesällä 1917 ja takaisin Pietariin lokakuussa ja jonka Suomen hallitus vuonna 1957 lahjoitti NL:n hallitukselle.

K. H. WIIK

Lenin-muistelmia

Lenin tutustui suomalaisiin jo silloin, kun hän ensimmäisen vallankumousliikkeen tultua kukistetuksi matkusti Turun saariston kautta Ruotsiin. Tämän matkan ja monien muiden matkat järjesti erinomainen turkulainen toverimme, tukkukauppias Walter Borg (kuollut 1918). Luultavasti jo siitä lähtien Leninillä oli suomalaisista se käsitys, että — kuten hän minulle kerran lausui — "Suomalaiset ovat erinomaisia konspiratööreja" (salaisen politiikan harjoittajia).

Tutustuin Leniniin vasta vuonna 1910, kun Kööpenhaminassa pidettiin toisen internationaalin kokous. Venäläisillä oli siinä aika huomattava edustus, johon myös kuului Lenin.

Hän tahtoi tavata suomalaisia. Tavattiin pienessä ravintolassa. Muistan, että edessäni oli hummeri ja vieressäni Lenin ja ettei hänen edessään ollut paljon mitään.

Tämä ensimmäinen havaintoni sai myöhemmin useasti vahvistuksen. Lenin eli erittäin vaatimattomasti, minkäänlaisia nautintoaineita hän ei käyttänyt. Täydellisesti hän toteutti sen ohjeen, jonka suuri itävaltalainen työväenjohtaja ja raittiusmies Viktor Adler on antanut työväen johtomiehille: heidän on omistettava kaikki voimansa tehtävälleen ja tämän tähden luovuttava kaikesta sellaisesta, mikä vähentää heidän voimiaan.

Erään toisen havainnon tein niin pian kuin päästiin asiaan. Lenin tahtoi saada bolševikkikirjallisuutta kuljetetuksi ulkomailta Suomen kautta Venäjälle. Kävisikö se päinsä? Tarjouduin ottamaan paketit vastaan, jos ne lähetettäisiin postitse ja antamaan ne edelleen. Mutta tätä Lenin ei hyväksynyt: asia piti järjestää kons-

piratiivisesti. Se mikä Venäjällä oli kova välttämättömyys, tuntui muodostuneen hänelle periaatteeksi.

Työväelle on sanottava totuus

Tein kohta sen jälkeen saman havainnon toisessa ja tärkeämmässä yhteydessä. Kööpenhaminan kongressi oli päättänyt lähettää sotilaskysymyksen jäsenpuolueiden käsiteltäväksi lausuntojen antamista varten. Oli lähinnä kysymys siitä ranskalaisten ajatuksesta, että työväen piti puhkeavaan sotaan "vastata" yleislakolla. Kysyin kirjeellisesti Leninin mielipidettä asiasta. Marxilaisena hän hylkäsi nuo ranskalaisten toverien lennokkaat, mutta todellisuuteen perustumattomat ajatukset. Mutta tähän hän teki tärkeän lisäyksen: "Tietysti meidän on sanottava työläisille, etteivät he voi vapautua ilman väkivaltaista nousua; tekisimme rikoksen työväkeä vastaan, ellemme sitä sanoisi."

Ainakin silloin minusta tuntui, että Lenin katsoi asiaa liiaksi venäläiseltä kannalta. Mutta jokaisen työväenjohtajan omaantuntoon pitäisi teroittaa tuo periaate, että työväelle on sanottava totuus; on rikos jos se — "taktillisista syistä" tai muuten — jätetään sanomatta.

Maailmansodan aika

Maailmansodan aikana tuli Leniniltä viestejä. Tänne saapui nuori älykäs ja tarmokas metallityöläinen Aleksander Šljapnikov varustettuna Leninin antamalla suosituksella; hän saapui tarkoituksenaan järjestää bolševikkien kirjallisuuden kuljetus ulkomailta Suomen kautta Venäjälle. Se oli käynyt tarpeelliseksi nyt kun Saksan ja Venäjän rajalla oli rintama. Ja nyt se asia järjestyikin, Šljapnikov edestakaisin matkustaen järjesti asiat paikan päällä, varsinkin Torniossa. Siellä oli erikoinen asiamies (suomalainen), joka kuljetti bolševikkikirjaset rajan yli ja lähetti ne minulle Helsinkiin. Täältä taas ne menivät hyvin kätkettyinä palasokerin alle, Terijoelle. Ja sinne pietarilaiset bolševikit saapuivat noutamaan ne, levittäen ne sitten "kautta Venäjän", kuten Šljapnikov

kerran hiukan ivallisesti kirjoitti. Sillä mistään suurista määristä ei voinut olla kysymys, mutta kaiketi nekin näyttelivät jotakin osaa suuren vallankumouksen valmistelussa.

Lenin palaa takaisin

Niin pian kuin vallankumous puhkesi, Lenin riensi Sveitsistä kotiin. Tapasin hänet bolševikkipuolueen toimistossa Moikan varrella. Heti hän — tapansa mukaisesti — käytti tilaisuutta saadakseen tietoja Suomessa vallitsevista mielipiteistä, suhteesta väliaikaiseen hallitukseen, aikomuksistamme maamme valtiolliseen tulevaisuuteen nähden yms. Kuulustelun tulos tuntui tyydyttävän häntä ja minä taas saatoin seuraavana päivänä, vapunpäivänä, kertoa Eläintarhaan kokoontuneelle Helsingin työväelle, että Lenin suhtautuu pyrkimyksiimme täysin myötämielisesti.

Niin hän olikin tehnyt jo kauan samoin kuin toinen suuri ystävämme Aleksandra Kollontay, joka erikoisesti oli perehtynyt meidän maamme oloihin ja aina on seurannut työväenluokkamme kohtaloita lämpimällä harrastuksella.

Lenin ja hänen puolueensa kannattivat kansojen itsemääräämisoikeutta, ne vaativat talonpojille maata ja Venäjän valtakunnalle rauhaa. Puolue sai siis puolelleen kaikki, jotka tahtoivat samaa, ja niin nämä kolme suurkysymystä muodostuivat kolmeksi mahtavaksi aseeksi porvarillis-menševististä hallitusta vastaan.

Bolševikkien arvovalta kasvoi kasvamistaan. Mutta täytyihän heidän kokea vastoinkäymisiäkin. Kesällä 1917 he tekivät kumousyrityksen ja kärsivät tappion. Alkoi vainojen aika. Lenin itse piti tarpeellisena vetäytyä maanalaisuuteen, jota eivät kyllä kaikki hänen toverinsa hyväksyneet.

Lenin Suomessa

Suomi saattoi olla sinäkin aikana hiukan turvallisempi piilopaikka kuin Venäjä. Niin kävikin sitten, että eräänä kesäpäivänä sain käskyn lähteä Lahteen saattaakseni Leninin sieltä Helsinkiin. Tein työtä käskettyä ja kaikki kävi hyvin, varsinkin koska

Lenin oli taitavasti naamioitu. Täällä hän sitten asui yhden vuorokauden: hänen lähdettyään sanoin vanhalle äidilleni, että tämä herra on kuuluisin mies mitä koskaan on tässä talossa ollut. Ja äiti vastasi: — Silloin se varmastikin oli Lenin!

Tämän jälkeen Lenin asui miliisipäällikkö K. Rovion, sitten A. Useniuksen (nämä molemmat lähtivät myöhemmin Neuvostoliittoon ja kerrotaan heidän joutuneen Itä-Karjalassa vankilaan 1930-luvun tapahtumien yhteydessä), ja lopuksi vielä erään kolmannen suomalaisen toverin luona, joka jääköön tässä mainitsematta.

Merkillistä on seurata Leninin elämää noina aikoina. Ei ollut siinä rahtuakaan sitä haaveilua eikä sitä masentumista, joka niin usein antaa leimansa maanpakolaisen elämälle. Myönnettäköön etteivät olosuhteet antaneetkaan siihen aihetta. Bolševikkipuolueen arvovalta oli taas kesän lopusta alkaen nousemassa, ja Lenin oli pakolaisenakin johtaja, joka jakeli käskyjä. Päivä päivältä hän lähetti joukon kirjeitä kehottaen, rohkaisten, uhaten. Ja maanpakolaisuudesta — tarkemmin sanoen Viipurista, mihin hän Helsingistä siirtyi — hän ajan kypsyttyä lähetti puolueensa keskuskomitealle käskyn: ottakaa valta! Se otettiin.

Tämä on esimerkki siitä miten yksi luja tahto saattaa vaikuttaa ratkaisuun silloin, kun muut tahdot ovat hajanaisia ja toisiaan paralysoivia (kuten silloin olivat bolševikkien keskuskomiteassa). Ja tämä pitää paikkansa myös silloisesta Venäjästä ylipäänsä: suurin piirtein katsoen bolševikkipuolue oli vuoden 1917 aikana ainoa määrätietoinen, lujatahtoinen ja toimintakykyinen poliittinen voima Venäjällä. Se ei voinut olla ottamatta valtaa.

Kun se sen otti, se ratkaisi kohta myös Suomen itsenäisyyskysymyksen. Pysyen uskollisena aatteilleen ja lupauksilleen Lenin tunnusti maamme itsenäisyyden. Miten tämä tapahtui, olen äsken kertonut tämän lehden palstoilla.

Viimeinen tapaaminen

Sattumalta jouduin vielä kerran kosketuksiin Leninin kanssa. Oli keväällä 1918, punaisen vallan aikana, tekeillä valtiosopimus punaisen Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Kansanvaltuuskunnan lähettämä neuvottelukunta oli Pietarissa neuvottelemassa asiasta neuvostohallituksen kanssa, mutta eräitä vaikeuksia ilmeni. Kansainvälisyysinnossaan bolševikit vaativat, että Suomessa oleskelevilla neuvostokansalaisilla olisi eräitä kunnallisia oikeuksia, jotka muuten kuuluivat vain suomalaisille. Tähän neuvottelijamme eivät pitäneet mahdollisena suostua. Neuvottelut olivat tyrehtymässä.

Soitin kerran Smolnaan ilmoittaakseni neuvottelijoillemme muutamia kansanvaltuuskunnan päättämiä ohjeita. Kun kuitenkaan neuvottelijamme eivät silloin olleet Smolnassa ja kun sentään linja oli nyt auki, ajattelin että voinhan vaihtaa muutamia sanoja Leninin kanssa. Sainkin hänet puhelimeen ja hän pyysi tietoja Suomesta. Kerroin neuvotteluissa ilmenneestä ristiriidasta.

Lenin ei tietänyt tuosta erimielisyydestä mitään, mutta lupasi ottaa asiasta selkoa.

Asia selvenikin kohta sen jälkeen. Bolševikit luopuivat kannastaan ja sopimus valmistui.

Sen jälkeen en joutunut enää kosketuksiin Leninin kanssa. Mutta tiedän että hän edelleen mielenkiinnolla seurasi Suomen köyhälistön kohtaloita.

EDVARD TORNIAINEN

Leninin puheilla

Toukokuussa 1917 ollessani "Työmiehen" kirjeenvaihtajana Pietarissa tulin tutustumaan suurmieheen, jonka tunsin siihen saakka vain nimeltään, mutta joka tavallaan vaikutti minun toimialaani jo vv. 1905—08, vaikka hän olikin vastakkaisen puoluesuunnan pääjohtajia. Tämä mies, Vladimir Iljitš Uljanov-Lenin alkoi juuri kevätkesällä 1917 nousta maineeseen Venäjän suuren vallankumouksen yhteydessä.

Kun Valpas evästäessään "Työmiehen" päänä minua Pietarin matkoille kehotti haastattelemaan kaikkia huomattavia vallankumousmiehiä, niin luonnollisesti pyrin hakemaan käsiini Leninin. Hänhän se parhaiten tietäisi mitä tapahtuman piti.

Oli kulunut pari kuukautta tsaarivallan kukistamisesta. Neuvostot taistelivat vallasta. Elämä oli jännittävää. Näissä oloissa pääsy kumouksen johtajain puheille ei ollut niinkään helppoa.

Onni oli minulle tällä kertaa kumminkin myötäinen ja minä sain tavata Leninin. Hän otti minut "Työmiehen" edustajana vastaan Pietarin "Pravdan" toimituksessa. Tämän myöhemmin kuuluisan miehen nimi ei ollut niihin aikoihin niin tenhoava, että se olisi pannut ketään vapisemaan mielenliikutuksesta kun astui hänen huoneeseensa. Tunsin kumminkin jonkinlaista arkuutta esittäessäni kysymyksiä miehelle, jonka käsissä näytti jo silloin olevan koko Venäjän työkansan kohtalo.

Lenin otti minut kylläkin ystävällisesti vastaan, mutta saatoin kumminkin heti huomata, että hän oli varovainen poliitikko. Arvasin jo ennakolta, ettei Lenin tule sanomaan mitään oleellista painettavaksi suomalaisessa sosialidemokraattisessa lehdessä, mutta

esitin kumminkin tavanmukaiset kysymykseni, sillä olihan jo pelkkä, vaikka ylimalkainenkin, tämän suurmiehen haastattelu tärkeä suomalaiselle työväenlehdelle. Lenin suostui antamaan haastattelun ainoastaan sillä ehdolla, että itse saneli minulle koko haastattelun tekstin. Ja lyhyt se oli — lisäksi lyhyesti sanottuna seuraavaa: Bolševikit taistelevat — osoitti Lenin — enemmistön saavuttamisesta työväen ja sotilaiden neuvostossa. Neuvosto voi pitää vallan käsissään, jos sen puolella tulee olemaan vankka enemmistö. Neuvosto voi ehdottomasti saada tämän enemmistön. *

Oliko tällä haastattelulla suurtakaan merkitystä "Työmiehen" lukijoille — en voi sanoa. Mutta minulle persoonallisesti tällä kohtaamisella oli suuri merkitys, sillä tulinhan näkemään omin silmin suurmiehen, josta jo silloin koko maailma puhui, ja tulihan Lenin tuntemaan minut, josta seikasta oli minulle myöhemmin hyötyä. Siksi sopinee kertoa tässä kaikista niistä tilaisuuksista, jolloin tulin kohtaamaan Leninin ja keskustelemaan hänen kanssaan. Ei näitä tilaisuuksia tosin montaakaan ollut.

Yllämainitun haastattelun jälkeen en tavannut Leniniä pitkään aikaan. Kuulin vain, että hän pakeni Suomeen ja että Rovio — Leninin vanha ystävä — järjesti hänelle salaisen asunnon Helsingissä.

Vasta kansalaissotamme aikana, kun olin Sirolan mukana tulkkina Pietarissa, tulin toisen kerran kohtaamaan Leninin. En muista enää, mitä neuvotteluja varten olimme saapuneet silloin Smolnaan. Muistan vain, että itse Lenin talutti meidät Sirolan kanssa käsikynkässä toiseen huoneeseen, jossa sitten tapahtuivat keskustelut hänen, Trotskin ja Sirolan välillä, minun ollessani läsnä muuten vain, sillä tulkkia ei näissä keskusteluissa tarvittu, kun kaikki asianomaiset puhuivat keskenään saksaa. Ellen väärin muista, niin Lenin jätti heti keskustelun alussa Trotskin ja Sirolan keskustelemaan kahden kesken poistuen itse hoitamaan joitakin kiireellisiä asioita. Lenin oli silloin jo Neuvosto-Venäjän päämies, mutta yhtä välitön ja ystävällinen kuin ennenkin.

Sen jälkeen näin Leninin Venäjän bolševikkipuolueen VII kongressissa maaliskuulla 1918, jolloin esitin kongressille tervehdykseni

* Tämä haastattelu oli julkaistu "Työmiehessä" 8. 5. 1917.

suomalaisten puolesta. Kovassa touhussa oli silloin ukko. Esiintyi ja valmisteli ponsia. Ei joutanut liioin keskustelemaan tuttaviensa kanssa.

Sitten tulin kohtaamaan Leninin jo Moskovan Kremlissä keväällä 1918. Matkustin nimittäin silloin ulkomaille Neuvosto-Venäjän Berliiniin määrätyn diplomaattilähetystön mukana. Tämän lähetystön päällikön, lähettiläs A. Joffen seurassa menin matkan edellä Leninin puheille Kremliin. Niihin aikoihin Neuvosto-Venäjällä vallitsivat vielä jokseenkin yksinkertaiset tavat ja pääsy Neuvosto-Venäjän päämiehen luo oli mutkatonta. Tarvittiin vain joitakin "propuskoja" (lupakortteja) ja pieniä selityksiä, siinä kaikki.

Isonpuoleisessa huoneessa, ison pöydän ääressä istui tämä tanakka, vahvarakenteinen, vaatimattoman näköinen mies, jonka hartioille vallankumous oli sälyttänyt vastuun koko Venäjän kansan kohtaloista. Mutta hänen kasvoillaan leikki aina iloinen hymy, joten oli vaikea uskoa, että tässä on juuri se sama mies, jonka hartioilla lepää niin suuri vastuu. Hän kätteli ystävällisesti meitä. Tiedusteli jokaisen terveyttä ja keskusteli asioista normaalisävyyn ilman mitään teennäistä vakavuutta.

Huone, jossa hän työskenteli, vastasi täydellisesti tämän suurmiehen vaatimattomuutta. Se oli kalustettu sangen yksinkertaisesti. Iso pöytä, joku tuoli, iso kirjahylly täynnä kirjoja. Kuulemma toinen takimmainen huone oli hänen makuuhuoneensa.

Kun muut olivat poistuneet ja minä jäin yksin Leninin kanssa, kysyi hän minulta:

— Mitä te aiotte tehdä nyt kun saksalaiset nousevat jo maihin Björkössä?

Sanomalehdissä oli nimittäin siihen aikaan väärä tieto saksalaisten maihinnoususta Koivistolla. (Keskustelumme tapahtui huhtikuun 16 pnä 1918).

Vastasin jotakin siihen tapaan, etten voi mitään tämän johdosta sanoa, sillä minulla on niin vähän tekemistä näiden asioiden

kanssa, mutta ehkä Otto Wille Kuusinen, joka saapuu myöhemmin, voi jotakin selittää.

— Niin, tehkää vain pikemmin rauha porvaristonne kanssa, se on parasta, vakuutti Lenin.

Muuta ei jäänytkään liioin muistiini keskustelustani Leninin kanssa, mutta itse tapaaminen säilyi ikiajoiksi muistissani. Sitten kului taas kokonainen vuosi, ennen kuin tapasin Leninin uudestaan.

Palattuani ulkomailta ryhdyin Venäjällä olevien suomalaisten sosialidemokraattien keskusjärjestön kehotuksesta suomentamaan Leninin huomattavaa "Valtio ja vallankumous" -nimistä teosta. Suomentelin sitä oleskellessamme kesällä 1918 Nevan varsilla eräässä Marjino-nimisessä kylässä. Suomennos tuli syksyyn mennessä valmiiksi ja myöhemmin se painettiin, sen jälkeen kun Väinö Jokinen oli sen tarkastanut. Ennen kirjan painattamista Lenin lähetti minulle omakätisesti kirjoittamansa lyhyen esipuheen uutta valmistuvaa venäjänkielistä painosta varten, joka esipuhe tuli myös liitettäväksi suomennokseen. Tästä huomasin, että Lenin itse oli jonkin verran kiinnostunut kirjansa suomentamisesta.

Kevätkesällä 1919 sain tehdä matkan Kieviin. Tähän mennessä oli Venäjällä olevien suomalaisten sosialidemokraattien järjestö muuttunut suomalaiseksi kommunistiseksi puolueeksi, jonka keskuskomitea johti oikeastaan kaikkia suomalaisten pakolaisten asioita. Minäkin suorittelin suomennoksia sen laskuun.

Kun muutenkin sairastelin, niin KK:n taholta minua kehotettiin lähtemään Eero Haapalaisen kanssa Ukrainaan järjestämään meidän punainvalidejamme varten jonkinlaista lepokotia johonkin Kievin lähellä sijaitsevista luostareista. Kolmantena seurasi mukanamme Otto Vilmi, joka myös etupäässä terveydellisistä syistä halusi matkustaa etelään.

Matkamme onnistumiseksi päätimme matkan edellä poiketa itse Leninin luo saamaan varmoja ja tepsiviä suosituksia. Pääsimme kylläkin Kremliin, mutta muistaakseni silloin kävi niin, ettei ukko itse voinut joidenkin kiireellisten asioiden takia ottaa meitä hen-

kilökohtaisesti vastaan. Siitä huolimatta asiamme esitettiin hänelle ja hän suhtautui hyvin myötätuntoisesti matkamme tarkoitukseen. Meille annettiin kahtena kappaleena juhlallinen, Leninin allekirjoittama suosituskirja, jossa kaikkia Venäjän Federatiivisen Sosialistisen Neuvostotasavallan viranomaisia kehotettiin osoittamaan meille kaikkea avuliaisuutta. Ja tämä paperi avasi meidän edessämme kaikkien virastojen ovet ja helpotti meidän matkaamme sen ajan sekamelskaisissa ja kurjissa matkustusoloissa. Vaikuttavin tässä paperissa oli Leninin allekirjoitus. Useat neuvostoviranomaisten edustajat pyrkivät katselemaan tätä suosituskirjaa ainoastaan nähdäkseen omin silmin Leninin omakätisen nimikirjoituksen. Muistan eräänkin asemapäällikön, joka selitti, ettei koskaan ole nähnyt Leninin allekirjoitusta ja oli nyt tyytyväinen, kun sai sen nähdä suomalaisten papereissa. Ikävä vain, että tämä paperi hävisi sen lompakon mukana, jonka taskuvarkaat anastivat minulta Kievissä, kaikkine rahoineen ja papereineen. Toinen kappale taisi sentään säilyä Haapalaisen taskussa.

Palattuani Ukrainasta suorittelin taas Moskovassa erilaisia käännöstöitä keskuskomitean laskuun. Syksypuolella 1919 sain keskuskomitean taholta kehotuksen ryhtyä Leniniä varten kääntämään venäjän kielelle Suomessa ilmestynyttä K. H. Wiikin kirjasta "Kovan kokemuksen opetuksia". Muistaakseni Yrjö Sirola ilmoitti asiasta minulle huomauttaen, että Lenin joka aikoinaan hyvin tunsi Wiikin, oli kovin kiinnostunut hänen kirjasestaan.

Suoritin työn jonkin ajan kuluessa ja päätin viedä sen Leninille Kremliin. Asiaa pidettiin siksi tärkeänä, että minulle hankittiin pääsy ukon luo.

Lenin otti minut ystävällisesti vastaan samassa huoneessa kuten ennenkin, tiedusteli vointiani ym. Ihmeellistä, että tällä ystävällisellä miehellä, jonka hartioilla lepäsi niin suuri asioiden taakka, riitti aikaa keskusteluun vähäpätöisen miehen persoonallisista asioista.

Lenin oli tyytyväinen työhöni ja piti suomentamaani kirjasta kovin mielenkiintoisena. En muista tarkalleen mitä hän sanoi ottaessaan minulta vastaan suomennoksen. Muistan vain, että hän

ihmetteli sitä että Wiik, jota hän oli pitänyt bolševikkien kannattajana, oli kirjoittanut tämän kirjasen.

Sen jälkeen en enää tavannut Leniniä. Vain pari kertaa vielä jouduin hänen kanssaan kosketuksiin puhelimen kautta. Viimeksi se tapahtui silloin, kun hän minun sairastuttuani tahtoi lähettää minut johonkin parantolaan. Mutta kävi niin, ettei minulla ollut silloin halua lepäillä sairaalassa, ja niin minä paranin sitten muutenkin.

Ollessani jo Suomessa sain kuulla tämän suurmiehen kuolemasta.

EERO HAAPALAINEN

Tapaamisia Leninin kanssa

Jälkeenjättämässään laajassa muistelmakirjoituksessa Eero Haapalainen kertoo yksityiskohtaisesti Suomen vanhan työväenpuolueen suhteista venäläisiin vallankumouksellisiin, erityisesti siitä avusta, jota sosialidemokraattisen puoluetoimiston ja Työmies -lehden toimituksen välityksellä annettiin täällä kokouksiaan pitäneille ja Suomen kautta länteen matkustaneille venäläisille puoluetovereille. Työmiehen toimituksessa työssä olleena hän oli aktiivisesti mukana järjestelytoimenpiteissä, jotka koskivat edustajien matkustamista Pietarista Tukholmaan, siellä huhtikuussa 1906 pidettyyn Venäjän sosialidemokraattisen puolueen neljänteen edustajakokoukseen. Haapalainen osallistui tähän kokoukseen Suomen sosialidemokraattisen puolueen ainoana edustajana. Hänen tämän kokouksen kulkua samoin kuin myöhempiäkin aikoja koskevista muistelmistaan on seuraavaan otettu vain ne kohdat, jotka liittyvät kirjoittajan tapaamisiin Leninin kanssa.

— Agraarikysymys, Haapalainen kertoo, oli kokouksen ensimmäisenä probleemina. Alustuksia oli kaikkiaan viisi. Toveri Lenin joutui ensimmäiseksi alustajaksi. Koko edustajakokous seurasi mitä suurimmalla jännityksellä Leninin puhetta. Hän osoitti, miten menševikkien ehdotus, että tilanherrain maat otettaisiin maahallinnoille, semstvoille, jotka sitten vuokraisivat näitä talonpojille, ei ollenkaan ratkaise agraarikysymystä, sitä eivät talonpojat voi hyväksyä, sillä köyhä talonpoika ei pääsisi vieläkään maahan käsiksi, vaan joutuisi ainaiseen velkaan. Menševikkien ohjelma maan "kunnallistuttamisesta" sai musertavan kritiikin. Lenin oli jo aikaisemmin esittänyt myöskin kantansa maakysymyksessä julkaisemassaan kirjasessa "Työväenpuolueen agraariohjelman tarkastus", jossa esitettiin bolševikkien kanta tässä asiassa. Nyt Lenin osoitti edustajakokoukselle, kuinka ainoa oikea vallankumouksellinen ratkaisu maakysymyksessä vaatii, että vallankumouksen avulla työväen otettua vallan käsiinsä kaikki aateliston ja tilanherrain maat otetaan valtiolle ja annetaan talonpojille korvauksetta viljeltäväksi. Näin hän esitti bolševikkien ohjelman maan "kansallistuttamisesta".

Menševikkien puolesta alustajana esiintyi Maslov, menševikkien "agraariteoreetikko". Samoin toisetkin alustajat kallistuivat samalle kannalle. Keskustelua jatkui tämän jälkeen kauan. Mitään yhteisymmärrystä ei asiassa voitu saada, vaikka "horjuvat" edustajat koettivat tehdä väliehdotuksiansa. Ollessaan puheenjohtajana Lenin tahtoi tietää myöskin Suomen sos.dem. puolueen kannan maakysymyksessä. Minua ei oltu tässä asiassa evästetty ja senvuoksi jouduin lausumaan vain oman yksilöllisen mielipiteeni. Koetin esittää, että ymmärrykseni mukaan menševikkien "kunnallistuttaminen" siirtää maan vain kunnallisomaisuudeksi eikä siis porvarisyhteiskunnassa sen paremmin ratkaise maakysymystä työtätekevien talonpoikain eduksi. Senvuoksi on ajettava Suomessakin tätä asiaa niin että suurtilallisten maat konfiskoidaan valtiolle ja annetaan talonpojille käytettäväksi ilman vuokraa. Koetin siis esittää mielestäni vallankumouksellista ratkaisua maakysymykselle sekä kannattaa bolševikkien kantaa asiassa.

Kysymys valtakunnanduuman vaaleista ja valtakunnanduumasta, samoin kuin kysymys työväen luokkataistelutehtävistä ja nykyhetken vallankumousliikkeen arvostelusta veivät myös paljon aikaa kokoukselta. Ensinmainittu kysymys kiinnosti minua erikoisesti senvuoksi, että Suomessakin oli työväenpuolueen suhtautumisesta valtiopäivävaaleihin ollut v. 1905 jyrkästi eroavat mielipiteet puolueemme oikeistolaisen ja "siltasaarelaisen" vasemmistoryhmän välillä. Edelliset kannattivat vaaleihin osanottoa jälkimmäisten vaatiessa vaalilakkoa, siksi kunnes on saatu yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella valittu eduskunta. Menševikkien ja heidän auktoriteettinsa Plehanovin mielestä vaaleihin olisi ilman muuta mentävä

ja duumassa toimittava kadettien kanssa yhdessä. He esittivät "parlamentarismin" työväenliikkeen tieksi. Myös Ruotsin sos.dem. puolueen johtomiehet, Branting etunenässä, antoivat täyden kannatuksensa menševikkien esittämälle kannalle. Lenin esitti selvästi, kuinka duuman puhujalavaa on käytettävä vallankumouksen ajamista varten, kuinka työväen ja talonpoikien on duuman välityksellä omien edustajiensa suulla esitettävä työtätekeväin vaatimukset, kuinka sos.dem. puolueryhmän on käytettävä duumaa vallankumouksellisiin tarkoituksiin. Mutta Lenin osoitti samalla kuinka sosialidemokraattien näin käyttäessä duumaa hyväkseen ollenkaan liittoutumatta porvarispuolueihin, on esiinnyttävä työväen etujoukkona myös lakoissa, mielenosoituksissa ja barrikadeilla.

Valiokunnassa bolševikit olivat esittäneet menševikeille hyväksyttäväksi vallankumoustilanteen vaatimia toimenpiteitä, mutta tietysti turhaan. Kumpikin ryhmä esitti kokoukselle oman kantansa, jopa menševikit selittivät olevansa valmiit liittoutumaan kadettienkin kanssa pitäen heitä "kansanvaltaisena puolueena". Kun yhteistä päätöstä ei voinut syntyä ja kokous kuitenkin katsoi, että kysymyksessä on saatava järjestöille toimintaohjeet, jätettiin valittavalle puoluehallinnolle tämä kysymys järjestettäväksi.

— Tukholmassa jouduin ensi kerran Leninin kanssa kosketuksiin. Opin näkemään hänet mitä terävimpänä väittelijänä. Plehanov, jota mekin olimme pitäneet auktoriteettina, Venäjän sos.dem. puolueen perustajana ja oikeana marxilaisena, hävisi täydellisesti lähtiessään polemiseeraamaan Leninin kanssa. Leninin ansio on, että "horjuvat" ainekset joskus olivat pakotetut tunnustamaan bolševikkien kannan paremmaksi ja senvuoksi toisissa kysymyksissä bolševikit, vaikka olivatkin kokouksen vähemmistönä, joutuivat äänestyksessä voittajiksi. Lenin oli kokouksessa aina läsnä. Ja kun lukee hänen kirjeensä Pietarin työväelle puoluekokouksesta, niin näkee, että hän perin pohjin tunsi pienimmätkin kokouksessa esiintyneet asiat.

Seuraavan kerran Eero Haapalainen joutui tapaamaan Leninin Pietarin Smolnassa Suomessa tammikuussa 1918 puhjenneen luokkasodan aikana, ollessaan Suomen punaisen kaartin ylipäällikkönä

ja työväenhallituksen sisäasiain valtuutettuna. Selostettuaan Suomen itsenäistymisen vaiheita ja luokkasotaan johtaneita syitä Haapalainen kertoo matkansa tarkoituksesta ja tuloksista:

— Suomen punainen hallitus, jolla armeijana oli punakaarti ja aluetta Etelä-Suomi, ei muuttanut kantaansa suhteessa Neuvosto-Venäjään. Se ajoi edelleen sitä politiikkaa, että Suomen on oltava erossa Venäjästä. Päätökset jotka oli tehty joulukuulla Suomen itsenäisyydestä pysyivät punaiseen Suomeen nähden edelleen voimassa. Suomen punainen hallitus ryhtyi niitä toteuttamaan. Sitä varten saatiin aikaan 1. pnä maaliskuuta 1918 sopimus Venäjän ja Suomen sosialististen tasavaltojen välillä, jonka allekirjoittajina Suomen punaisen hallituksen edustajina olivat E. Gylling ja O. Tokoi. Tämän sopimuksen mukaan Suomessa olevien linnoitusten piti jäädä edelleen Neuvosto-Venäjän hoidettaviksi, sillä punaisella Suomella ei olisi mahdollisuuksia näiden laitosten ylläpitoon. Toiselta puolen ajateltiin, että Suomi ei tulisi enää koskaan taistelemaan Neuvosto-Venäjää vastaan, joten on parasta antaa nuo linnoitukset sen hoitoon. Kun tämä valtuuskunta oli palannut takaisin Helsinkiin, ajattelikin Suomen punainen hallitus toisin: mikä itsenäinen valtio se on, jonka alueella on vieraan valtakunnan linnoituksia! Sen vuoksi minut lähetettiin Leninin luo tekemään muutosta tähän asiaan. Vaikka taistelut olivat eri rintamilla käynnissä, matkustin Pietariin tuon asian vuoksi meidän "selvittelykomitean" valtuuttamana.

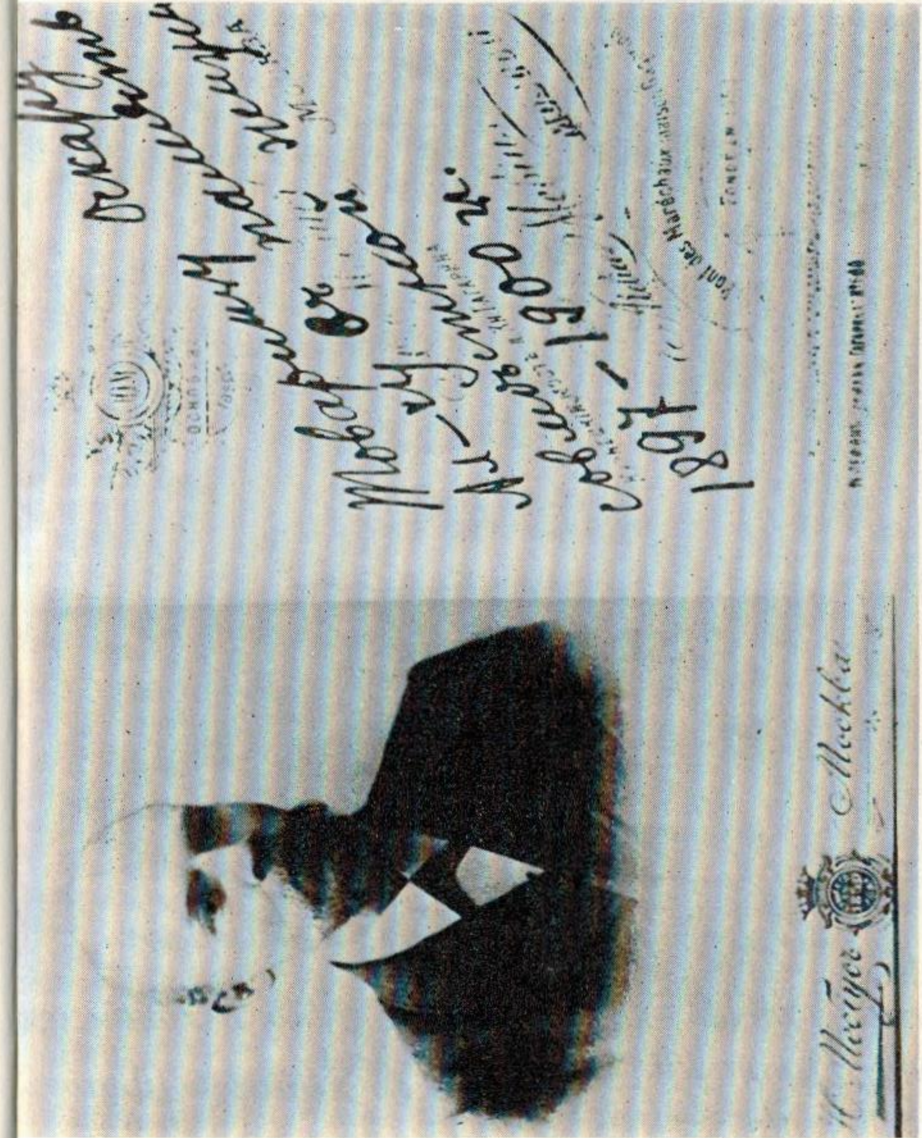
— Pietariin saavuttuani menin suoraa päätä Smolnaan, jossa heti pääsin Leninin puheille. Esitin hänelle asiani. Hän kuunteli tarkkaavaisesti ja kyseli perusteita, joiden mukaan tahdoimme muutosta tehtyyn sopimukseen. Hän puolestaan oli edelleen sitä mieltä, ettei nyt olisi aika ratkaista kysymystä linnoituksista, sillä taistelut eivät olleet vielä päättyneet ja Suomen työväenvalta ei voisi hoitaa Suomessa olevia suuria varustuksia, jotka vaativat sekä varoja että ammattimiehiä. Kun kumminkin minä olin sillä kannalla kuin meidän punainen hallituksemme, piti Lenin välttämättömänä, että neuvoteltaisiin kysymyksestä vielä tarkemmin ja sitä varten hän kehotti L. Kamenevia neuvottelemaan kanssani, miten Viaporin linnoitusten kysymys oli järjestettävä.

Keskustelinkin Kamenevin kanssa yksityiskohtaisesti asiasta, jonka tuloksena oli, että Viaporin linnoitukset luovutetaan Suomelle. Esitimme yhdessä tämän Leninille, joka sen hyväksyi lausuntomme perusteella. En enää tarkemmin muista, tehtiinkö asiasta heti kirjallinen sopimus.

Lenin tiedusteli minulta tarkoin, miten taistelumme valkoisia joukkoja vastaan edistyivät sekä tilanteesta maassamme. Häntä kiinnosti erikoisesti Suomen kysymys. Siinä keskustellessamme kertoi hän, miten Pietarin työväki ajattelee rauhan töihin ryhtyvänsä heti, kun saadaan aikaan lopullinen rauha. Putilovin työläiset olivat lähettäneet Leninille monenlaisia tykinkuulia, joista Leninin työhuoneen ikkunalle oli järjestetty oikein näyttely. Ja tätä näyttelyä esitellessään Lenin hymyillen sanoi, että rintamilla on äärettömän paljon tällaista metallia, joka pitäisi koota talteen. Siten saataisiin auroja, jotka ovat maanviljelijöille tärkeät. Mutta imperialistit pitivät kyllä huolen siitä, että Venäjän proletaarit eivät vielä moniin vuosiin saaneet tilaisuutta teräksen hankintaan auranteriksi!

Haapalainen kertoo edelleen Leninin osoittamasta suuresta huomiosta Suomesta perääntyneitä punakaartilaisia ja heidän perheitään kohtaan, hänen osuudestaan elintarpeiden toimittamisessa heille ja lepopaikkojen järjestämisessä kansalaissodan invalideille. Näissä asioissa Haapalainen lähti yhdessä parin toverinsa kanssa Suomen kommunistisen puolueen kehotuksesta Moskovaan Leniniä tapaamaan. Haapalainen kertoo tästä:

— Tällä kertaa emme kuitenkaan Leninin luo päässeet. Toveri A. Schottmannin välityksellä oli tosin järjestetty kohtaustilaisuus Kremlissä Leninin kanssa, joka oli ilmoittanut haluavansa saada meiltä tietoja suomalaisten pakolaisten oloista ja heidän mielialoistaan. Mutta kun saavuimme määrätyllä tunnilla Kremliin, ilmoitti toveri Jenukidze meille, ettei Lenin jonkun tärkeän kokouksen vuoksi voi ottaa meitä nyt vastaan, vaan meidän olisi saavutettava uudelleen seuraavana päivänä. Olimme kuitenkin ehtineet samaksi päiväksi hankkia matkaliput junaan, jonka piti viedä meidät Kie-

Muotokuva jonka Lenin lahjoitti Oskar Engbergille Siperiasta lähtiessään omistuskirjoituksin "Toveri Oskar Aleksandrovitšille muistoksi yhdessä vietetyiltä vuosilta 1897—1900".

Muotokuva omistuskirjoituksin "Rakkaille ystäville Suomen kommunistisessa puolueessa".

viin. Sen vuoksi ja kun emme voineet enää matkaamme lykätä, jäi meiltä Leninin luona käymättä. Tietäen asiamme sekä haluten kaikessa kiireessä kuitenkin meitä auttaa, Lenin kirjoitti meille matkaamme varten suosituksen, jonka toveri Jenukidze meille antoi. Tämän paperin ansiota oli kokonaan, että asiamme järjestyivät erinomaisen hyvin. Huoltoasiain kansankomissariaatissa annettiin meille heti ohjeita, miten Ukrainassa on toimittava lepopaikan järjestämiseksi invalideille sekä punakaartilaisperheille.

OSKAR ENGBERG

Leninin ja Krupskajan seurassa Siperiassa

Kaisu-Mirjami Rydbergin v. 1956 julkaisema kirjoitus

Oskar Engberg oli hänen nimensä. Kolme vuotta hän eleli Siperiassa Leninin karkotustoverina, kaksi vuotta Krupskajan siellä olon aikana. Hän oli sulhaspoikana Leninin ja Krupskajan häissä heinäkuussa 1898 pidellen kruunua morsiamen pään päällä. Pari vuotta ennen Krupskajan kuolemaa hän kävi tapaamassa tätä Kremlissä. Muistelemista riitti koko illaksi ja heistä otettiin yhteinen valokuvakin. Oskar Engberg kuoli viime joulukuussa yli 80-vuotiaana.

Eräänä kesäiltana 1930-luvun puolivälissä (vuosi taisi olla 1936) Korsossa pääkaupungin liepeillä pidettiin sosialidemokraattisen puolueen puhetilaisuus sievän huvilan pihamaalla. Ennen puhetta juttelin vähän aikaa talon isännän kanssa. Hän oli arvokkaan näköinen vanha herra, harmaatukkainen, herttaisesti naurahteleva. Ruotsinvoittoisesti suomea puhuen hän sanoi, että onhan tässä julkisessakin työväenliikkeessä oma mielenkiintonsa, mutta vielä intresantimpaa hänestä oli se s a l a i n e n toiminta...

Varmaan katselin häntä kummissani ja vähän kauhistellen. Kun siihen aikaan tuli ventovieraalle puhumaan "salaisesta toiminnasta", oli useimmin määrätynlaisella asialla.

Salaisen toiminnan laatu paljastui, kun puheeni jälkeen menin isäntäväen luo kahville. Huoneen seinillä oli paljon kuvia vallankumouksen edellisestä Pietarista. Vanha herra sanoi:

"Minä olen se Oskar Engberg, josta Krupskajakin on kirjoittanut. Olin heidän kanssaan Siperiassa. Ne ajat eivät unohdu koskaan, he olivat niin hyviä ihmisiä."

Nuoruus Pietarissa

Oskar Engberg syntyi 9. 3. 1874 Viipurissa, josta vanhemmat muuttivat Pietariin parempien työansioitten toivossa. Isästä tuli Putilovin tehtaan työläinen, perhe asui työläiskaupunginosassa Narvan tullin takana. Käytyään Pietarin ruotsalaisen alkeiskoulun Oskar-poika pääsi 13-vuotiaana niittien kuumentajaksi Galernajasaaren laivatelakalle. Sitten hän oli kolmisen vuotta kultasepän opissa, mutta päätyikin rasvaajaksi Putilovin teräsvalimon verstaalle, jossa tapaturma vei sormen. Minkäänlaista korvausta ei maksettu.

Suuren tehtaan toisella osastolla, jonne Engberg otettiin sorvaajan oppiin, hän tutustui vallankumouksellisiin. Pian hän oli itsekin levittämässä julisteita ja lentolehtisiä. Kun lakot ja levottomuudet alkoivat 1890-luvun puolivälissä, hänet pidätettiin ensimmäisen kerran kiihottajana. Engberg kertoi tästä naureskellen: "Minä jyrkästi kielsin, sanon heille se on vale, kaikki valetta, niin päästävät vapaaksi!"

Parin vuoden kuluttua hänet pidätettiin uudelleen eikä enää auttanut jyrkkä kieltäminen. Engberg sai kolmen vuoden karkotustuomion.

Se sama puhuja

Karkotuspaikaksi määrättiin Šušenskojen kylä itä-Siperiassa. Minusinskin piirikunnassa. Sinne Engberg saapui 1897. Matkatessa senaikuisin kulkuneuvoin tuntui kuin olisi kiertänyt maapallon ympäri. "Mutta kun oli nuori ja iloluontoinen, sen otti samalla jonkinlaisena seikkailuna," tuumaili vanhus.

Jo ennen Šušenskojeen tuloaan Engberg oli kuullut, että sinne oli karkotettu myös Lenin — tai Vladimir Iljitš Uljanov, kuten silloin sanottiin. Uljanovin puoleen häntä oli kehotettu kääntymään käytännöllisissäkin asioissa, koska tällä oppineella miehellä oli suuri vaikutusvalta ja hän "osasi neuvoa joka asiassa".

"Nyt meitä on sitten kolme täällä!" tervehti Lenin iloisesti tulijaa. Silloin Engberg muisti, missä oli aikaisemmin nähnyt Leni-

nin: ollessaan työtovereittensa edustajana eräässä kokouksessa Semjannikovin tehtaalla Pietarissa. Siellä puhui vallankumouksellinen, jonka kasvot, ilmeet ja sanat jäivät erikoisesti mieleen. Nyt Engberg totesi, että "se sama puhuja" oli Lenin.

Vladimir Iljitš järjesti Engbergille asunnon talonpojan luona vastapäisessä talossa. Hän auttoi laatimaan anomuksen jonka avulla Engberg sai karkotetulle kuuluvan ylläpidon ja eräitä oikeuksia.

Puhuessaan "meistä kolmesta" Lenin tarkoitti itseään ja kahta karkotustoveriaan. Ennen Engbergiä oli saapunut puolalainen hatuntekijä Prominsky, jolla oli mukanaan vaimo ja lapset. Hänestä tarkemmin Krupskajan muistelmissa.

Hauska ja iloinen mies

"Hauska ja elämäniloinen mies Lenin oli", vakuutti Engberg useaan kertaan. Paljon hän luki ja kirjoitti valmistaessaan kirjaansa "Kapitalismin kehitys Venäjällä", mutta silti riitti aikaa ulkoiluun ja seurusteluun karkotustovereitten kanssa.

Kylän läheisyydessä virtasi Jenisein pieni sivujoki Šuš. Sen jäälle he tekivät talvisin luistinradan, Engbergille tilattiin omat luistimet "mitan mukaan", ja lopulta ne saapuivat perille Siperiaan. Luistinradalla pidettiin kilpailujakin, jonne kokoontuivat karkotetut lähiseudulta — "lähiseutu" tarkoitti siellä kymmenien kilometrien etäisyyksiä.

Šakkia Lenin myös pelasi mielellään eikä häntä kukaan voittanut. Hän oli innokas metsämies ja hyvä kävelijä, jaksoi tehdä pitkiäkin jalkamatkoja. Kesäisin hän ui Jeniseissä ("väliin kahdestikin päivässä", Lenin kirjoitti äidilleen).

Krupskaja tuo korin

Toukokuussa 1898 Leninin morsian Nadežda Krupskaja saapui Šušenskojeen äitinsä kanssa. Se oli suuri tapaus Leninin karkotustovereillekin, sillä vieraat, jotka tiesivät kertoa maailman menosta, olivat perin harvinaisia Siperiassa.

Krupskaja toi mukanaan Engbergin vanhempien varustaman korin, jossa oli mm. kultasepän työkaluja. Engbergiä oli nolottanut, että neiti Krupskaja joutui raahaamaan sellaista kantamusta halki valtakunnan, kun hänellä oli yllin kyllin tuiki tarpeellistakin tuotavaa. "Mutta hän oli aina niin avulias ihminen", muisteli Engberg.

Työkalut tuottivat paljon iloa Engbergille itselleen ja maalaistytöille kautta piirikunnan: Engberg näperteli heille aikansa kuluksi monenlaisia koruja.

Lenin-puolisoiden lähtiessä Šušenskojesta Engberg antoi Krupskajalle muiston. Se oli rintakoru, kirjan muotoinen johon Engberg oli kaivertanut sanat "Marxin Pääoman I osa". Lahjan hän teki vanhasta hopeisesta kellonkuoresta. Krupskaja oli ihmetellyt, miten Engberg puutteellisilla työkaluillaan sai aikaan niin kauniin esineen.

Krupskaja itse kertoo muistelmissaan eron hetkestä helmikuussa 1900: ". . . Oskar Aleksandrovitškin tuli, istuutui tuolin reunalle ja näytti kovin liikuttuneelta. Hän toi minulle lahjaksi käsintehdyn, kirjanmuotoisen rintaneulan, jossa oli kaiverrus 'Karl Marx' muistoksi 'Pääoman' opiskelustamme".

Sulhaspoika

Leninin kirjeet omaisille kertovat, miten monenlaisia asiakirjoja tarvittiin, ennen kuin kaksi karkotettua voi mennä naimisiin keskenään, ja miten hitaasti uneliaat viranomaiset toimittivat perille näitä papereita silloinkin, kun eivät halunneet tehdä suoranaista kiusaa viivyttelemällä. Toisaalta Krupskajalle oli asetettu ehto, että avioliitto on solmittava "viipymättä" hänen saavuttuaan Šušenskojeen, muuten peruutetaan hänen oleskeluoikeutensa siellä. Elokuussa 1896 vangittu Krupskaja sai seuraavana vuonna tuomionsa: karkotetaan kolmeksi vuodeksi Ufan kuvernementtiin. Ilmoitettuaan olevansa Vladimir Iljitš Uljanovin morsian hän sai karkotuspaikan vaihdetuksi Šušenskojeen.

Heinäkuun 10:ntenä (22 päivänä uutta lukua) 1898 häät lopulta voitiin pitää. "Se oli merkkitapaus koko seudulla", kertoi Oskar Engberg, "koska siellä muutenkin tapahtui niin vähän". Hänet katsottiin sopivimmaksi sulhaspojaksi, kun ikääkin oli vasta

24 vuotta (sulhanen oli 28-vuotias, morsian vuotta vanhempi), ja niin hän sitten piteli morsiuskruunua Krupskajan pään päällä häämenojen aikana, jotka suoritettiin kreikkalaiskatolisten seremoniain mukaan, alttarikin kierrettiin kolmeen kertaan. Siviiliavioliittoahan ei voitu solmia tsaarin-Venäjällä.

(Eräitä läheisiä ystäviään, joita Lenin kutsuu "Tesin väeksi" kirjoittaessaan äidilleen ja siskoilleen, hän ei saanut häävieraikseen. "Tesin väki" eli karkotettuna Tesinskojen kylään, joka sijaitsi jonkin verran pohjoisempana Jenisein toisen sivujoen varrella. He olivat kirjeenvaihdossa ja silloin tällöin Lenin pääsi Tesinskojeen "Tesin väkeä" tapaamaan, mm. edellisenä kesänä hän oli siellä kahden ystävänsä häissä. Hyvissä ajoin alkoi "Tesin väki" kysellä, koska he vuorostaan pääsevät Leninin häihin. Kesäkuussa Lenin kirjoitti äidilleen: "Pyysin piirikunnan poliisipäälliköltä, että Tesin väki saisi tulla meidän häihimme, mutta hän kielsi sen jyrkästi." Syyksi ilmoitettiin, että muuan poliittinen karkotettu oli jäänyt sille tielleen saatuaan luvan käydä maaseudulla. Poliisipäällikkö ei muuttanut mieltään Leninin vakuutettua, että "Tesin väen" ollessa kyseessä yksikään heistä ei tulisi katoamaan.)

Opiskelua

Oskar Engberg kertoi, että alusta asti Lenin kehotti häntä opiskelemaan ja valitsi hänelle kirjoja, enimmäkseen saksankielisiä, sillä saksaa Engberg oli oppinut vähän jo koulussa. Lenin oli aina valmis selittämään vaikeita kohtia, hän teki sen hyvin havainnollisesti ja mieleenpainuvalla tavalla.

Krupskajan saavuttua opiskelu sai uutta vauhtia.

"Kovin hyvä ja kärsivällinen opettaja oli Krupskajakin", sanoi Engberg.

"Varmaan te olettekin oikein syvällisesti perehtynyt marxilaiseen kirjallisuuteen?" minä kysyin.

"Olenhan minä elämäni aikana lukenut paljon kaikenlaista, vaikka tämä Marxin ja Leninin tiede kyllä jäi vähemmälle jo kauan sitten, kun minä olen ruvennut etsimään totuutta."

"Minkälaista totuutta?"

"No. . . nyt viimeksi minä olen jo pitkän aikaa harrastanut t e o s o f i a a ja lukenut tätä teosofista kirjallisuutta."

Opettajia ajatellen se oli niin yllättävä käänne, että en voinut olla nauramatta. Mutta ei Oskar Engberg näyttänyt siitä loukkaantuvan. Hän myhäili:

"Niinhän hekin siellä Siperiassa ajattelivat, että ei Oskar Aleksandrovitšin mielessä pysy tieteelliset asiat. . ."

Kremlissä Krupskajan luona

Minä tapasin Oskar Engbergin ennen hänen käyntiään Neuvostoliitossa, jossa hän kohtasi Krupskajankin. Huhtikuussa 1937 häntä haastatteli Suomen Sosialidemokraatin toimittaja Helmer Adler (SS. 11. 4. -37), jolle Engberg kertoi kohtaamisesta.

Engberg matkusti Leningradiin Intouristin seuramatkan osanottajana. Ero vanhan ja uuden välillä oli tavattoman suuri uuden eduksi. Lasten pioneeripalatsin näkeminen tuotti unohtumattoman elämyksen vanhassa Pietarissa nuoruusvuosiaan viettäneelle vanhukselle.

Leningradissa Engberg puhui oppailleen, että pitäisi toki tavata Krupskajakin näin monen vuoden jälkeen. Pantaisiin matka puoleksi, niin että kohtaamispaikka olisi Moskovan ja Leningradin puolivälissä.

Oppaat arvelivat, ettei Krupskaja enää jaksa lähteä niin pitkälle matkalle. Engberg sai kutsun Moskovaan ja ilmaisen matkan I luokassa. Perillä hän asui Metropolissa, joka siihen aikaan oli pääkaupungin komein hotelli. Ja eräänä iltana hänet vietiin Kremliin tapaamaan Krupskajaa.

Nadežda Krupskaja oli vanhentunut ja näkö heikentynyt, mutta tuntui olevan hyvissä hengenvoimissa. Oitis hän ei tuntenut vierastaan, vasta kun ruvettiin puhumaan Siperiasta ja Šušenskojen ajoista, hän sanoi: "Vanha Oskarhan se on!" Sitten vanhukset syleilivät toisiaan ja suutelivat poskelle venäläiseen tapaan.

Vierailu venyi pitkäksi. Juteltiin vanhoista muistoista, syötiin illallista ja taas juteltiin. Sitten Engberg vaati Krupskajaa täyttä-

män lupauksen, jonka tämä antoi lähes 39 vuotta sitten. Krupskaja oli Šušenskojessa luvannut karkotustoverille valokuvansa muistokirjoituksin. Lenin antoi Engbergille oman kuvansa Siperiasta lähtiessään. Engbergin mielestä lupaus oli kasvanut korkoa niin kauan, että heidän piti nyt olla samassa kuvassa.

Nauraen Krupskaja myöntyi pyyntöön. Seuraavana päivänä he menivät Lenin-museoon valokuvattaviksi. Kun he istuivat kameran edessä vierekkäin ja käsityksin, Krupskaja sanoi, että nyt ei saa nauraa, jottei kuvasta tule ruma. Mutta hymyilevä kuva siitä kuitenkin oli tullut.

Krupskaja muistelee

Nadežda Krupskaja kuoli 27. 2. 1939 seitsemänkymmenen vuoden ja yhden päivän ikäisenä. Hän ehti saada valmiiksi 2-osaisen muistelmateoksen Leninistä ("Vospominanija"), I osa kuvaa aikaa 1893—1907, II osa vaiherikkaita vuosia 1907—17. Kertoessaan karkotusvuosista Šušenskojessa hän mainitsee muutamia kertoja Oskar Engberginkin (nimen hän kirjoitti Enberg). Tässä kohta, jossa Krupskaja kertoo Prominskysta ja Engbergistä:

"Šušenskojessa oli ainoastaan kaksi karkotettua työläistä. Toinen oli Prominsky, puolalainen hatuntekijä Lodzista, sosialidemokraatti, mukanaan vaimo ja kuusi lasta. Toinen oli Enberg Putilovin tehtailta Pietarista, kansallisuudeltaan suomalainen. Molemmat olivat reiluja kunnon tovereita. Prominsky oli hiljainen ja tasainen luonteeltaan, mutta hyvin luja mies. Hän luki vähän eikä omannut paljon tietoja, mutta hänen luokkavaistonsa ilmeni erittäin selvästi. Hän motkotteli ystävällisessä äänilajissa vaimolleen, joka silloin vielä oli uskonnollinen. Ja tavattoman innokas metsästäjä hän oli. Kun hän sunnuntaisin oli pukeutunut parhaisiinsa, lämmin hymy loisti hänen kasvoillaan. Hän lauloi oikein hyvin puolalaisia vallankumouslauluja — 'Työkansaa', 'Toukokuun ensimmäistä' ja monia muita. Lapset lauloivat mukana, ja kuoroon yhtyi Vladimir Iljitškin, joka Siperiassa lauloi paljon ja mielellään. Prominsky lauloi Leninin hänelle opettamia venäläisiäkin vallankumouslauluja. Prominsky aikoi palata Puolaan jatkamaan työtä ja ampui lukemattomia jäniksiä saadakseen matkaturkit lapsilleen. Mutta Puolaan saakka hän ei onnistunut koskaan pääsemään. Hän jäi perheineen Krasnojarskin lähettyville saatuaan työpaikan rautatiellä. Lapset ovat nyt aikaihmisiä. Prominskysta tuli kommunisti, samoin hänen vaimostaan Panja Promynskajasta, ja kommunisteja tuli heidän lapsistaankin. Yksi kaatui maailmansodassa, toinen selviytyi hädin tuskin hengissä kansalaissodasta, hän on nyt Tšitassa. Vasta 1923 Prominsky lähti Puolaan, mutta kuoli matkalla lavantautiin.

Toinen työläinen oli aivan eri tyyppiä. Hän oli nuori, sai karkotustuomion osallistuttuaan lakkoon, jonka aikana oli esiintynyt metelöitsijänä. Hän luki paljon, kaikkea, mitä käsiinsä sai, mutta sosialismista hänellä ei ollut aavistustakaan. Palatessaan kerran volostista hän sanoi: 'Sinne on tullut uusi konttoristi, ja meillä on aivan samanlaiset mielipiteet.' — 'Mistä asiasta?' kysyin. Oskar vastasi: 'Hän vastustaa vallankumousta kuten minäkin'. Vladimir Iljitš ja minä purskahdimme nauruun. Seuraavana päivänä ryhdyin lukemaan hänen kanssaan 'Kommunistista manifestia' (minun oli käännettävä se saksasta). Päästyämme loppuun rupesimme lukemaan 'Pääomaa'. Eräällä tunnilla Prominsky tuli sisään ja istuutui kuuntelemaan piippuaan tuprutellen. Minä tein kysymyksen juuri lukemamme johdosta. Oskar ei osannut vastata, mutta Prominsky antoi aivan oikean vastauksen verkalleen ja hiljaista hymyään säteillen. Tämän jälkeen Oskar pysyi poissa tunneilta koko viikon. Mutta hyvä ja reilu toveri hän silti oli".

("Sulhaspojan" muistolahjasta Krupskajalle kerrottiin jo edellä. Leninin karkotusajan päättyessä Krupskajalla oli vuosi jäljellä karkotustuomiosta. Se hänen oli kärsittävä Ufan kuvernementissa. Vapauduttuaan maaliskuussa 1901 Krupskaja matkusti Müncheniin, jossa Lenin silloin oli.

Oskar Engberg palasi Siperiasta Suomeen työskennellen sorvaajana ensin Viipurissa, sitten Pyhtäällä ja vuodesta 1905 Helsingissä. Vielä 1924—42 hän oli sorvaajana Helsingin rautateitten konepajalla, josta siirtyi eläkkeelle. Vaikkei Engberg miehuusvuosinaankaan tuntenut vetoa tieteelliseen sosialismiin, hän oli innolla mukana työväen järjestötoiminnassa, mm. Stockforsin työ-

väenyhdistyksen perustajana ja ensimmäisenä puheenjohtajana, vuonna 1905 perustetun Hgin TY:n venäläisen osaston puheenjohtajana ja monenlaisissa työväen harrastuksissa. Vuonna 1919 Engberg oli perustamassa Korson sos.dem. työväenyhdistystä, jonka johtohenkilöitä hän oli vuosikausia ja lopulta yhdistyksen kunniajäsen.)

VÄINÖ HAKKILA

Tavallista erikoisempi vieras

Vuoden 1905 jälkeen uudelleen voimistunut taantumus pakotti Venäjän vallankumouspuolueen jäsenet siirtymään jälleen pois kotimaastaan ja tapahtui pako useimmiten Suomen kautta, missä sosiaalivallankumoukselliset saivat avustusta Suomen aktivisteilta ja sosialidemokraatit luonnollisesti turvautuivat veljespuolueensa jäseniin. Suomessa oltiin kiitollisia venäläisille vallankumouksellisille siitä helpotuksesta, mikä oli saatu äskeisen vallankumousliikkeen kautta ja sen vuoksi entistä mieluummin avustettiin vainottuja pakolaisia. Venäläisten ylioppilaiden kautta olin tutustunut useihin venäläisiin pakolaisiin ja saanut tilaisuuden tehdä heille palveluksia kauttakulkumatkallaan. Täten tulin tuntemaan silloin jo puoluelaistensa keskuudessa suurta arvonantoa nauttivan bolševistisuunnan johtajan Leninin, vaikka hän ei silloin vielä ollutkaan yleisemmin tunnettu.

Asuin silloin vuoden 1906 alkupuolella Helsingissä Vuorimiehenkadun varrella insinööri Alanteen kanssa, kun meille ilmoitettiin Venäjältä saapuvan erään puoluetoverin, jolle olisi varattava turvallinen asunto, kun santarmit erityisesti vaanivat häntä. Päätimme sijoittaa hänet omaan asuntoomme, jonne sitten eräänä päivänä saapuikin tanakka, kaljupäinen noin 40-vuotiselta näyttävä mies, joka esitettiin Weber-nimellä. Hän asui sitten ylioppilasasunnossamme puolisentoista kuukautta nukkuen sänkyjemme väliin asetetussa pukkisängyssä, joka aina päivisin korjattiin pois. Vieraamme ruokakomento muodostui yhtä vaatimattomaksi kuin

asuntokin, sillä kun me asuen kalustetussa huoneessa ilman täyshoitoa ruokailimme ulkona, ei hän voinut juuri lainkaan poistua asunnosta, vaan tyytyi enimmäkseen syömään kuivia ruokia palan painikkeena venäläisten ahkeraan viljelemä tee. Hän oli, kuten venäläiset ylioppilaatkin, nähtävästi tottunut sellaiseen elämään monina pakolaisvuosinaan. Enpä osannut aavistaa silloin, että kymmenisen vuoden vierittyä vaatimattomasta vieraastamme tulisi Pyhän Venäjänmaan kuulu Kremlin linnan isäntä, joka tsaarin vallan perinteenä hoitelisi sitä rautaisella tarmollaan kuolinpäiväänsä asti.

Ei kestänyt montakaan päivää, kun havaitsimme saaneemme tavallista erikoisemman vieraan, sillä keskusteluissa hänen kanssaan tulimme huomaamaan miten hyvin hän hallitsi Euroopan poliittisia asioita, vieläpä oli ihmeen selvillä Suomenkin asioista, joihin oli tutustunut oleskeltuaan pakolaisena Karjalan kannaksella. On ilmeistä, että viimeisinä kriitillisinä vuosina on maallemme ollut paljon hyötyä siitä, että Lenin niin hyvin tunsi maamme ja sen olot eikä ollut tässä suhteessa riippuvainen maallemme epäsuopeista neuvonantajista, joista ei suinkaan ole ollut puutetta enempää kuin tsaarin aikanakaan. Aamusta varhain iltamyöhään kirjoitteli ja luki vieraamme, hoitaen lentolehtisten ja artikkelien avulla oman bolševistisuunnan taistelua puolueen melkein tasaväkistä menševistiryhmää vastaan. Siihen aikaanhan juuri oli suuntariita puolueen keskuudessa erittäin kiihkeänä. Huolimatta hellittämättömästä aherruksestaan oli vieraamme aina hyvällä tuulella, tekaisten tuon tuostakin lyhyen sattuvan vitsin. Erityisesti on painunut mieleeni hänen leveä huumorinsa, joka ei näyttänyt hänestä koskaan luopuvan. Keskusteluissa tapaamaan saapuneiden toveriensa kanssa oli hän lyhytsanainen ja kuivempi eikä eksynyt venäläisten tavalliseen laajasanaisuuteen. On usein tahdottu tehdä hänestä myöskin jokin muunrotuinen kuin venäläinen. Mutta joskin venäläisissä samoin kuin useimmissa muissakin kansoissa on paljon sekarotuisia, niin ei Leninissä ainakaan ole mitään juutalaisen rodun merkkiä, ehkä sittenkin silmistä päättäen mahdollisesti tatarilaista verta, kuten niin useissa venäläisissä.

En muista varmaan matkustiko Lenin suoraan luotamme ulkomaille, mutta niin luulen, koska vähän myöhemmin lähetin hänen kirjastonsa osaksi Sveitsiin, osaksi Pariisiin. Seuraavana vuonna tapasin hänet uudelleen Helsingissä, missä silloin pidettiin yleisvenäläinen sosialidemokraattinen puoluekonferenssi. Otin tehtäväkseni järjestää kokouksen, jonka menestymistä puoluetoimistossa epäiltiin sen vuoksi, että suomalaiset poliisiviranomaiset olivat alkaneet hyvin auliisti avustaa tsaarin urkkijoita. Onnistuin vuokraamaan Lastenkodinkadun varrella olevasta puuseppätehtaasta kokoushuoneen ja toisen polyteknikkojen talon piharakennuksesta, ja kokousta pidettiin sitten vuorotellen molemmissa ja onnistui se hyvin. Täällä tulin vasta oikein huomaamaan, miten suuri vaikutusvalta Leninillä oli kokouksessa, jonka keskeisin henkilö hän jo silloin oli. Hänen ryhmänsä jäsenet näkyivät olleen erittäin kiintyneitä johtajaansa, ja kuten viime vuodet ovat osoittaneet, on hän osannut jatkuvasti pitää heidät uskollisina auttajinaan, mikä onni ei suinkaan ole ollut likimainkaan kaikille suurille valtiomiehille ominaista. Puolueen rahavarat olivat kokouksen aikaan hyvin niukat, rahastonhoitajan ilmoituksen mukaan ne olivat laskettavissa muutamiksi sadoiksi markoiksi. Siitä huolimatta on haudottu suuria aikeita ja kukistettu yksi maailman mahtavimmista valtakunnista.

Kolmannen ja viimeisen kerran tapasin Leninin Kööpenhaminan kansainvälisessä sosialistikonferenssissa 1910. Olin paraillaan nuorisokokouksessa, jossa puhetta johti Karl Liebknecht, kun toveri Wiik tuli ilmoittamaan, että allekirjoittanutta kysyy eräs "epäilyttävän" näköinen mies. Henkilö, jota Wiik ei tuntenut, oli Lenin, joka hammassäryn vuoksi oli kietonut huivin päähänsä ja olikin tässä asussa hyvin oudon näköinen. Siirryimme keskustelemaan lähellä olleeseen ravintolaan, jonne oli saapunut pari muutakin venäläistä sosialidemokraattia, ja oli muistaakseni kysymys siitä, voitaisiinko puolueen konferenssi pitää jälleen Helsingissä. Aikeesta katsottiin kuitenkin viisaimmaksi luopua, kun taantumuksen yhä vahvistuttua oli vaarallista saattaa niin monta tärkeää toimihenkilöä vaaraan. Tämä oli todellakin viisainta, se kävi myöhemmin samana vuonna selville, kun lättiläisten konferenssin joka

alettiin Helsingissä täytyi kesken hajaantua. Sen jälkeen en ole Leniniä tavannut. Maanpakolaisesta on ehtinyt tulla Neuvosto-Venäjän huomatuin mies, joka on suurin kirjaimin piirtänyt nimensä lähtemättömästi maailman historian lehdille. Ja nyt on hänkin poistunut näyttämöltä ja on todennäköistä, ettei kukaan kykene hänen paikkaansa täyttämään.

SISARUKSET WINSTEN

Lenin täysihoitolaisena Oulunkylässä

V. Artin haastattelu v. 1947

Muutamia vuosia sitten jouduin asumaan pitkät ajat eräässä Oulunkylän aseman lähellä sijaitsevassa huvilassa, jossa oli ja on vieläkin täysihoitola. Kerran kuulin hämmästyksekseni, että Lenin oli Suomessa pakolaisena piileskellessään asunut joitakin viikkoja samassa huvilassa, eräässä isossa yläkerran huoneessa. Tämä oli tapahtunut tsaarinajan loppuvuosina, tarkemmin sanoen v. 1907, jolloin valmisteltiin Venäjän vallankumousta.

Sain tietää, että sanotun huvilan omistivat siihen aikaan ja myöhemminkin kaksi Oulunkylässä asuvaa sisarusta. Lähdin jututtamaan näitä neitejä, jotka olivat jo ikäihmisiä, ja sain tietää seuraavaa:

Joku arvovaltainen henkilö, Helsingin yliopiston opettaja, oli kerran soittanut toiselle neideistä ja kysynyt, voisivatko he ottaa luokseen asumaan venäläisen pakolaisen. Tsaarinvallan vastustajina he suostuivat heti.

Eräänä päivänä heidän huvilaansa sitten ilmestyi pienikokoinen, punakka, ei erikoisen kaunis herrasmies, joka saksankielellä selitti olevansa sovittu asukas. Neidit ottivat hänet täysihoitoon. Vieras osoittautui hiljaiseksi, harvapuheiseksi henkilöksi, joka enimmäkseen pysytteli huoneessaan ja kirjoitteli ahkeraan. Neidit eivät nähneet häntä juuri muulloin kuin aterioilla, joiden aikana hän ei paljoa puhunut; vain kerran hän oli laskenut leikkiä jonkin ruokalajin johdosta. Silloin tällöin hän kävi Helsingissä.

Neidit eivät kiinnittäneet tähän tekonimellä esiintyvään herrasmieheen paljoakaan huomiota, ajattelivat vain, että mikä lie vallankumouksellinen, joita siihen aikaan liikkui Suomessa runsaasti.

Neidit olivat päivisin toimipaikassaan kaupungissa, eivätkä senkään takia joutuneet tuon juron miehen kanssa paljoa tekemisiin.

Kerran hänen luokseen oli tullut kaunis venäläinen nainen, hänen vaimonsa, kuten he sittemmin saivat tietää, ja jäänyt sinne yöksi. Heti sen jälkeen oli vieras kadonnut huvilasta. Neidit arvasivat hänen paenneen santarmeja ja unohtivat hänet pian.

Syttyi sitten keväällä v. 1917 Venäjän vallankumous, ja neidit näkivät lehdessä Leninin kuvan. He tunsivat paikalla hänet samaksi herrasmieheksi, joka oli asunut heidän luonaan. Leninillä onkin erikoiset piirteet, jotka helposti painuvat mieleen. Myöhemmin he saivat kuulla, että he olivat todellakin joutuneet pitämään Leniniä vuokralaisenaan. Hän kuuluu itsekin elämäkerrallisissa muistelmissaan maininneen, että hän asui Oulunkylässä "kahden naiivin neidin luona".

Sieltä hänen kerrotaan paenneen Turkuun lähtevään junaan ja huomattuaan olevansa santarmien varjostama hypänneen junasta, säilyen vahingoittumatta. Sitten hän oli hakeutunut Lounais-Suomen rannikolle, piileskellyt siellä ja päässyt v:n 1907 lopulla Ruotsin puolelle laivassa, johon yrittäessään hän oli vähällä hukkua heikkoihin jäihin.

Oulunkylän asuinpaikka oli "strategisesti" hyvin valittu. Huvila sijaitsee lähellä asemaa, niin että sieltä voi helposti pujahtaa pakoon junaan, ja sieltä saattoi myös mukavasti käydä aatetovereita tapaamassa Helsingissä, jonne oli vain 15 minuutin matka. Korkealla mäellä olevan huvilan vieressä alkaa metsä, jonne myös sopi tarvittaessa paeta. Nuo hiljaiset, vähäpätöisiä virkoja hoitavat neidit olivat sellaista väkeä, jonka ei voitu epäillä majoittavan luonaan levottomia aineksia; lisäksi he, kuten sanottu, olivat päivisin poissa kotoaan. Kaikki sujui laskelmien mukaan, kunnes kerran tuli äkkilähtö, mutta sellainenhan täytyy valtiollisten pakolaisten aina ottaa lukuun.

Tampereen Lenin-museossa säilytetään kalustoa huoneesta, jossa Lenin asui Helsingissä Blomqvistien luona. Alakuva: Pasilassa oleva rautatieläisten sauna, jossa Lenin kävi kylpemässä asuessaan Helsingissä 1917.

Tampereen työväentalon nykyinen museosali, jossa vuosina 1905 ja 1906 pidettiin Leninin johdolla venäläisten vallankumouksellisten konferenssit. Alakuva: Talo jossa Lenin asui Kustaa Rovion luona Helsingissä.

SANTERI NUORTEVA

Leninin pako Suomesta joulukuussa 1907

Ensimmäisen kerran tapasin Leninin omituisissa olosuhteissa.

Joulukuussa 1907 Vladimir Iljitš, joka siihen aikaan asui Suomessa, oli pakotettu pakenemaan ulkomaille — viimeisen kerran ennen lopullista palaamistaan vallankumouksen voiton aattona.

Eräitten suomalaisten puoluetoverien tehtävänä siihen aikaan oli vallankumouksellisten pakolaisten auttaminen rajan yli. Helsingissä toimi yliopiston lehtorin V. Smirnovin johdolla pakolaiskomitea, jolla oli asiamiehiä eräissä Suomen satamakaupungeissa. Sellainen "lähetyspunkti" oli mm. Turussa, missä siihen aikaan työskentelin Sosialisti-lehden toimittajana.

Turusta pakolaiset tavallisesti toimitettiin Ruotsiin. Toiminnan johtajana Turussa oli Walter Borg (toveri Borg kuoli nääntymykseen Leningradissa 1919 ja lahtarit ampuivat kaksi hänen poikaansa 1918). Komiteassa toimi myös ennen liikkeessämme ollut, mutta sitten kuulemma täydeksi porvariksi muuttunut Ludvig Lindström ja muutamia muita tovereita.

Meillä oli hyvin järjestetty ulkomaanpassien hankinta ja valmistus. M.m. meillä oli useiden Venäjän kuvernöörivirastojen leimasimia, oikeita passilomakkeita y.m. Oli hyvä yhteys höyrylaivojen päällystöjen ja miehistöjen kanssa. Walter Borg toimi useitten ulkomaalaisten liikkeiden edustajana Turussa ja hänellä oli suuri välitysliike, mikä seikka ei estänyt häntä toimimasta yhtenä selväpiirteisimpänä ja varmimpana bolševikkina mitä Suomessa yleensä oli olemassa. Hänen liikeasemansa oli hyvänä apuna komiteamme toiminnassa.

Pakolaisten lähettämisprosessi oli tavallisesti sellainen, että saatuamme Helsingistä, lehtori Smirnovilta, salaisen ilmoituksen lähetettävästä toverista ja hänen tunnusmerkkinsä, me valmistimme asianmukaiset passit ja tilasimme paikan höyrylaivasta. Käytettävänämme oli muutamia nuoria poikia, m.m. Borgin pojat, jotka sovittujen tunnusmerkkien mukaisesti ottivat asemalla tulijan vastaan ja johtivat hänet minne milloinkin oli määrä.

Joulukuun alussa Smirnov tiedotti meille, että kohdakkoin tulee meidän kauttamme lähetettäväksi eräs hyvin tärkeä puoluehenkilö. Nimeä hän ei tiedotuksessa ilmoittanut, mutta me tiesimme, että Leninin piti tulla Turun kautta ulkomaille ja Smirnovin tiedotuksen sävystä ymmärsimme, että juuri Leninistä nyt on kysymys. En enää muista, oliko Leninille annettu matkadokumentit jo Helsingistä käsin, vai joutuiko "punktimme" niitä valmistamaan, sen vain muistan, että paperien mukaan Lenin esiintyi ulkomaalaisena liikemiehenä.

Eräänä päivänä saimme sovitun ilmoituksen matkustajan lähdöstä Helsingistä, ja nuori kaartimme sai määräyksen olla illalla rautatieasemalla ottamassa tulijan vastaan. Walter Borg sopi "Bore"-laivan kapteenin kanssa paikasta laivassa. Illalla kokoonnuimme Borgin asuntoon vierasta odottamaan.

Oli kova pakkanen. Meri oli jäässä, Bore-laiva pääsi kulkemaan vain kapeata jäänmurtajan tekemää väylää myöten. Laivan oli määrä lähteä Turusta klo 11 illalla, joten emme voineet odottaa pitkää yhdessäoloa Leninin kanssa.

Kohta klo 10 jälkeen saapuivat pojat asemalta surullisella tiedolla, että eivät löytäneet odotettua henkilöä. Olimme varmat, että he huolimattomuudessaan päästivät tulijan ohitsensa, ja ajoimme heidät takaisin aseman läheisyyteen uudelle tarkastusmatkalle. Varmuuden vuoksi soitimme Helsinkiin Smirnoville sopivalla tavalla tiedustellaksemme, oliko odotettu todella lähtenyt sieltä. Smirnov eittämättömästi todisti, että lähtenyt on mies, ja hänen äänestään päättäen oli hän hyvin levoton kun ei tulosta vielä kuulunut.

Kiroten vastaanottajia, mutta toivoen, että koska Leninillä piti olla Borgin asunnon osoite, tulija itse löytäisi asunnon, Borg

ajoi rantaan pyytämään Boren kapteenia tarpeen vaatiessa jonkun verran viivyttämään laivan lähtöä. Kului pitkiä odotuksen hetkiä. Ei mitään tietoa tulijasta. Jo palasi Borgkin takaisin tuoden ilmoituksen, että kapteeni suostuu odottamaan klo 12 asti, mutta ei kauemmin. Uusia etsiskelyjä kaupungissa mutta yhtä tuloksettomasti. Jo lähestyi kello 12. Silloin tulee tieto Boren kapteenilta, että nyt laiva lähtee, mutta että se tulee aamulla pysähtymään Dragsfjärdiin ja viipymään siellä muutamia tunteja, joten matkustaja, jos niin tahtoo, voi hevosella jäätä myöten saavuttaa laivan ja päästä sittenkin mukaan. Tämä tieto vähän lohdutti, mutta lohdutus ei säilynyt kauankaan, koska yö kului eikä tulijasta mitään tietoa tullut.

Istuimme Borgin asunnossa aprikoiden, mitä olikaan mahtanut tapahtua, emmekä voineet tulla muuhun tulokseen kuin että matkustaja oli joutunut santarmien kynsiin. Silloin, tuossa klo 2 aikaan yöllä soi ovikello. Ryntäsimme ovelle — ja siellä oli kuin olikin Lenin. Paleltuneen, väsyneen näköinen hän oli, pieni matkalaukku kädessään.

Oli tapahtunut seuraavaa: lähdettyään Helsingistä Lenin pian huomasi, että vaunussa häntä vakoili urkkijoita. Niiden eleistä ja esiintymisestä hän päätti, että joutuu vangittavaksi tällä reissulla. Siinä tuokiossa hän teki pakenemissuunnitelman, minkä toteuttikin järkähtämättä ja päättävästi. Junan lähdettyä viimeiseltä asemalta ennen Turkua — Littoisten asemalta — hän huomaamatta poistui vaunusta asemasillalle ja hyppäsi tien syrjään junan liikkeessä ollen. Onneksi hän putosi pehmeään kinokseen loukkaantumatta. Ja sitten lähti kovassa pakkasessa, pimeässä tuntemattomassa seudussa, kävelemään kaupunkiin päin. Matkaa oli toistakymmentä kilometriä. Lumi oli syvä, pakkanen kova — vain hänen erinomainen tahdonlujuutensa auttoi häntä pitemmittä mutkitta pääsemään perille.

Riisuimme hänet, panimme sohvalle makaamaan. Borgin vaimo juotti hänelle kuumaa teetä konjakin kanssa. Hieroimme hänen kangistuneita jäseniään.

Mutta kauan hän ei suostunut hoidokkinamme olemaan. Kuultuaan että oli mahdollista hevosella saavuttaa laiva hän kiirehti

hevosen hankintaa. Ludvig Lindström määrättiin hänen saattajakseen. Kello viidettä käydessä aamulla panimme hänet rekeen, pitkän taipaleen alulle.

Mutta matkalla piti vielä erään selkkauksen tapahtua. Matka kulki Paraisten läpi. Siellä hevonen jostakin syystä sortui. Piti varhain aamulla löytää toinen hevonen. Ja miten ollakaan, hevosta ei ollut saatavissa muilta kuin Paraisten poliisilta! En tiedä millaista kaunopuheliaisuutta ja valhettelemisen taitoa Lindström käytti uskottaakseen poliisille, että kuljetettavana on laivasta myöhästynyt rikas ulkomaalainen kauppaherra, mutta poliisi antoi hevosensa ja lähti itse kyytimieheksi. Saatuaan tietää millainen kyytimies hänellä oli Lenin oli kovin levoton ja valtavasti soimasi Lindströmiä, mutta ei auttanut muu kuin uskoa Lindströmin vakuutuksia, että kyllä kaikki sentään hyvin päättyy.

Ja hyvin päättyikin. Pääsivät Dragsfjärdiin, löysivät sieltä Borelaivan. Kapteeni otti kohteliaasti vastaan myöhästyneen matkustajan. Poliisi kiitti kyyti- ja juomarahoista aavistamatta että hänen kyydittävänään oli mies, joka 13 vuotta myöhemmin johtaa maailman vallankumouksen ensimmäistä ratkaisevaa voittoa.

Muutama viikko myöhemmin kulki meidän "punktimme" kautta Ruotsiin Leninin vaimo, Nadežda Konstantinovna Krupskaja, ilman mitään erikoisempia selkkauksia.

Näin Leninin tämän jälkeen vasta v. 1920, Kominternin II kongressissa. Hän itse muisti heti ensimmäisen kohtauksemme ja nauroi sydämellisesti muistellessaan pakoretkeään poliisivallan kynsistä poliisin ajamassa reessä.

LUDVIG LINDSTRÖM

Pakomatkalla Leninin kanssa

Eräänä päivänä joulukuussa 1908 * soitettiin minulle Helsingistä ja ilmoitettiin, että eräs venäläinen vallankumouksellinen Vladimir Uljanov, alias Lenin, saapuisi yöjunalla Turkuun, missä minun tuli tavata hänet ja auttaa häntä heti turvallisesti pääsemään Ruotsiin. Nimi ei ollut minulle tuntematon. Tiesin, että hän oli merkittävällä tavalla osallistunut lokakuun lakkoon ja päässyt sen jälkeen pakenemaan Suomeen. En ollut kuitenkaan koskaan nähnyt häntä enkä myöskään valokuvaa hänestä. Tuntomerkkeinä minulle ilmoitettiin, että hän oli puettu tummaan päällystakkiin persiaanikauluksin ja persiaanihattuun. Toisessa kädessä hänellä oli ruskea laukku ja toisessa Hufvudstadsbladet. Hän oli keskikokoinen ja hänellä oli tummat viikset.

Junan saapuessa asemalle vähän ennen kello 12 seisoin asemasillalla odottamassa. Katselin tarkkaan jokaista, joka saapui laiturille, muttei kukaan muistuttanut kuvausta edes lähimain. Toisilla oli laukku kädessään, mutta ei sanomalehteä toisessa kädessä. Minulla ei ollut muuta neuvoa kuin mennä takaisin kotiin. Asuin lähellä asemaa ja makuuhuoneeni ikkunat olivat pieneen puutarhaan.

Olin nukkunut aika kauan, kun heräsin siihen, että jotakin heitettiin ikkunaan. Vedin kierrekaihtimet ylös ja näin puutarhassa kuunvalossa miehen matkalaukku kädessä ja vastaten, sikäli kuin saatoin erottaa, Leninistä annettua kuvausta. Menin ja aukaisin oven. Mies astui sisään pitäen kädessään kukkaroa, jolla oli heittä-

* Kirjoittaja on muistanut ajan väärin. Leninin pako tapahtui todellisuudessa joulukuussa 1907.

nyt ikkunaan. "Uljanov, alias Lenin", esitteli hän itsensä. "Mitä kieltä puhutte mieluiten, venäjää, saksaa, ranskaa vai englantia?" kysyi hän. Puhuin parhaiten saksaa.

Syödessämme teetä ja voileipiä kysyin häneltä, miten hän oli tullut Turkuun, koska hän ei tullut junalla.

Lenin kertoi. Eräs hänen ystävänsä Helsingissä oli järjestänyt hänelle asunnon kahden opettajattaren luona Oulunkylässä, missä hän esiintyi venäläisenä kirjailijana. "Ach, wie sie plauderten!" Vaikka hän oli enimmäkseen oleskellut sisällä, oli hän huomannut, että häntä varjostettiin. Varsinkin eräs henkilö näytti alinomaa liikkuvan hänen asuntonsa lähettyvillä. Kun hän astui Turun junaan, huomasi hän tämän saman henkilön erään toisen seurassa sijoittuvan samaan vaunuosastoon. He eivät jättäneet häntä hetkeksikään yksin. Jos hän meni käytävään, seurasi toinen perässä. Kun hän Karjaan asemalla meni ravintolaan syömään, sijoittui toinen ovelle toisen istuutuessa viereiseen pöytään.

Junassa ei ollut minkäänlaista mahdollisuutta karistaa seuraajia jäljiltä. Sen vuoksi hän päätti hypätä junasta Turkua lähinnä olevalla asemalla ja kävellä loppumatkan. Tutkittuaan karttaa hän oli nähnyt, että Turkua lähinnä oleva asema oli Littoinen, joka oli vain kymmenen kilometrin päässä Turusta. Suunnitelma onnistui. Littoisten asemalla hän asettui seisomaan vaunuosaston ovelle. Kun juna lähti liikkeelle, sieppasi hän matkalaukkunsa verkosta, lennätti ovet auki ja hyppäsi ulos. Juna jatkoi matkaansa.

Käveltyään peninkulman verran hän oli kaupungintullin luona tavannut poliisikonstaapelin, joka osasi muutaman sanan venäjää. Hänen ohjeittensa mukaan hän oli löytänyt kadun, missä asuin. Matkalla hän ei ollut tavannut muita kuin erään seurueen, joka äänistä päätellen palasi jostakin ilonpidosta.

Tapahtuma oli kuitenkin ilmeisesti lisännyt hänen hermostumistaan. Heti kun olimme juoneet teen, hän pyysi jatkamaan matkaansa Turusta eteenpäin. Selitin, että olin suunnitellut matkan yksityiskohdittain, mutta kello kaksi yöllä oli mahdotonta tavoittaa ketään, joka veisi meidät ensimmäiseen pysähdyspaikkaamme. Meidän olisi odotettava aamuun. Sitä paitsi oli hän yhtä turvassa minun luonani kuin tiellä. Selitykseni olivat kuitenkin turhia.

— Minua varjostetaan ja tiedän että minua tullaan etsimään. Olen ollut Siperiassa, enkä tahdo sinne toista kertaa. Jollette voi viedä minua sitä tietä mitä ajattelitte, lähden jalan pohjoiseen päin ja jostakin Rauman luota yli Pohjanlahden.

Huomautin hänelle, että Pohjanlahti oli vielä sulana pitkälti Raumaa pohjoisempanakin.

— Sitten kävelen vaikka Tornioon. Olen kulkenut pitempiäkin matkoja Siperiassa ja Venäjällä.

Huomattuani taivutteluni turhiksi lupasin tehdä parhaani kyydin järjestämiseksi. Pyysin häntä lepäämään sen aikaa.

Menin erään ajuriliikkeen omistajan puheille, jonka tunsin hyvin. Selitin, että luonani oli eräs saksalainen geologi, tohtori Müller, joka oli tullut junalla Helsingistä. Hänen pitäisi päästä Paraisiin tutkimaan erästä kalkkiesiintymää, ja koska hänellä oli kiire päästä seuraavalla laivalla takaisin Saksaan, olisi hänen saatava kyyti Turusta vielä yöllä. Sain hevosen, ja myös ajajan onnistuin hankkimaan.

Sinä yönä oli kova pakkanen. Jo iltapäivällä oli mittari näyttänyt 16 astetta, ja pakkanen oli siitä vielä kiristynyt. Joulukuun alussa oli satanut runsaasti lunta. Mutta muutamien päivien sateet olivat hävittäneet hyvän rekikelin. Meidän oli sen vuoksi jyristeltävä rattailla Paraisten tietä, joka monin paikoin oli liukkaana iljankona. Saavuimme onnellisesti Kustösundiin, missä herättämäni lautturi vei meidät yli. Kustön ja Paraisten välillä olevan leveän salmen luona lähetin hevoset takaisin, sillä salmi oli silmänkantamattomiin liukkaan jään peitossa. Sitä paitsi ensimmäinen pysähdyspaikkamme oli ihan lähellä rantaa Kirjalan saarella.

Kirjalan majataloa piti silloin Norrgårdin tilanomistaja Fredriksson, vanhan kansan talonpoika ja peloton mies. Hänellä oli kaksi poikaa, Karl ja Vilhelm, jotka olivat hyviä ystäviäni ja olivat pelastaneet monta poliittista pakolaista venäläisen byrokratian kynsistä. Jos vain saisin heidät hereille, pääsisimme kyllä tavalla tai toisella yli.

Kustön puolelta hälytettiin lautturit soittamalla suurta vellikelloa. Vedin nuorasta, ja kaiku kiiri kauaksi nukkuville rannoille. Ei vastausta. Soitin uudelleen ja pitempään. Nyt kuului vastaus: Hal-

loo, kuka siellä? Huusin nimeni. Ilmoitin, että olin antanut hevosen palata takaisin ja että minulla oli ystävä mukanani. Karl pyysi meitä odottamaan, kunnes hän ja Vilhelm tulisivat ohjaamaan meidät ylitse. Pian näimmekin veljesten tulevan meitä kohti koetellen jäätä tuurillaan. Tervehdittyämme lähdimme hanhenmarssia toista rantaa kohti. Jää huojui allamme ja ritisi, mutta ilman pahempia kommelluksia pääsimme kiinteälle maalle.

Talossa otti setä Fredriksson meidät vastaan täysissä pukimissa oudosta vierailuajasta huolimatta. Esitin seuralaiseni, en kuitenkaan tohtori Müllerina vaan venäläisenä pakolaisena Lenininä. Fredriksson tarttui Leninin pieneen kynämiehen käteen suurella kourallaan, löi häntä ystävällisesti selkään toisella kädellään ja sanoi: "Sydänystäväni, täällä voit nukkua rauhassa. Täältä ei kukaan sinua vie väkisin." Ja vahvistaakseen sanojaan, jotka käänsin Leninille, hän aukaisi erään kaapin, jonka seinillä riippui joukoittain kivääreitä, pistooleita ja browninkeja. Aseiden näkeminen ja selitykseni vaikuttivat Leniniin kuin rauhoittava lääke.

Talon tytär oli tällä välin kantanut pöydälle leipää, voita, juustoa ja maitoa. Isäntämme tarjosi meille myös kuumaa totia, joka teki erinomaisen hyvää kylmän matkan jälkeen. Lenin kuitenkin isäntämme hämmästykseksi kieltäytyi jyrkästi totista.

Syötyä paneuduimme nukkumaan. Majatalossa oli talvisaikaan vain yksi lämmitetty huone ja siinä yksi ainoa sänky. Lenin valitsi paikan seinän puolelta, ja minä heittäydyin hänen viereensä. Rasittavan matkan jälkeen nukuin raskaasti, ja luulen myös Leninin nukkuneen, sillä hän näytti kovin väsyneeltä sanoessamme hyvää yötä.

Aamupäivä oli pitkälle kulunut, kun meidät herätettiin tuomalla kahvia. Pukeuduttuamme teimme kävelyretken aamiaista odotellessa. Oli vielä kylmä, mutta tuuli lennätteli kirkkaita kristalleja ilmassa.

Luulen kuitenkin, ettei Lenin kiinnittänyt huomiota luonnon kauneuteen. Sitä kiinnostuneempi hän oli ihmisistä ja heidän olosuhteistaan. Jo aamukahvia juodessamme hän kysyi, oliko talo missä asuimme kartano. Selitin, että se oli vain tavallinen pieni talonpoikaistalo, johon kuului kymmenkunta hehtaaria viljeltyä maata. Käsityksensä talon suuruudesta oli Lenin saanut siitä, että hän oli huomannut huoneessa pöydällä kirjatelineessä kymmenisen kirjaa. Niin paljon kirjoja oli Venäjällä vain suurissa kartanoissa, paitsi milloin omistaja oli erityisen innostunut kirjallisuudesta.

Keskustelimme myös maakysymyksestä. Valtiopäivät olivat syksyllä hyväksyneet ns. torpparilain, jonka nojalla entiset torpparit saisivat valtion avustuksella lunastaa torppansa. Sosialidemokraatit olivat ensi kädessä olleet tätä uudistusta aikaansaamassa. Lenin oli tästä kovin hämmästynyt. Sittenhän luotaisiin uusi pientalonpoikain luokka, jolla ei olisi aikaa eikä harrastusta muuhun kuin pieneen maanviljelykseensä ja joka uuden omistaja-asemansa perusteella tulisi liittymään vastustajan riveihin, sitten kun suuri reformi pantaisiin toimeen.

Kysyin, olisiko hänen käsityksensä mukaan vanha torpparilaitos saanut jatkua suurta reformia odoteltaessa.

— Ei suinkaan. Valtion olisi pitänyt ottaa haltuunsa torpparien maat ja antaa niitä entisille viljelijöille halvalla vuokralla sen sijaan, että heistä tehtiin valtion saamamiehiä. Täten olisi suuressa määrin helpotettu maakysymyksen lopullista ratkaisua, kun aika siihen olisi kypsä.

Olin ajatellut, että jatkaisimme matkaamme hyvissä ajoin samana päivänä. Matkasuunnitelma oli minulla selvänä ja yksityiskohdista neuvottelisin hyvän ystäväni, Paraisten osuuskaupan hoitajan Carl Jeansonin kanssa. Tarkoitukseni oli viedä Lenin Paraisten läntisimmälle asutulle saarelle Lillmälöön, josta taas Nauvossa asuva ystäväni tilanomistaja Charles Willberg, joka ennenkin oli ollut mukana vastaavanlaisilla retkillä, noutaisi hänet Turun—Tukholman laivareitille. Höyrylaivayhtiö Boren laivojen miehistöt olivat useasti osoittaneet suurta ymmärtämystä pakolaisten pelastamisessa, eivätkä varmaankaan nytkään kieltäytyisi auttamasta ilman passia matkustavaa Leniniä Ruotsiin ja vapauteen. Leninin aikomus oli matkustaa Ruotsista edelleen Italiaan vieraillakseen Maxim Gorkin luona, joka oleskeli Caprilla. Puhuttuani aamiaisen jälkeen setä Fredrikssonille aikomuksestani, että kohta lähtisimme matkaan, kohtasin lujaa vastarintaa. Miksi pyyhältäisimme sillä tavoin tiehemme? Enkö ollut huomannut, että "sydänystävä" jo

nyt oli paljon vähemmän hermostunut kuin edellisenä yönä? Hän tarvitsi rauhaa ja lepoa, ennenkuin heittäytyi uusiin seikkailuihin. Ja täällähän hänellä oli hyvä olla. Täällä hän oli yhtä hyvässä turvassa kuin Ruotsissa. Sitä paitsi tulisi pian lunta, sen hän tunsi jäsenistään ja huomasi virrastakin, joka jo alkoi särkeä jäätä salmessa. Silloin pääsisimme ajamaan reellä sen sijaan, että nyt olisimme pakotettuja ajamaan rattailla pakkasessa ja liukkailla teillä.

Hämmästykstykseni Lenin yhtyi kannattamaan ukkoa. Voisimme hyvin viipyä ainakin yhden päivän, etenkin jos piti paikkansa se mitä hän sanoi rekikelistä.

Niin jäimme siis Kirjalaan eikä vain siksi päiväksi vaan seuraavaksikin. Lumen tuloa näet sai odottaa. Tosin seuraavan päivän aamupäivällä ilma synkkeni ja lämpö kohosi jonkun verran, mutta vielä viimeisellä iltakävelyllämme oli maantie lohduttoman soveltumaton rekiajoon kuten ennenkin. Minun aikani kävi pitkäksi. Olisin tahtonut ottaa yhteyttä ystäviini Turussa, jotka varmaan ihmettelivät, minne olin hävinnyt. Mutta se oli turha toivo, koska siihen aikaan ei koko Kirjalan kylässä ollut ainoatakaan puhelinta.

Keskusteluja Leninin kanssa

Lenin ei myöskään ollut mikään hilpeä toveri. Sain päinvastoin sen käsityksen, että häneltä kokonaan puuttui huumorintaju. Mutta sensijaan hän keskusteli tavattoman mielellään ja osoitti silloin terävää älyä. Tulevaisuus ja kehitys olivat niitä aiheita, joissa hänen ajatuksensa askartelivat, ja marxilaista ideologiaa käsitteli hän täydestä vakaumuksesta. Mutta hän suhtautui siihen rauhallisesti ja asiallisesti minun joskus lausuessani mielipiteitä, jotka poikkesivat hänen omistaan. Kun hän kerran keskustellessamme tuki käsityksiään otteella kirjasta "Das Kapital" ja minä huomautin, ettei asia ollut sillä todistettu, että vetosi Karl Marxiin, sanoi hän rauhallisesti:

— Niin, ei ole, mutta kun en katsonut voivani kehitellä parempaa ilmaisua kuin Marx, käytän hänen sanojaan. Mutta sen teen vain, kun olen vakuuttunut siitä, että hän on oikeassa. Ja oikeassa hän on useimmissa tapauksissa.

Toisen kerran kun Marx tuli puheeksi, sanoin, että ilmeisesti hegeliläinen koulu oli tehnyt hänen kielensä ja ilmaisunsa niin raskaaksi ja monimutkaiseksi, että oli vaikea yksinkertaisimmissakin kysymyksissä seurata hänen ajatuksenjuoksuaan. Sitä paitsi hän oli varmasti enemmän teoreettinen ajattelija kuin kansantalousmies ja psykologi, minkä vuoksi hän käsitteli ihmisiä sellaisina kuin heidät kuvitteli eikä sellaisina kuin he ovat. Esimerkiksi hän ei pannut mitään merkitystä ihmisen omistamishaluun, vaikka jokaisen taloudellisen järjestelmän, jolla on jotakin tulevaisuutta, olisi otettava se huomioon.

— Halu omistaa ei ole mikään alkuperäinen inhimillinen taipumus, vastasi Lenin. Silloin kun ihminen haluaa jotakin omistaa, jolla on taloudellisessa mielessä todellista arvoa, tekee hän sen vain mikäli se mitä hän haluaa helpottaa hänen olemassaolon taisteluaan tai ainakin minkä hän luulee tekevän sen. Kukaan ei pyri omistamaan sellaista, jota on kaikilla tarpeeksi. Erämaissa vartioi jokainen tarkoin omaa kaivoaan, mutta missä vettä on kylliksi kaikille, ei kukaan viisas ihminen tee sitä. Teillähän on vesijohto Turussa. Tiedättekö ainoatakaan tapausta, jolloin joku olisi rakentanut itselleen kaivon tyydyttääkseen haluaan omistaa sellaisen? Sosialismin päämäärä on juuri, että käyttämällä kaikkia teknillisiä apukeinoja tuotetaan hyödykkeitä siinä mitassa, että kaikki voivat tyydyttää todelliset tarpeensa. Silloinhan ei tarvitse pelätä, että väitetty omistamishalu häiritsisi järjestelmää.

Lenin oli vuorenvarma siitä, että tsaarinvalta Venäjällä lähitulevaisuudessa tuhoutuisi ja valta tulisi kansalle. Kysyin kerran, sisältyikö venäläisten sosialistien ohjelmaan sen tapahduttua yritys heti saattaa voimaan sosialistinen järjestelmä.

— Ei suinkaan, hän vastasi. Venäjän täytyy käydä läpi samat kehityskaudet kuin muidenkin kansojen. On muistettava, että Venäjä on pääasiassa maanviljelysmaa, ja vaikka maaseudun työläisväestö maaorjuuden lakkauttamisen kautta lakkasi olemasta sidottu maahan, on tämä kansanosa kuitenkin vielä kehitysasteella, joka lähinnä tuo mieleen feodaaliajan. Venäläisen sosialismin tehtävänä tulee sen vuoksi olla tämän kansanaineksen herättäminen ja samalla maanviljelyksen tuoton lisääminen ja teollisuuden elvyt-

täminen. Viimemainittu kahdestakin syystä: teollisuustyöläiset ovat kaikkialla osoittaneet pystyvänsä helpommin käsittämään sosialismin kantavuuden, ja ainoastaan kehittynyt teollisuus voi tyydyttää koko kansan hyödykkeiden tarpeen. Mutta ohjelman tämän kohdan toteuttamiseksi ei Venäjän kansan tarvitse kulkea samaa raskasta tietä kuin esim. englantilaisten ja saksalaisten. Työläiset muussa maailmassa ovat vähitellen kamppailleet itselleen kokonaan toisen aseman ja täysin toiset olosuhteet kuin mitä heillä oli siihen aikaan, jolloin Dickens kirjoitti "Oliver Twistin"; ja Venäjän työläisten tarvitsee vain asettua toveriensa viereen ja jatkaa taisteluaan yhdessä heidän kanssaan.

Ilkivallan kuvaukset Venäjän suurlakon ajoilta olivat vielä tuoreessa muistissa, minkä vuoksi kysyin Leniniltä, luuliko hän, että uudessa yhteiskunnassa väkivallalla tulisi olemaan jonkinlaista merkitystä. Hän myönsi, että säilyäkseen oli jokaisella valtiomahdilla oleva käytettävissään määrättyjä pakkokeinoja, mutta niitä oli käytettävä ainoastaan sellaisia vastaan, jotka asettivat valtion olemassaolon vaaranalaiseksi, ja niitä vastaan, jotka vain pakolla voitiin alistaa kansan laeissa ilmaistuun tahtoon.

— Henkilökohtaisesti olen kaikkea väkivaltaa vastaan. Olen nähnyt sitä liiaksi. Väkivalta yksityisiä ihmisiä vastaan ei ole vain epämiellyttävää, se on lisäksi tyhmyyttä. Väkivaltaa käyttämällä ei voita taattuja kannattajia, vaan luo helposti marttyyreja. Luuletteko, että venäläinen byrokratia olisi niin vihattu kuin se on, jos se olisi säästeliäämmin käyttänyt väkivaltaa ja painostusta?

Yhdessäolomme aikana huomasin, että Vladimir Lenin kovan vakavuutensa ja kiihkeän vallankumouksellisuutensa ohella oli pohjimmaltaan hyväsydäminen ihminen, jossa asui voimakas lähimmäisen rakkaus. Pari kertaa minulla oli tilaisuus todeta hänen välitön sydämellisyytensä, kun hän kävelyretkillämme kohtasi pieniä lapsia.

Vasta kolmantena päivänä alkoi vihdoin setä Fredrikssonin ennustama lumisade. Päivällisaikaan oli maa jo lumen peitossa, mutta katsoimme parhaaksi odottaa hämärää, ennen kuin lähtisimme matkaan. Hyvästelimme ystävällisen isäntämme, ja Karl lähti ajamaan meitä Paraisten Malmille.

Pimeässä saavuimme osuuskaupan portaitten eteen, ja Karl ystävämme palasi Kirjalaan.

Paraisten osuuskauppa oli siihen aikaan pieni liike, johon kuului kaksi huonetta. Toinen niistä oli sekä varasto, konttori että kaupanhoitajan makuuhuone. Sinne johti ovi suuresta eteisestä. Kun tulimme eteiseen, aukaisi ystäväni Jeanson oven ja minut nähdessään huudahti:

— Missä herran nimessä olet ollut? Eilen ja tänään on sinua kysytty sekä Turusta että Helsingistä. Ja kuka se on, joka sinulla on mukanasi ja josta kaikki ovat niin uteliaita?

Konstaapeli R. astuu näyttämölle

Suoritin esittelyn. Lenin ja minä istuuduimme sängylle, joka kirjoituspöydän vieressä olevan tuolin lisäksi, jolle isäntämme istuutui, oli huoneen ainoa istuin. Kerrottuani matkastamme ryhdyimme suunnittelemaan matkaa seuraavaan pysähdyspaikkaan. Keskustellessamme mahdollisuudesta saada vielä samana iltana lainaksi hevonen ja reki, aukeni ulko-ovi ja sisään astui poliisikonstaapeli R. Onneksi hän ei ollut virkapuvussa, sillä silloin olisi Lenin varmaan uskonut vainoojien päässeen hänen jäljilleen ja taivas tiennee, miten se olisi vaikuttanut häneen. Mutta näinkin oli kylliksi paha.

Jeanson ja minä tunsimme hyvin konstaapeli R:n ja tiesimme hänet hyväksi mieheksi, joka ei halunnut kenenkään kuolemaa. Mutta hänen oli vaikea pitää mitään omana tietonaan, emmekä ymmärrettävistä syistä halunneet levitellä pitäjälle tietoa, että liikuimme salaperäisen ihmisen kera, joka päälle päätteeksi ei osannut puhua ruotsia eikä suomea. Sitä paitsi ei konstaapeli R:n ilmestyminen paikalle ollut mikään sattuma. Poliisitoimensa ohella hän näet hoiti puhelinkeskusta, ja hän ei olisi ollut ihminen ja poliisi, jos häntä ei olisi ihmetyttänyt monet puhelut Turusta ja Helsingistä, jotka tavoittelivat minua Paraisten osuuskaupasta. Tämä ihmetys se oli saanut hänet liikkeelle.

Joissakin tilanteissa toimii ajatuskoneisto salamannopeasti. Niin kävi nyt minulle. Samalla hetkellä kun R. astui sisään ja tervehti,

tajusin, että ainoa mahdollisuus välttää mahdollisia ikävyyksiä oli saada hänet liittolaiseksi. Vein hänet sen vuoksi mukanani eteiseen ja kuvasin hänelle tilanteen. — Olin juuri ajatellut soittaa sinulle ja kysyä, voisitko auttaa meitä saamaan tänä iltana hevosen, jolla pääsisimme Lillmälöön. En tiedä ketään muuta kuin sinut, joka sen voi järjestää, sanoin.

R. ilahtui kovin. Hänen uteliaisuutensa oli tyydytetty ja sitä paitsi hän sai kuulua "vihittyihin". Esitin hänet Leninille — mainitsematta hänen virallista poliisiasemaansa — ja hän kutsui meidät kotiinsa teelle.

Paitsi teetä tarjosi hän meille myös totia. Kun Lenin kieltäytyi siitä, tarjottiin hänelle viiniä, jota hän ihmeekseni suostui ottamaan. Ryhdyimme suunnittelemaan matkaa. R. lähtisi lähimpään kylään lainaamaan hevosta ja rekeä. Syyksi siihen, miksi hän niin myöhään niitä tarvitsisi, hän ilmoittaisi, että hän oli puhelimessa kuullut eräällä maatilalla Paraisissa olevan myytävänä jonkin metsälohkon hakkuuoikeuden, jonka hän oli saanut tehtäväkseen ostaa erään sahalaitoksen laskuun, ja että hän tahtoi olla paikalla ennen toisten ostajien tuloa. Itse hän lupautui ajajaksi. Käänsin puheemme Leninille, ja hän näytti tyytyväiseltä. Hänelle oli tärkeintä päästä eteenpäin.

Toisen lasin jälkeen kysyi R. minulta:

— Tietääkö hän minun ammattini?

Selitin, etten ollut katsonut olevan syytä kertoa sitä Leninille. Mutta R. pyysi minua tekemään sen, ja niin toistin kysymyksen Leninille. Hän vastasi minun jo sanoneen, että hän hoiti puhelinkeskusta. Sanoin, että R:llä oli toinenkin virka. Hän oli nimittäin poliisi.

"Kuoleman kalpeus levisi hänen kasvoilleen", sanotaan romaaneissa. Mutta tämä oli ensi kerta, jolloin näin niin tapahtuvan todellisuudessa. Saatoin hyvin kuvitella, miltä Leninistä tuntui. "The journey's end!"

Kiiruhdin rauhoittamaan häntä. Poliisi oli hyvä ystävämme ja liittolaisemme. Hänhän hankkisi meille hevosen ja itse ajaisi sitä. Hän olisi parhain suojamme jokaista epäluuloa vastaan. Varmemmaksi vakuudeksi R. otti esiin poliisimerkkinsä ja pyysi sanomaan

Leninille, että niin kauan kuin hän ja merkki olivat mukana, ei meille tapahtuisi mitään pahaa. Se vaikutti, ja "kuoleman kalpeuden" sijaan palasi hänen kasvoihinsa terve väri.

R. lähti matkaan ja me palasimme Jeansonin luo odottamaan häntä ja hevosta. Matkalla otti Lenin minua käsivarresta ja sanoi, että nyt hän käsitti, miksei Suomi "nie unterdrückt werden kann" — koskaan voi tulla alistetuksi. Venäjällä olivat poliisit, dvornikat ja talonmiehet tsarismin ja byrokratian hartaimpia käskyläisiä. Suomessa tuki poliisi vallankumousta. Kansa, jonka poliisikin taistelee painostusta vastaan, ei koskaan sorru.

Vielä eräs välikohtaus käynniltämme R:n luona.

Oli juuri päivät ennen joulua, ja R. oli hankkinut kotiinsa varaston alkoholijuomia, joita hän säilytti verhojen takana. Osoittaakseen, ettei juomista ollut puutetta, R. veti verhot syrjään ja näytti varastonsa. Lenin näytti hämmästyneeltä. Hän tiesi, että Suomen eduskunta oli samana vuonna hyväksynyt kieltolain. Mutta sitten valaisi aurinkoinen hymy Leninin muuten niin vakavat kasvot:

"Ach, ich verstehe, der Polizist hat alles konfisziert" — ymmärrän, poliisi on kaiken takavarikoinut!

Noin tunnin kuluttua saapui R. hevosen kanssa. Pidimme neuvottelun ja katsoimme viisaimmaksi, että Jeanson ja R. seuraisivat Leniniä Lillmälöön ja minä jäisin pois. Sanoimme toisillemme sydämelliset jäähyväiset ja minä heittäydyin Jeansonin vuoteelle Leninin matkatessa seuralaisineen kohti Lillmälöötä.

Aamu ei ollut vielä valjennut, kun miehet palasivat, "Doktor Müller" oli vastaanotettu vieraanvaraisesti toisessa Lillmälön taloista. Aamulla soitin tilanomistaja Willbergille, joka epäröimättä lupasi noutaa Leninin Lillmälöstä ja viedä hänet Tukholman laivalle. Itse matkustin majatalon hevoskyydillä jäitse Turkuun.

Tiet eroavat

Minun kohdallani oli seikkailu lopussa, mutta ei Leninin. Seuraavana päivänä näet soitti Willberg ja ilmoitti ikävän uutisen, että tuuli ja virta olivat särkeneet jäät, joten laivalla tai jalan ei voinut päästä Lillmälöön niin kauan kuin jää oli liikkeessä.

Lillmälöön ei voinut soittaa. Toisessa talossa tosin oli puhelin, mutta se oli liitetty kaukana saarella olevan luotsiaseman linjaan. Lillmälöstä voitiin kyllä siis soittaa Turkuun, mutta siitä minulla ei ollut iloa. Olin päivittäisessä yhteydessä Willbergin kanssa, mutta mitään muutosta jääesteissä ei tapahtunut. Joulupäivänä Willberg ilmoitti, että jäiden liikehtiminen näyttää vähitellen lakkaavan. Toisena joulupäivänä ilmoitti R. minulle Paraisten puhelinkeskuksesta, että minulle oli puhelu Lillmälöstä. Lenin oli itse puhelimessa ja mitä suurimmassa määrin järkytettynä.

Hänen oli jotenkin onnistunut käsittää, että Lillmälöstä saattoi soittaa Turkuun, mutta ei päinvastoin, ja hän oli uskaltautunut soittamaan, vaikka vaara oli suuri. Mutta se oli hänestä yhdentekevää, sillä hän oli vakuuttunut siitä, että Lillmälö oli hänen uransa päätepiste. Kysyin, millä hän perusteli tätä synkkää vakaumustaan, oliko hänellä puutetta jostakin. Hän vastasi saavansa ruokaa niin paljon kuin halusi ja hyvää ruokaa. Mutta hänhän oli vankina saarella, josta häntä ei edes yritetty saada pois. Hänen seuranaan oli kaksi talonpoikaa, jotka vuoroon kävivät toistensa luona, mutta joiden puheesta hän ei ymmärtänyt sanaakaan. He olivat tosin hänelle ystävällisiä, jopa taputtelivat häntä selkään otettuaan jonkin lasin, minkä he muuten tekivät sangen usein. Hän oli kuitenkin varma siitä, että näennäisestä ystävällisyydestään huolimatta he neuvottelivat, miten sopivimmin luovuttaisivat hänet vihollisille.

Koetin rauhoittaa häntä kykyni mukaan. Sanoin tuntevani hyvin molemmat talonpojat ja voivani vastata heistä. He olivat juuri niin ystävällisiä kuin heidän käytöksensä osoitti. Ja hänen ystävänsä eivät olleet unohtaneet häntä. Päinvastoin oli Nauvon puolelta yritetty päästä Lillmälöön, mutta toistaiseksi olivat luonnonesteet tehneet yritykset turhiksi. Kuulemani mukaan oli kuitenkin toiveita, että hänet pian noudettaisiin.

En tiedä, rauhoittivatko sanani häntä. Mutta kauan hänen ei kuitenkaan tarvinnut enää kiusaantua. Jo seuraavana päivänä Willbergin onnistui luovia jääkappaleiden lomitse ja viedä hänet vielä samana iltana Tukholman laivalle.

Kööpenhaminasta lähetti Lenin minulle pitkän kirjeen, jossa hän mm. yksityiskohtaisesti selosti oleskelunsa Lillmälössä. Myöhemmin sain toisen kirjeen Caprilta. Siihen päättyi yhteyteni Leniniin. Kuitenkin olivat hänellä näiden päivien kokemukset kahdessakin mielessä hyvässä muistissa, siitä sain todistuksen yhdeksän vuotta myöhemmin, jolloin hän oli saavuttanut valta-asemansa. Mutta se on jo toinen juttu.

Näin Leninin kahdesti

Inkeri Lehtisen v. 1967 suorittamasta haastattelusta

Tavatessamme viime heinäkuussa Petroskoissa kysyin Aura Kiiskiseltä, oliko hän koskaan nähnyt Leniniä. — Kahdesti, sanoi Aura. Ensimmäisen kerran v. 1910, Kööpenhaminassa Sosialistisen Internationaalin kokouksessa. Aura Kiiskinen osallistui kokoukseen Suomesta yhtenä havainnoitsijana. Hänet opastettiin osuustoiminta-asioita käsittelevään valiokuntaan ja hän seurasi sen istuntoa kokoussalin parvekkeelta. Lenin käytti siellä saksankielisen puheenvuoron. Aura kertoo istuneensa nuoren suomalaisen ylioppilasneitosen vieressä, joka oli tarjoutunut kääntämään hänelle Leninin puhetta. Neitonen oli Linda Anttila.

Toisen kerran Aura Kiiskinen kuuli Leninin puhuvan v. 1921 Moskovassa Kommunistisen Internationaalin 3. kongressissa. Hän oli jopa joutunut kasvokkain Leninin kanssa ja todennut hämmentyneenä hänen koruttomuutensa. Kokouksen työ oli järjestetty niin, että puhujien esitykset käännettiin jaksoittain ja eri kieliryhmät olivat kokoontuneet yhteen kuulemaan tulkkia. Myös venäläiset ja suomalaiset olivat järjestyneet omiin ryhmiinsä. Suomalaisille käänsi mm. Yrjö Sirola. Lenin saattoi kielitaitoisena seurata välittömästi useimmat esiintymiset, mutta espanjalaisen noustessa puhumaan hän tuli venäläiseen ryhmään kuuntelemaan puheen tulkintaa. Kun suomalaiset seurasivat venäläisten käännöstä, olivat osanottajatkin vieri vieressä.

Lenin Torniossa

Torniolainen työväenliikkeen veteraani Kaarlo Brusila oli Tornion asemalla työssä Leninin saapuessa sinne Ruotsin puolelta huhtikuun 14. pnä 1917 matkalla Pietaria kohti. Brusila kertoo:

Huhu Leninin saapumisesta Tornioon oli levinnyt kaupunkiin. Hänen tulostaan tiedettiin etukäteen puhua. Pikajuna seisoi asemalla lähtövalmiina. Sotilaita oli kerääntynyt laiturille. Lenin liikehti vilkkaasti. Seurue ei jättänyt häntä yksin. Eräs kookas mies oli koko ajan Leninin lähettyvillä.

Lenin pysähtyi keskelle laituria ja tervehti sotilaita ja paikalle kerääntyneitä torniolaisia. Hän puhui. Muistelen hänen sanoneen näin: "Vallankumous on tapahtunut, mutta ainoastaan porvarillinen vallankumous. Se ei riitä. On otettava hallitusvalta proletariaatin käsiin." Hän puhui venäjän kielellä, ja suomen kieltä taitavat sotilaat ja muut kaksikieliset tulkitsivat hänen puheensa meille. Seisoimme hiljaa asemalla. Lenin nousi junaan, jäi rappusille ja huiskutti meille asemalle jääneille huudahtaen suomeksi: "Hyvästi, soomilaiset!"

Junan lähdettyä jatkui laiturilla keskustelu. Puhuttiin Venäjän vallankumouksesta, väiteltiin. Keskusteluun osallistuivat sekä sotilaat että torniolaiset. Kuului eri puolueiden nimiä, arveluja menševikkien ja bolševikkien pyrkimyksistä.

Juna oli lähtenyt matkalle kohti Pietaria.

Lenin maanalaisena

Heinä-lokakuu 1917

Palattuani heinäkuun 12 pnä Pietariin minä sain puolueen keskuskomitealta määräyksen toimittaa Lenin vaarattomaan paikkaan. Siihen asti en minä, kuten monet muutkaan, tiennyt miten oli Leninin laita ja missä hän oli, vaikka kaikki levottomina kyselivät sitä toisiltaan. Saatuani niin vastuunalaisen tehtävän ja tarkat tiedot, missä tavata Leniniä, minä saman päivän iltana matkustin määrätyllä osoitteella. Jo hämärsi kun saavuin Siestarjoelle. Kaukana asemalta, poikkikadulta pietarilaisten omistamien huvilain joukosta löysin minulle mainitun siestarjokelaisen työläisen Jemeljanovin talon. Se oli yksikerroksinen, kolme akkunaa kadulle. Astuttuani sisään ilmoitin emännälle tunnussanan ja kysyin "Konstantin Petrovitšia" (niin kuului Leninin nimi passissa) sekä istuuduin tarkastelemaan. Talossa oli kaksi huonetta ja se oli täynnä lapsia. Emäntä, joka oli neljän lapsen äiti, tiesi että "Konstantin Petrovitš" on Lenin ja huolimatta suuresta vaarasta Leniniä piilottaessaan vähääkään hämmästymättä vastasi tiedusteluuni, että Vladimir Iljitš voi kelpolailla, valittelee ainoastaan, että sanomalehdet saapuvat epäsäännöllisesti.

Jatkuvasta keskustelustamme selvisi, että paikan vaarallisuuden vuoksi Vladimir Iljitš oli sijoitettu metsään, koska talossa emännän sanojen mukaan hänet voisivat kohdata urkkijat, jotka liikkuvat ympäristössä. Kun minun piti hinnalla millä hyvänsä vielä samana päivänä tavata Vladimir Iljitš, kutsui emäntä poikansa ja kehotti tätä saattamaan minut paikalle. Huolimatta myöhäisestä ajasta (kello oli lähemmä 11 illalla) 12—13 vuotias poikanen tyytyväisenä suostui siihen. Kulkien sivuteitä lahden rannalle me laskimme veneen vesille, minä asetuin airoihin käsiksi ja poika peräsimeen ja niin me soudimme heinikon lävitse kuunvalossa Leninin asunnolle. Puolisen tuntia purjehdittuamme pitkin lahtea ja kymmenisen minuuttia viivyttyämme suopensaikossa saavuimme heinäpielekselle metsänurmikolla.

Pojan antaman merkin jälkeen astui sieltä luoksemme kaksi miestä. Oli jo pimeä ja vain heikko kuutamo valaisi talvinuttuihin kääriytyneitä ihmisolentoja. Niissä minä hädin tuskin tunsin Vladimir Iljitšin ja Sinovjevin. Sen että Sinovjev on Leninin kanssa yhdessä minä tiesin aikaisemmin, minkä vuoksi en hämmästynyt nähtyäni heidät yhdessä. Tulisten tervehdysten jälkeen istuuduimme heinäpieleksen viereen nurmikolle ja tavaton kyselytulva tuli osakseni.

Ennen lähtöäni Leninin luo kävin bolševikkien Pietarin komiteassa, joka silloin sijaitsi Viipurin puolen kaupunginosassa. Siellä oli myös arvailtu Leninin piilopaikkaa. Silloin vallankumouksen kehityksestä keskusteltaessa oli m.m. toveri Laševitš sanonut: "Katsokaa vain, syyskuussa Leninistä tulee pääministeri."

Istuen heinäpieleksen vieressä ja kertoen Leninille ja Sinovjeville Pietarin uutisia minä m.m. mainitsin Laševitšin sanoista, johon Lenin hyvin rauhallisesti vastasi: "Ei siinä ole mitään ihmettelemistä".

Tällaisesta vastauksesta ällistyin, se on minun myönnettävä, ja katselin häntä ihmetellen. Huomattuaan ihmettelyni Vladimir Iljitš alkoi seikkaperäisesti selittää minulle, kuinka Venäjän vallankumouksen kehityksen kulku edelleen tulee tapahtumaan.

Valitan kovin, etten ollut opiskellut pikakirjoitustaitoa enkä voinut kirjoittaa muistiin kaikkea, mitä hän sanoi minulle. Mutta muistellen keskustelua lahden rantamalla, heinäpieleksen vieressä, minä olen vakuuttunut, että paljon siitä, mitä tapahtui Lokakuun vallankumouksen jälkeen, jo silloin oli Vladimir Iljitšille näkyvissä. Kuuluisat lentokirjasensa "Tunnuslauseemme" ja "Säilyttävätkö bolševikit valtiovallan?" hän aloitti asuessaan heinäpieleksessä.

Vaikka oli menollaan heinäkuu, niin öiset suohöyryt tuntuivat. Minä värisin kesäpukimissani läpitunkevasta kylmästä. Nukkumaan kävimme heinäpielekseen, jonne toveri Jemeljanovin huole-

kas käsi oli järjestänyt jonkinlaisen makuukamarin. Huolimatta siitä että minut peitettiin talvipalttoolla ja makasin Leninin ja Sinovjevin välissä, kesti kauan ennen kuin pääsin uneen kylmästä.

Kahden viikon ajan tämän jälkeen minä saavuin Pietarista ainakin joka toinen päivä piilokkeja tapaamaan kuljettaen heille ruokaa ja lehtiä sekä järjestäen samalla turvallista pakopaikkaa pitemmäksi ajaksi.

Ensi kerran tavatessa päätettiin matkustaa Suomeen, missä suomalaisten toverien avulla voisi asua vaarattomammin ja mukavammin. Vaikeuksia tuotti vain rajan yli menotapa, sillä siihen aikaan rajaa vartioitiin tavattoman huolellisesti.

Vaikka Leninin ja Sinovjevin siirtymisestä maanalaisuuteen oli kulunut yli kuukauden päivät, sanomalehdet jatkoivat väsymättömällä tarmolla ajojahtia, ja niin mustasotnialaiset kuin myös vapaamieliset sanomalehtimiehet vaahto suussa vaativat Leninin vangitsemista millä hinnalla tahansa. Eikä vain vastavakoiluosasto ja rikospoliisin miehet olleet mobilisoituja liikkeelle, vaan myöskin poliisikoirat, mm. kuuluisa poliisikoira "Treff" oli jalkeilla Leninin kiinniottoa varten. Eikä vain ohrananmiehet ja poliisikoirat toimineet Leninin etsinnässä, vaan heitä auttoivat sadat vapaaehtoiset etsijät porvarillisen väestön keskuudesta. Ja kaiken lopuksi kerran ilmestyi sanomalehtiin uutinen, joka kertoi 50 "iskupataljoonan" upseerin vannoneen löytävänsä Leninin tai kuolevansa.

Samaan aikaan kuin ohrananmiehet, poliisikoirat ja urkkijat olivat Leniniä etsimässä ja minä puuhaamassa turvallista siirtymistä yli rajan, Lenin itse työskenteli bolševikkien VI:n puoluekokouksen aikaansaamiseksi, jota hän sitten johti verraten epämukavasta turvapaikastaan. Kun J. M. Sverdlov-vainaja, joka oli kokouksessa puheenjohtajana, esitti Leninin kädellä kirjoittaman päätöslauselma-ehdotuksen äänestettäväksi ja sanoi, että vaikka Lenin ei voi olla läsnä edustajakokouksessa, hän näkymättömänä on läsnä ja johtaa sitä, niin kaikki lehdet nostivat tavattoman melun ja lisätyllä tarmolla vaativat Leninin vangitsemista. Puoluekokouksen edustajia ruvettiin vakoilemaan ja minunkin kokouksen edustajana tuli olla hyvin varovainen ja suorittaa kaikki Siestarjoen matkani salaperäisesti, etten johdattaisi urkkijoita jäljille.

Suomeen siirtymistä tuli kiirehtiä, koska kauemmin suossa oleskelu tuli vaaralliseksi. Turvapaikan luo tuhkatiheään tulevat linnustajat voivat sattumalta joutua kohtaamaan piilotettuja; istua kaiket päivät heinäpieleksessä ja vasta yön tultua poistua sieltä kävi vähitellen sietämättömäksi. Yleinen tilanne ja lehdistön kaikenlaisten huhujen perusteella aikaansaama mieliala kaupungissa oli sellainen, että turvautuminen pakopaikan haentaan aikaisemmin vallankumoukselle myötämielisen intelligenssin luota oli mieletöntä hommaa.

Suurin osa aktiivisia, kokeneita puoluetoimitsijoita oli joko vangittu tai he olivat matkustaneet puolueen keskuskomitean määräyksestä maaseudulle. Niitä tovereita, jotka jäivät Pietariin, vainottiin ja vakoiltiin hyvin tarkasti. Niitten tovereitten valinta, joiden apu oli tarpeen, oli tehtävä verraten varovaisesti, koska vähäisinkin varomattomuus voi aiheuttaa vangitsemisia — ja Leninin vangitseminen sillä kertaa olisi ollut samaa kuin miestappo, sillä siihen määrin olivat Kerenskin apurit julmistuneet.

Kaikki tämä vaikeutti tavattomasti toimintaani ja pidätti ylimenoa Suomeen. Ehdotuksia rajan ylimenoon oli useampia; jokaista ehdotusta tarkoin harkittiin ja tarkistettiin. Hylättyämme joukon ehdotuksia päätimme lopulta siirtyä rajan yli jalkaisin siestarjokelaisina työmiehinä (monet siestarjokelaiset työmiehet asustivat Suomen puolella ja sitä varten oli yksinkertaisimmat passit rajan ylimenoon). Jemeljanoville annettiin toimeksi hankkia passit tehdastovereiltaan. Passit saatiin; tuli vain muuttaa niiden valokuvat. Lenin tekotukka päässä, ilman viiksiä ja partaa oli melkein tuntematon. Sinovjeville oli silloin kasvanut viikset ja parta, hiukset olivat leikatut, joten hän oli aivan tuntematon. Jäi vain tehtäväksi valokuvata heidät sellaisina ulkonäöltään, liimata kuvat passeihin ja työläisinä kulkea rajan yli.

Valokuvaaja saatiin Leštšenkosta, joka saapui koneineen ja valokuvasi Leninin ja Sinovjevin "maanalaisessa ulkonäössään". Mutta ennen lähtöä piti tarkastaa, miten huolellisesti rajalla kysytään papereita. Tämä tehtävä jäi minulle. Sitä varten minun tuli hankkia Kerenskin yliesikunnan matkalupa Suomeen ja takaisin. Suomen kansalaisena sain sen verraten helpolla. Varmuuden vuoksi

päätin ottaa apulaisen itselleni. Sellaiseksi tuli vallankumoukselle ehdottomasti uskollinen Eino Rahja, myöhemmin tunnettu Suomen punaisen kaartin komissaari. Hän oli myöskin hankkinut luvan yleisesikunnasta ja me läksimme tarkastamaan rajaa. Kulkien monessa kohden jalan rajan yli me tulimme vakuuttuneiksi, että tämä tapa on toivoton, koska joka paikassa tarkastettiin paperit melkein suurennuslasilla ja vertailtiin valokuvia naamoihin. Jalkaisin meno hylättiin ja jäljelle jäi suunnitelma minun ja Rahjan esittämänä: Lenin matkustaa Suomeen veturinlämmittäjänä ja Sinovjev jää Pietariin, jossa hänelle oli jo asunto varattu Lesnoissa, lähellä Udelnajan asemaa Aivasin tehtaan työmiehen, suomalaisen E. Kalskeen luona. Suolta päätettiin ensin keinotella Kalskeen asuntoon, yöpyä siellä ja sitten illan tullen mennä Udelnajan asemalle, jossa Leninin oli noustava veturiin, kun taas minä Rahjan kanssa matkustan samassa junassa matkustajana Suomen puolelle Terijoen asemalle saakka, missä muutaman virstan päässä asemalta on varattu turvallinen asunto. Koneenkuljettaja Huugo Jalava, joka oli suostunut ottamaan veturiinsa Leninin, oli lapsuudentuttavani. Kun minä kerroin hänelle, kuinka suureen vaaraan hän oli joutumassa, hän todellisella suomalaisella kylmäverisyydellä vain hymähti ja vakuutti, että "kaikki käy vallan hyvin".

Kun kaikki oli valmistettu ja mielestämme kaikki oli järjestyksessä, matkustin yhdessä Rahjan kanssa Siestarjoelle viedäksemme vielä samana päivänä Leninin ja Sinovjevin pois suolta. Jemeljanov oli poikansa kanssa jo heinäpieleksen luona ja he järjestelivät veneeseen palttoja, täkkejä ym.

Suunnitelmamme mukaan me Rahjan kanssa esitimme matkaa Kalskeen asunnolle seuraavasti: Siestarjoen rataa pitkin ajamme "Oserkin" asemalle ja sieltä Viipurin maantietä tai Suomen rautatien vartta noin kuusi virstaa menemme jalan asunnolle. Toveri Jemeljanov esitti toisen suunnitelman: mennä jalan "Levašovon" asemalle ja sieltä junalla "Udelnajaan", josta oli asunnolle noin virsta. Lyhyen harkinnan jälkeen hyväksyttiin enemmistöpäätöksellä Jemeljanovin esitys.

Kun tavarat oli saatu veneeseen, läksi poika soutamaan kotiin ja me viiteen mieheen läksimme vaeltamaan pitkin lahden rannikkoa, pensaikon läpi Suomen rautatietä kohti. Kävellä tuli 10—12 virstaa. Kello osoitti jo puolta kymmentä illalla, alkoi hämärtää. Kuljimme peräkanaa, puhumatta mitään, Jemeljanov etunenässä tuntien matkan. Tulimme kylätielle, matka sujui iloisesti, tie oli hyvää; vastaan ei tullut ihmissielua. Jemeljanovin jälkiä seuraten poikkesimme polulle. Yhdessä paikassa kadotimme pimeyden vuoksi polun ja jouduimme joen luo, jonka ylimenoa varten oli riisuunnuttava. Haeskellen tietä jouduimme suohon, jota kiertäessämme tuli vastaan turvepalopaikka. Pitkien haeskelujen jälkeen pensaikossa kytevän tulen ja kirpaisevan savun piirittäminä, vaarassa joka hetki joutua jalkojen alla palavaan turvepehkuun lopulta tapasimme polun, joka vei meidät pois palopaikalta. Tunnemme, että olemme täydellisesti eksyneet. Pilkkopimeässä kulkien Jemeljanovin johdattamina kuulimme häneltä vain lohduttavan sanan, että hän on täällä ensi kerran eksyksissä.

Kuului sitten jossain veturin vihellys. Jemeljanov ja Rahja läksivät tiedustelumatkalle, ja me istuuduimme puun alle odottamaan palaavia. Taskussani oli minulla kolme tuoretta kurkkua, mutta leipää ja suolaa en arvannut ottaa mukaan. Niin istuttiin. 10—15 minuutin kuluttua saapuivat tiedustelijat ilmoituksella, että olemme jossain "Levašovon" aseman seutuvilla. Pitää myöntää Vladimir Iljitšin olleen oikeassa. Hän moitti meitä huonosta tiedustelusta. Olisihan mukaan pitänyt ottaa kolmen virstan kartta, miksi ei etukäteen tutkittu tietä. Itse tiedustelusta saimme myöskin rökkiin. Miksi tyydyimme, että olemme jossain "Levašovon" aseman seutuvilla eikä tarkemmin määritelty, missä olemme. Läksimme suuntaamaan matkaamme asemalle päin. Osoittautui, että se ei ollut mikään "Levašovo", vaan "Tipuna", joka oli 7 virstan matkan päässä Suomen rajalta. Tilanne ei ollut kehuttava. Metsässä me voimme joka hetki kohdata rajavartiojoukon ja tulla pidätetyksi epäiltävinä ihmisinä, sillä eihän kunnolliset ihmiset yhden aikaan yöllä maleksi syrjässä asuntopaikoista lähellä rajaa. Rautatievahdilta saimme tietää, että viimeinen juna menee Pietariin klo 1.30 yöllä. Aikaa oli siihen mennessä 15 minuuttia. Junaa odotellen istuuduimme asemalaiturin päähän toiselle puolen asemaa ja lähetimme Rahjan asemalle tiedustelemaan kaiken varalta,

eikö siellä ollut mitään epäilyttävää. Palattuaan asemalta huolestunein ilmein hän kertoi, että asemalla on patrulli 10 hampaisiin aseistettua junkkeria.

Asia oli vakava. Voivat tulla katselemaan, mitä ihmisiä on toisella puolella tyhjällä perrongilla. Minä esitin Leninille, Sinovjeville ja Rahjalle, että he siirtyisivät ratavallin taakse. Itse minä jäin Jemeljanovin kanssa istumaan entiselle paikalle. Tuskin he olivat ennättäneet laskeutua, kun luoksemme saapui muuan junkkeri ja kääntyen Jemeljanovin puoleen kysyi, mitä hän tekee täällä asemalla. Kun Jemeljanov ei ollut valmistautunut vastaamaan ja puhui sekaisin, joka ei nähtävästi junkkeria tyydyttänyt, käski tämä hänen seurata itseään. Minua, paremmin puettua ei hän niin epäillyt, koska hyvin ystävällisesti kysyi, odotanko iltajunaa, johon minä tietysti yhtä ystävällisesti vastasin myönteisesti. Sitten hän kannustimiaan yhteen lyöden kääntyi ja vei mukaansa Jemeljanovin. Samassa tulla porhalti juna. Miten tehdä, ajattelin, ja päätin jäädä, ja huomenna jälelle jääneen yön ja päivän vietettyäni metsässä kuljetuttaa Lenin ja Sinovjev "Udelnajaan". Tuskin olin ehtinyt tehdä päätöksen, kun eteeni astui reaalikoululaisen pukuun puettu kivääri olalla varustettu mies, joka kohteliaasti, mutta vaativasti esitti: "Tämä on viimeinen juna, tänään ei muuta junaa tule, teidänhän on tällä mentävä." Ei jäänyt muuta tehtävää kuin nousta vaunusillalle, jonka teinkin. Kaikki tämä tapahtui silmänräpäyksessä ja hämmästyksissäni ollen minä hyppäsin "Udelnajan" aseman sijasta pois "Oserkin" asemalla, joka oli kuuden virstan päässä edellämainitusta. Tarkoitukseni oli näet toveri Kalskeelle saattaa sana tapahtuneesta. Huomasin erehdykseni vasta sen jälkeen, kun juna oli jo mennyt. Kello oli jo kolmen paikkeilla yöllä, kun tulin Kalskeen asuntoon. Kun astuin huoneeseen, en tahtonut uskoa silmiäni: lattialla makasivat ja hämmästyneitä kasvojani nauraa hohottivat Lenin, Sinovjev ja Rahja. Osoittautui, että he istuessaan ratavallin vieressä olivat nähneet, kuinka Jemeljanov pidätettiin ja kuinka reaalikoululainen melkein pistimen avulla istutti minut junaan. He olivat istuutuneet samaan junaan ja hämmästymättä, kuten minä, ajaneet kaikessa rauhassa "Udelnajan" asemalle saakka. Ja sinä aikana, jonka minä kulutin matkaani

"Oserkin" asemalta Kalskeen asunnolle, he olivat jo ennättäneet syödä ja paneutua nukkumaan. Nyt oli niin pian kuin mahdollista ilmoitettava Jemeljanovin vaimolle hänen miehensä pidättämisestä, jotta hän voisi peittää Leninin ja Sinovjevin jäljet. Jemeljanov muuten vapautettiin aamulla.

Jemeljanovin asunnon tiesi muuan toveri Polujen, joka asui Pietarin puolella Širokaja-kadun varrella. Hänet päätettiin lähettää ensimmäisellä junalla Siestarjoelle. Kun aikaa ei kannattanut mitenkään hukkaan kuluttaa, läksin minä Polujenin luo. Oli jo kuusi aamulla, kun saavuin sinne. Kerrottuani mitä hänen oli tehtävä kiirehdin edelleen Viipurinpuolelle kuljettaja Jalavan luo, jonka tuli saman päivän illalla viedä Lenin Suomeen.

Samana päivänä jätettyämme Sinovjevin Kalskeen asuntoon, me kolmeen mieheen läksimme asemalle. Sydän kylmänä odotimme junan tuloa. Se tulikin. Veturissa oli tuttava koneenkuljettaja Jalava. Puristamme Leninin kättä ja menemme veturin luo. Lenin peruukki päässä, parta ajettuna, on aivan suomalaisen näköinen. Noustuaan veturiin ja käärittyään hihat Lenin käy viskaamaan halkoja uuniin. Kaikki käy hyvin. Joka asemalla me Rahjan kanssa tulemme ulos vaunusta ja pidämme veturia silmällä, — sydän läpättää. Juna on tulossa Valkeasaareen, jossa on 20 minuutin pysähdys ja huolellinen asiapapereitten tarkastus, ehkä etsintäkin. Tuskin juna oli saapunut Valkeasaareen, kun kekseliäs Jalava irrotti veturin ja vei sen johonkin aseman taakse vettä ottamaan. Melkein olimme käsiämme taputtaa mokomasta näytelmästä. Kun santarmit toimittivat passintarkastusta, oli Jalava jossain "vettä ottamassa". Kolmannen soiton edellä tulee veturi paikoilleen, viheltää ja 15 minuutin kuluttua me olemme täysin turvassa Suomen alueella. Minä Rahjan kanssa kiiruhdin veturin luo, iloisesti puristamme Leninin kättä. Terijoen asemalla on vastassa hevoset ja 14 virstan matkan päässä turvallinen asunto.

Jätettyäni Vladimir Iljitšin Rahjan huolehdittavaksi matkustin seuraavalla junalla Helsinkiin järjestämään hänelle siellä asuntoa ja matkaa sinne. Seuraavana päivänä Helsingistä Terijoelle lähetetyt kaksi suomalaista toveria kuljettivat Leninin pieneen Lahden kaupunkiin, joka on noin 130 virstan päässä Helsingistä. Suomen

eduskunnan jäsenen avulla järjestän edelleen siirtotoimituksen ja vihdoin tapaan Vladimir Iljitšin Helsingissä poliisimestarin asunnossa.

Siihen aikaan — vielä porvarillisen hallituksen aikana — olivat Suomen sosialidemokraatit Helsingin kunnallisvaaleissa voittaneet enemmistön ääniä ja nimittäneet poliisimestariksi sosialidemokraatti Kustaa Rovion. Tämä oli pietarilainen työmies, suomalainen kommunisti, sittemmin punaisen hallituksen aikana Helsingin miliisipäällikkö. Luotettavampaa asuntoa ei voinut ajatellakaan.

Saatuani Vladimir Iljitšin näin turvalliseen paikkaan katsoin tehtäväni suorittaneeni. Palattuani Pietariin sain puolueen keskuskomitealta komennuksen Uralille. Sieltä saavuttuani tapasin Iljitšin jo Viipurissa ja sittemmin Pietarissa. Tänä aikana hän jo välittömästi johti Lokakuun vallankumouksen valmistelua.

Kun vihdoin oli päätetty ottaa valta työläisten käsiin, siirtyi Vladimir Iljitš 6 pnä marraskuuta Lesnoista Smolnaan ja marraskuun 7 pnä hän uudelleen legalisoitui, mutta tällä kertaa jo kansankomissaarien neuvoston puheenjohtajana.

KAARLO KUUSELA

Kun näyttelijä maskeerasi Leninin

Oli tuossa 10 seuduissa aamulla, muuanna elokuun päivänä viime syksynä, kun rouva K. astui huoneeseeni sangen kiihoittunut ilme kasvoillaan. Pyysin häntä istumaan ja "rauhoittumaan", kuten leikillä sanoin, sillä luulin kyseessä olevan vain jonkun teatteriasian.

— No, mistä nyt on kysymys?

— Kuule, setä, haluttaako sinua joutua Krestyyn tai Siperiaan?

— Ei, ei minua haluta, vastasin kuivasti. — Miksi sinä minulle sellaisia paikkoja suosittelet?

— No, kun ne ovat määränneet Kustaan matkustamaan Pietariin tänä iltana, hakemaan "elävää kapsäkkiä".

— Kuka se on?

— En tiedä. Taitaa olla Lenin eli joku muu tärkeä henkilö, ja minä pelkään että ne ottavat Kustaan kiinni ja vievät hänet Krestyyn tai Siperiaan, kun hän ei ole tottunut kaikkiin temppuihin, ja sitä minä en tahtoisi, kun minulla on pieniä lapsia. Ja sitten Kustaalla on niin tiukka katse, että ne kohta epäilevät häntä. Mutta sinä kun olet tuommoinen vanha harmaapää, rauhallisin kasvoin, sinua ei epäile kukaan. Eikä sinulla ole perhettäkään. Lähde sinä. Sinähän olet tottunut matkustamaan ja tunnet Suomen joka kolkan.

— No mutta pitääkö sitä välttämättä joutua kiinni? Anna Kustaa minulle "förkkeliksi", apulaiseksi, niin minä olen varma,

että yhdessä onnistumme, sillä yleensä olen tottunut siihen, että mitä oikein tarmolla yritän, se aina onnistuu.

— Sinä siis suostut, niinkö?

— Suostun.

Ja niin sitä lähdettiin Kustaan kanssa samana iltana pikajunalla porhaltamaan itäänpäin. Matka sujui ilman mitään erikoista.* Kustaa kyllä epäili parin venäläisen upseerin pitävän meitä silmällä. Liekö pitäneet, en tiedä, ehein nahoin pujahdimme huomaamatta junasta pois Terijoen asemalla, kun ensin olin sopinut siivoojattaren kanssa erityisestä kahden hengen hytistä paluumatkaa varten, samana iltana. Nainen oli ystävällinen ja näytti käsittävän tarkoitukseni.

Menimme "Imatra"-hotelliin aamiaiselle, jonka syötyä jaoimme rahat ja minä sain haltuuni kirjeet ym. toimintapuolen. Päätimme vielä, että jos vaara uhkaa, niin Kustaa katoaa eikä tunnekaan minua. Oman nahkani kyllä pelastan itse.

Hevonen olikin jo valjaissa, ei muuta kuin istua rattaille ja nyt loukuttamaan luitaan 16 kilometriä Kivennavalle päin kurjaa tietä myöten ja viheliäisillä ajopeleillä.

Emme ajaneet ihan perille vaan erääseen tienristeykseen, josta meillä oli lyijykynällä tehty kartta. Annoimme hevosen mennä takaisin ja aloimme astella keskimmäistä tietä, minkä muka piti viedä perille. Se ei kuitenkaan ollut niin helppoa kuin luulimme, sillä vähän väliä tuli aina uusia teitä. Aikamme käveltyämme yhtä polkua sinne toista tänne tulimme sentään lopulta perille. Vaan mikä pettymys! Komeaa huvilaa, jota olimme kuvitelleet, ei ollut missään, ainoastaan vähäpätöinen, mökkiä muistuttava rakennus.

Iloisesti haastellen astelimme kuitenkin rakennusta kohden, sillä olin näkevinäni hameen vilahtavan erään oven takana, josta päättäen naisväkeä ainakin oli kotosalla. Astumme sisään. Ja aivan

* Tällä matkalla, joka suuntautui Terijoen asemalle ja sieltä edelleen Jalkalan kylään työmies Pekka Parviaisen asunnolle, mihin Lenin saapui 23. 8. 1917 ylitettyään Suomen rajan, oli Kuuselan seuralaisena nähtävästi työmies Kustaa Kallio. Jalkalasta Lenin piti yhteyttä Pietariin Parviaisen tyttären Lyydian välityksellä.

oikein, ystävällisen joskin epäluuloisen näköinen, keski-ikäinen nainen otti meidät vastaan. Kysyin:

— Onko herra P. kotona?

— Ei ole.

— Onko neiti Lydia P. kotona?

— Ei ole.

Tulin ensin vähän ymmälle, sillä meille oli sanottu, että jollei oteta vastaan, niin on tultava pois ja jätettävä koko puuha sikseen.

Nyt päätin kuitenkin uskaltaa antaa palttua ohjeille ja toimin omin päin. Sanoin siis naiselle, jonka arvasin olevan emännän:

— Kuulkaas emäntä, olen rehellinen, rauhallinen mies ja minulla on ystävä tässä talossa, häntä minun täytyy tavata. Minulla on hänelle kirje, jonka tahtoisin antaa hänelle itselleen.

Emäntä poistui epäillen. Ei kulunut kuin tuskin minuutti, kun sisään astui iloisen näköinen keski-ikäinen mies.

Nousin seisomaan. Katselimme hetken tiukasti toisiamme, sillä henkilö, jonka näin, ei ollut lainkaan sen näköinen kuin minulle oli kerrottu. Ja sitäpaitsi en tiennyt varmasti kenet minun piti pelastaa. Minä olin taas hänelle aivan tuntematon.

Astuin kuitenkin hänen luokseen, esitin itseni ottaen hänen kätensä molempiin käsiin ja sanoin:

— En tiedä kuka olette, älkää Tekään sanoko nimeänne. On parempi asiallemme etten tiedä sitä. Mutta sitä huolimatta olen ystävänne ja teen kaikkeni pelastaakseni Teidät ja viedäkseni Teidät turvaan. Saanko esittää toverini Kustaa K:n.

Sulku oli murrettu. Heti tulimme hyviksi ystäviksi. Ja päivää jonka vietin Leninin seurassa en ikinä unhota.

Aioin ensin panna vähän nukkumaan, kun olin valvonut koko ajan, ja Lenin laittoi minut omaan vuoteeseensa istuen juttelemaan sängyn laidalle.

Mutta saatoinko minä nyt nukkua. Ei. Läksimme kävelemään metsään. Ja juttua piisasi. Kumpikin avasi sydämensä toisilleen.

Hän elämäntarinansa, miten oli käynyt Siperiat, Krestyt ym. Kolmetoista vuotta kulkenut maasta maahan, aina ohranan kätyrit kintereillään. Mikä ihmeteltävä mies. Ja tätä oli syytetty sanomalehdissä jos mistäkin. Saksalaisten kätyriksi ym. miestä, jonka elämäntyö jo sellaisenaan osoittaa päinvastaista.

Maailmanrauha, kansain veljeys, itsenäisyys pikkukansoillekin ja sosialidemokratian voitto, siinä hänen ohjelmansa, jonka puolesta sanoi antavansa henkensäkin jos tarvitaan.

Minä puolestani kerroin Suomen oloista, kansamme luonteesta ja elämäntavoista, varsinkin Etelä-Pohjanmaalla missä olin oleskellut viimeiset kymmenen vuotta.

Näin kului päivä nopeasti iltaan ja tulimme levottomiksi, kun nti P:tä, jonka piti tuoda Pietarista rahaa, passi ym. ei alkanut kuulua.

Teimme kuitenkin naamion valmiiksi ja se onnistui niin hyvin, että Lenin nauroi ihan katketakseen uudelle muodolleen.

Vasta kymmenen jälkeen saapui nti P. Monta minuuttia ei siekailtu. Mars matkaan vaan. Ensin veneellä yli järven ja sitten 9 kilometriä pölyistä maantietä minkä jalasta lähti.

Lenin olisi aivan uupunut, jollei Kustaa olisi ottanut hänen palttootaan ja pakettiaan.

Saavuimme Terijoen asemalle yhtä aikaa kuin pikajunakin. Töin tuskin ehdin ostaa liput ja hypätä vaunuun, kun juna läksi. Otimme haltuumme ensimmäisen hytin minkä näimme tyhjänä. Puhua emme uskaltaneet. Viittasin Leninille, että hän menisi "ylähyllylle" nukkumaan.

Itse tein tarkastuksen koko vaunussa mahdollisen pakenemisen varalta. Nukkua en yrittänytkään ja luulen, ettei toverianikaan uni liiaksi vaivannut. Kello puoli kuusi peseydyin ja puin päälleni, sitten "herätin" Leninin. Hän oli kuin nuoli heti pystyssä.

Mutta voi kauhistus! Maali oli juossut leukaan ja kaulaan ja muodostanut syviä "kaavoja" ja parta pudonnut paikoitellen pois.

No, maski saatiin kyllä kuntoon, mutta parta — sitä ei voinut korjata, sillä liimapullo oli jäänyt Kustaan housun taskuun, enkä tiennyt, oliko hän koko junassakaan mukana.

— Nyt ei auta muu kuin kaikki karvat ja maalit pois naamasta, sanoin Leninille.

— Mutta silloin minut tunnetaan.

— Niin, Pietarissa ehkä, mutta ei täällä. Mehän olemme kaukana Suomessa. Ja sitäpaitsi nähdä Kuusela ja Lenin yhdessä, sitä ei uskoisi kukaan. Siksi uskomatonta se on. Tehän olette vain joku vanhoja näyttelijöitäni.

— Luuletteko minun menevän näyttelijästä?

— No, aivan varmaan.

Ja nyt alkoi kova karvojen repiminen ja maalin pois ottaminen, mikä ei suinkaan ollut helppoa kun ei sattunut olemaan vaseliinia mukana eikä lämmintä vettäkään ja kiire oli, sillä juna oli tuossa paikassa Lahdessa, jossa meidän piti poistua. Sain hänet jotakuinkin siistiksi. Ja iloisesti suomea haastellen astuimme käsikynkässä Lahden asemasillalle. Lenin tahtoi niin.

Suomea puhuin tietysti vain minä ja Lenin puolestaan nauroi, mikä vieraan korvaan kuului aivan s u o m a l a i s e l t a .

Olimme jo poistumassa asemalta, kun yht'äkkiä muistin Kustaan.

— Pidä sinä Konsta tuota, sanoin suomeksi heittäen palttooni Leninille, minä menen katsomaan onko Kustaa mukana.

Ja aivan oikein, siellä asemasillan toisessa päässä poika tuskaisena tarkastelee vaunuja näkyisikö meitä.

Hän oli Terijoella noussut viimeiseen vaunuun junan ollessa jo täydessä liikkeessä.

Lahdessa saimme erittäin ystävällisen vastaanoton toveri Kosken ja hänen miellyttävän rouvansa luona.

Soitin toveri Roviolle Helsinkiin ja ilmoitin että matkamme onnistui erittäin hyvin, sekä pyysin lähempiä ohjeita. Rovio käski jättää Leninin toistaiseksi Lahteen, minkä teimmekin.

— Kenelle te soititte? kysyi Lenin.

— Helsingin poliisimestarille.

Lenin kalpeni.

— Rauhoittukaa ystävä, sanoin, — me olemme nyt Suomessa. Helsingin poliisimestari on Teidän ystävänne.

Söimme harvinaisen maukkaan kasvisaamiaisen, josta kiitos rouva Koskelle. Ja sitten hyvästijättö ja syleily.

— Onnittelen tulevaa pääministeriä, sanoin Leninille jäähyväisiksi.

— Mitä te joutavia, sanoi hän.

Ja eikös tullutkin. Muistan erään lokakuun päivän, kun joku ilmoitti minulle puhelimella Uuteenkylään nämä muutamat sanat:

— Ystävänne on pääministeri.

Saavuimme Helsinkiin klo 6 illalla. Asemalla olivat meitä vastassa toverit Rovio ja Schottmann, joille kerroimme lyhyesti matkamme vaiheet.

Sen jälkeen en ole Leniniä nähnyt. Onko hän "s e s u u r i j o k a t u l e e p o h j o i s e s t a". Sen tulevaisuus osoittaa.

Fennian hotellissa 15. päivänä maaliskuuta 1918.

KUSTAA ROVIO

Lenin Helsingissä

Muistelmia vuodelta 1917

Kuten tunnettua oli Leninin pakko piileskellä heinäkuun 3—5 päivien tapahtumien jälkeen 1917 lokakuun vallankumouksen puhkeamiseen saakka. Suurimman osan tästä ajasta, noin pari kuukautta, Lenin vietti Suomessa, etupäässä Helsingissä. Koska allekirjoittaneen huolena oli yhteyden ylläpitäminen ulkomaailman ja Leninin välillä tänä aikana, niin tulkoon tässä kerrottua eräitä piirteitä Leninin elämästä "maanalaisena".

Heti heinäkuun tapausten jälkeen saapui Helsinkiin kansanedustaja K. Wiikin luokse eräs venäläinen naistoveri ja ilmoitti, että hänen toimekseen on jätetty asunnon järjestäminen Suomessa Leninille ja Sinovjeville. Kun minä Helsingissä ollessani olin melkein aina mukana venäläisiä asioita järjestettäessä, niin Wiik esitti, että haetaan minut käsiin ja järjestetään tämä asia minun kanssani. Wiik soitti minulle puhelimella ja pyysi tulemaan Säätytalolle eduskuntaryhmän huoneustoon. Matkalla sinne tapasin Wiikin ja Pietarista saapuneen toverin kadulla, ja siinä kadulla eräänä kauniina heinäkuun päivänä harkitsimme asiaa. En nyt enää muista yksityiskohtia, mutta päätökseksi tuli, että molemmat, sekä Lenin että Sinovjev sijoitetaan Kangasalle Tampereen lähistölle. Sovittuamme kohtauksesta yms. erosimme ja pietarilainen matkusti takaisin.

Jonkun päivän kuluttua saapui luokseni toveri A. Schottmann ja ilmoittaa mitä salaperäisimmin: — Puolueen K.K on jättänyt minun tehtäväkseni järjestää Suomeen asunnot Leninille ja Sinovjeville.

— Mutta täällä oli jo eräs toveri samalla asialla ja me olemme jutun järjestäneet hänen kanssaan, huomautin minä puolestani Schottmannille.

— Hänen tuloksensa eivät tyydyttäneet ja minä sain toimekseni järjestää toverit tänne Helsinkiin, mutta sillä ehdolla ettei yksikään ihmissielu saa sitä tietää. Sinulla ei ole oikeutta ilmoittaa siitä kenellekään, vannotti Schottmann minua.

— Hyvä on. Kyllä minä autan mikäli pystyn ja luonnollisesti en mene lörpöttelemään, lupasin Schottmannille.

Schottmann kiirehti kovasti Leninin siirtoa Suomeen, ja me päätimme, että hän tuo Leninin suoraan minun asuntooni ja sitten aikaa myöten hankimme hänelle toisen asunnon, jottei sen hakeminen estäisi Leninin matkaa heti. Kun on ensin saatu sijoitettua Lenin Helsinkiin, niin sen jälkeen Schottmann kuljettaa sinne Sinovjevin.

Tässä välillä täytynee muistuttaa lukijalle, että allekirjoittaneen heitti helmikuun vallankumous Helsingin miliisipäälliköksi eli v.t. poliisimestariksi, kuten virallinen titteli kuului. Kuten ehkä lukija tietänee suorittivat helmikuun vallankumouksen Helsingissä sotilaat, etupäässä merisotilaat. Vangittuaan kenraalikuvernöörin, senaattorit y.m. venäläiset virkaherrat ja muodostettuaan oman Neuvoston sotilaat kyllästyivät järjestyksen ylläpitämiseen kielellisesti vieraassa kaupungissa ja pyysivät työväen järjestöjä ottamaan huolekseen järjestyksen valvonnan. Työväen järjestöt ottivat, ja allekirjoittanut joutui työväen järjestöjen eduskunnan valitsemana huhtikuussa miliisipäälliköksi.

Asuin silloin Hakaniemen torin laidassa Sörnäisten Rantatie 1, ovi 22, jossa minulla oli yksi huone ja keittiö. Kun luonani ei käynyt ketään tuttavia, ja vaimonikin sattui niihin aikoihin olemaan kotonaan maalla, niin havaitsimme kaikkein vaarattomimmaksi ja sopivimmaksi sijoittaa Lenin aluksi minun luokseni. Tämän johdosta Schottmann vitsaili:

— Kun tulen Pietariin, niin kerron meikäläisille, että Lenin on hyvässä tallessa: asuu Helsingin poliisimestarin luona. Kyllä niiden naamat menee pitkiksi ja naurua riittää, kun saavat tietää asian oikean laidan. Olenpa vakuutettu, ettei yksikään Kerenskin kätyri aavista kurkistaa sinun asuntoosi.

Sovimme Schottmannin kanssa, että hän pysähtyy Leninin kanssa ensin Lahdessa ja sieltä soittaa minulle puhelimella miliisilaitokseen. Lahdesta he matkaavat Wiikin asuntoon Malmin asemalle Helsingin lähistöllä. Kun kaikki oli yksityiskohtaisesti harkittu ja sovittu, Schottmann matkusti takaisin täysin tyytyväisenä.

Parin päivän kuluttua miliisilaitoksella ollessani soi puhelin. Schottmann soitti Lahdesta, että "kaikki on mennyt hyvin. Huomenillalla olemme luonasi."

Seuraavana päivänä soitti Wiik ja pyysi määräämään illaksi ajan, jolloin voisimme tavata toisemme erään vieraan kanssa. Sovimme klo 11 illalla Hakaniemen hallin luona.

Hyvissä ajoin tulin sovitulle paikalle ja asetuin odottamaan. Jonkun minuutin kuluttua minua lähestyi kaksi ranskaa puhuvaa miestä. Toinen näistä oli Wiik, jota tervehdin.

— Toveri Rovio? kysyi venäjäksi rauhallisesti toinen ja ojensi kätensä tervehdykseksi. Tämä toinen mies oli Lenin, jonka minä siinä ensi kerran kohtasin. Vastasin kysymykseen myönteisesti ja tartuin ojennettuun käteen. Suuntasimme askeleemme minun asuntooni. Se oli heinäkuun lopulla tai elokuun alussa. En muista tarkkaan.*

Vilaistuani ympäristöä en nähnyt lähistöllä ainuttakaan ihmistä. Painuimme portaita viidenteen kerrokseen. Tunsin jonkun verran jännitystä tai korttipelurin kuumetta joutuessani yhtäkkiä Leninin "majoitusmestariksi". Luonnollisesti minulla ei ollut kaukaisintakaan aavistusta silloin, että neljän kuukauden kuluttua Leninistä tulee suuren valtakunnan päämies, mutta lukiessani joka päivä venäläisiä sanomalehtiä ja nähdessäni kuinka suuren huomion porvarilliset ja "sosialistiset" lehdet kiinnittivät Leninin persoonaan, käsitin selvästi Schottmannin salaperäisyyden enkä voinut olla tuntematta eräänlaista jännitystä. Varsinkin kun miliisilaitoksen pää-

* Lenin ylitti rajan yöllä elokuun 23 päivää vasten. Pysähdyttyään vähäksi aikaa Jalkalan kylään hän matkusti Lahteen Kaarlo Kuuselan ja Kustaa Kallion saattamana, ja sieltä edelleen Helsinkiin K. H. Wiikin seurassa.

miehenä jouduin sangen usein tekemisiin Kerenskin vastavakoiluosaston kanssa, jonka päätehtävänä oli Leninin vangitseminen.

Pistin vettä tulelle ja tarjosin teetä "vuokralaiselle", Wiik lähti pois. Lenin rupesi kyselemään mitenkä voi saada venäläisiä sanomalehtiä. Minä selitin, että varmimmin saa kun menee asemalle klo 6—7 aikaan illalla, jolloin Pietarin postijuna saapuu.

— Te saatte käydä joka päivä asemalla ostamassa kaikki venäläiset sanomalehdet. Lisäksi te saatte järjestää kirjeiden lähetyksen salateitse, sillä me emme voi luottaa viralliseen postiin, selitti Lenin minulle heti.

Lupasin kaikki järjestää parhaan kykyni mukaan. Kerroin, että minulla on eräs täysin luotettava hyvä toveri matkaposteljooni (Kössi Ahmala) Helsingin—Pietarin postijunassa, jonka avulla voin järjestää salaisen postin, kunhan saan tietää mihin kirjeet Pietarissa viedään.

Kun Lenin oli saanut tietää tärkeimmät seikat työtänsä varten, kehotti hän minua asettumaan levolle, itse lupasi vielä ryhtyä työhön. Vaikka oli jo myöhä ja Lenin oli juuri muuttanut uusiin oloihin, asettui hän sangen rauhallisesti kirjoituspöydän taakse, otti pöydällä olevat venäläiset sanomalehdet tarkasteltavakseen ja rupesi kirjoittamaan. En tiedä kuinka myöhään hän kirjoitti, sillä nukuin heti. Noustuani aamulla näin pöydällä paksun kirjoitusvihon, jonka otsikkona oli "Valtio ja vallankumous". Lenin nukkui sängyssä.

Muonituskysymys järjestettiin siten, että Lenin pyysi minua ostamaan häntä varten voita, munia y.m. Minä kyllä ehdotin otettavaksi osuusliike "Elannon" ruokalasta valmis ruoka, mutta Lenin jyrkästi kielsi selittäen itse keittävänsä teetä ja kananmunia ja — mitäs sitä vielä kaipaa? — tämähän riittää mainiosti.

— Kaikkein tärkeintä on minulle sanomalehtien säännöllinen saanti. Älkää vain niitä missään tapauksessa päästäkö sivu suun, selitti minulle Lenin.

Minä läksin illalla asemalle ja toin sieltä paksun pinkan sanomalehtiä. Siitä muodostui säännöllinen jokapäiväinen kävelyvelvollisuus asemalle sanomalehtien ostamista varten. Kuljetin ne Leninille, joka heti rupesi tarkasti lukemaan niitä ja merkitsi kynällä

hänen huomiotaan herättäneet kirjoitukset ja uutiset. Luettuaan kaikki lehdet hän asettui kirjoittamaan ja kirjoitti hyvin myöhään. Seuraavana päivänä hän antoi kirjoituksensa minulle Pietariin toimitettavaksi. Päivisin hän laittoi itselleen ruokaa.

Leninin asuttua luonani puolisentoista viikkoa Wiik hankki uuden asunnon toveri Useniuksen luona. Myöhään illalla muutimme hänet sinne. Mutta muutaman päivän kuluttua minun täytyi ottaa Lenin takaisin, sillä Useniuksen asukas, joka oli matkustanut pois pitemmäksi aikaa, palasikin odottamatta takaisin ja Leninin huone täytyi uudelleen luovuttaa hänen käytettäväkseen.

Asuttuaan viikon päivät luonani Lenin siirrettiin uuteen asuntoon Töölöön erään toveri B:n luo. Tämä lapseton pariskunta luovutti Leninille huoneen, vaimo valmisti ruuan ja huolehti muutenkin kaikin puolin Leninin mukavuuksista. Lenin oli hyvin tyytyväinen asuntoonsa ja sen asukkaisiin. Minä toin iltaisin sanomalehdet, otin kirjeet ja olin tulkkina, sillä B. ei osannut venättä ja valitti, ettei voinut välittömästi jutella Leninin kanssa. Kaikki välttämätön keskustelu tapahtui käsien avulla. Lenin valitti myös sitä, ettei osaa suomea tai ruotsia ja lisäsi nyt olevan jo myöhäistä suomen kielen opiskelun. — Tässä asunnossa Lenin asui koko loppuajan syyskuun loppuun tai lokakuun alkuun saakka, jolloin hän siirtyi Viipuriin. *

Muistellessani nyt näin monen vuoden kuluttua Leninin oloa "maanalaisena" Suomessa paljon on unohtunut, muistiin on jäänyt eräitä tapauksia ja piirteitä jokapäiväisistä kohtauksistamme.

Sattumalta Lenin joutui olemaan Helsingissä juuri silloin, kun H:gin työväen järjestöt olivat päättäneet kutsua hänet sinne. Kuten tunnettua on Suomessa jo useita vuosia vietetty elokuun viimeisenä sunnuntaina n.s. Työnjuhlaa. Juhlatoimikunta joka järjesti Helsingissä työnjuhlaa päätti kutsua juhlapuhujaksi Leninin. Minun tehtäväkseni jätti toimikunta venäjänkielisen kutsukirjeen laatimisen ja lähettämisen. Minä kirjoitin kirjeen, mutta en ehtinyt sitä lähettää, kun Lenin joutui luokseni "vuokralaiseksi". Kerran näytin kirjeen Leninille ja kerroin mikä juhla se on. Lenin hymyili ja sanoi:

---

* Lenin siirtyi Viipuriin 30. 9. 1917.

— Minun täytyy nyt pidättäytyä puheitten pidosta. Tosin juhlat ovat lähellä, mutta jätetään toiseen kertaan.

”Finanssikysymys” aiheutti alussa jonkun verran päänvaivaa. Ei siinä mielessä, etteikö Leninillä olisi ollut rahaa, mutta pahaksi onneksi hänellä oli ainoastaan ruplia. Kuten lukija ehkä muistanee, niihin aikoihin ruplan kurssi laski nopeammin kuin Suomen markan kurssi ja seurauksena oli se, etteivät pankit vaihtaneet ruplia markoiksi. Varsinkin kun ruplilla vielä keinoteltiin. Pankeissa vaihdettiin ainoastaan 10 ruplaa kullekin hengelle. Minulta meni melkein mokoma määrä päivittäin sanomalehtiin. Yksinäni en voinut vaihtaa riittävää määrää, ei ollut sopivaakaan miliisipäällikkönä käydä joka päivä ruplia vaihtamassa, sillä sanomalehdet pitivät pahaa meteliä ruplakeinottelijoista ja helposti saattoivat leimata minutkin ruplakeinottelijaksi. Miten selvitä pälkähästä? Päätin kääntyä järjestyslautakunnan meikäläisten jäsenten puoleen ja selitin että minulla on eräs tärkeä tehtävä, jossa tarvitsen vaihtaa ruplat markoiksi, mutta jota en nyt voi heille sanoa. ”Myöhemmin minä kyllä selitän teille mikä tehtävä se on ja teidän nimenne merkitään historiaan sen johdosta”, vitsailin heille tavallisen kahvinjuonnin aikana. Viitasaari, Talvio, Antikaisen Vilho ja muistaakseni Nyqvist kävivät erään kerran ruplia vaihtamassa. Näin tuli tämäkin pulma onnellisesti ratkaistua.

Tiesikö kukaan Leninin olosta Helsingissä? Suomessa olleista venäläisistä tiesi ainoastaan Smilga. Kun Lenin oli ollut jonkun päivän luonani, pyysi hän minua hakemaan Smilgan luokseen. Minä kävin hakemassa Smilgan Leninin luokse. Hän kyseli Smilgalta Viaporin garnisonin ja matruusien mielialasta, Helsingissä ilmestyvästä venäläisestä sanomalehdestä, kirjapainosta y.m. Suomalaisista tiesivät ainoastaan eräät Puoluetoimikunnan jäsenet, kuten Manner ja Kuusinen, joitten kanssa minä järjestin Leninille kohtaukset.

Kuten tunnettua Manner oli silloisen eduskunnan puhemies, ja eräänä kauniina päivänä me ajoimme Leninin kanssa Mannerin asuntoon. Keskustelua käytiin osittain saksan ja osittain venäjän kielillä. En muista enää keskustelun sisältöä, muistan ainoastaan, että keskustelussa tuli puheeksi antimilitarismi, jonka johdosta

Kullervo Manner.

Yrjö Sirola.

O. W. Kuusinen

Aleksanteri Schottmann.

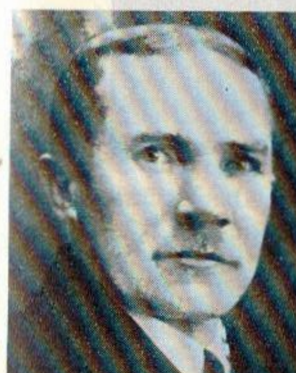

Kustaa Rovio.

Edvard Gylling.

K. H. Wiik.

Edvard Torniainen.

Oskar Engberg.

Huugo Jalava.

Eero Haapalainen.

T. Hj. Långström.

Santeri Nuorteva.

Aura Kiiskinen.

Eino Rahja.

Maria Usenius.

Hildur Haarala.

Kaarlo Kuusela.

Emilia ja Arthur Blomqvist.

Juhani Latukka.

Lyyli Latukka.

Lenin huomautti, että antimilitarismi on pienten maitten työväenliikkeen tauti, mikä on varsin ymmärrettävää, koska militarismin taakka on pikkumaille erittäin rasittava. Luokkataistelun kannalta antimilitarismi on vahingollinen kanta, sillä työläisten on mentävä armeijaan, käytävä sen kurssi ja vallattava armeija omiin käsiin, sillä vallankumousta ei suoriteta ilman armeijaa.

Kuusinen tapasi Leninin Töölössä muistaakseni samana päivänä, jolloin Lenin matkusti Viipuriin. Keskustelu tapahtui yksinomaan saksaksi, jota kieltä minä en ymmärtänyt, joten olen unohtanut kaiken mitä minulle keskustelusta kerrottiin.

Schottmann käväisi Pietarista usean kerran. Hän antoi minulle osoitteen, jonne posti oli vietävä ja yleensä järjesti postin Pietarissa. Muistan vieläkin elävästi kun Schottmann saapui Helsinkiin Kornilovin päivien jälkeen ja rupesi vakuuttamaan:

— Tiedätkö, että neljän kuukauden kuluttua toveri Leninistä tulee Venäjän pääministeri? Ja hän todisteli väitettään.

Kun me tulimme huoneeseen, Schottmann ensi työkseen rupesi selittämään Leninille:

— Vladimir Iljitš, neljän kuukauden kuluttua te saatte muodostaa ministeristön, teistä tulee pääministeri.

Lenin rupesi utelemaan kaikista asioista. Kyseli Sinovjevista, Stalinista ja muista Keskuskomitean jäsenistä ym.

En muista oliko se Schottmann vai Smilga joka kertoi surullisen kuuluisasta demokraattisesta neuvottelukokouksesta ja nimitti sitä lörpöttelyn suoksi. Lenin leimasi sen työn pelkäksi lörpöttelyksi ja sanoi, että pitäisi ottaa joku määrä sotilaita, piirittää sen istuntohuoneusto ja vangita kokonaisuudessaan — jo ovat tarpeeksi lörpötelleet. Kysäisee lopuksi merkitsevästi silmäänsä siristäen: — Eikö sitä voisi tehdä jotenkin vahingossa?

Kerran Leniniä kävi tervehtimässä hänen puolisonsa Krupskaja. Lenin piirsi paperille kartan ja lähetti sen ennakolta vaimolleen, joka saavuttuaan Helsinkiin tämän kartan avulla haki Leninin asunnon Töölössä.

Sikäli kuin luokkataistelu Venäjällä kärjistymistään kärjistyi ja bolševikkien vaikutusvalta kasvoi, sikäli Leninistä oleskelu Helsingissä rupesi tuntumaan sietämättömältä. Lähemmäksi tapaus-

ten pyörteitä, lähemmäksi Pietaria! Eräänä päivänä Lenin ilmoitti minulle järkähtämättömästi, että hän haluaa siirtyä Viipuriin ja että minun on hankittava hänelle tekotukka, väriä, passi ja asunto Viipuriin.

Tuumasta toimeen. Sanomalehdistä näin ilmoituksen, että Vladimirinkadulla on entinen teatterin parturi, joka valmistaa tekotukkia. Soitin hänelle puhelimella ja tiedustelin, millä tavalla voidaan valmistaa tekotukkia. Parturi selitti, että tilaajan on persoonallisesti saavuttava hänen luokseen mitan ottoa varten, jonka jälkeen hän valmistaa minkälaisen tukan tahansa.

Seuraavana päivänä sangen varhain aamulla kävelimme syrjäkatuja Töölöstä Vladimirinkadulle. Menimme parturiin. Parturi osoittautui vanhaksi pietarilaiseksi, puhui verrattain hyvin venättä. Pietarissa hän oli työskennellyt useita vuosia ent. Marian teatterin parturina ja oli sellainen spesialisti, jota me tarvitsimme. Hän kertoi meille, kuinka hän oli "nuorentanut" ruhtinaita, kreivejä ja kenraaleja ja oli mm. tehnyt tekotukan kenraalikuvernööri Seynin rouvalle. Lenin kysäisi häneltä kuinka pian voisi saada tukan valmiiksi. Parturi selitti siihen tarvittavan vähintään kaksi viikkoa aikaa, sillä työ on kovin hidasta, joka hius ommellaan kiinni erikseen. Siinä sitä oltiin! Lenin ajatteli matkustamista jo parin päivän kuluttua.

— Ehkä teillä löytyy sopiva jo valmiista? kysäisi hän parturilta.

Parturi otti mitan Leninin päästä ja kysyi minkä värinen tukka saisi olla. Lenin vastasi, että tukan pitää olla aika lailla harmahtava, niin että hän näyttäisi 60-vuotiaalta. Parturi-parka oli vähällä saada kohtauksen.

— 60-vuotiaalta! Tehän olette vielä niin nuori, tehän näytätte korkeintaan 40-vuotiaalta. Miksi te otatte sellaisen vanhuksen tukan, eihän teidän päässänne näytä olevan vielä harmaita hiuksia. Parturi rupesi mitä kaunopuheliaimmin selittämään, ettei Lenin ottaisi ennenaikaisesti vanhuksen muotoa itselleen. Ja huolimatta Leninin vastaväitteistä hän pitkän aikaa vastusti harmaan tukan laittamista.

— No eikö teille ole samantekevää minkälaisen tukan minä otan? kysäisi Lenin parturilta.

— Ei, minä tahtoisin, että te säilyttäisitte nuortean ulkomuodon, selitti parturi innoissaan.

Lenin rupesi tarkastelemaan parturin lasikaappeja ja nähtyään siellä harmaan tukan pyysi parturia koettelemaan sitä. Parturi otti sen vastahakoisesti ja rupesi mittailemaan. Tukka osoittautui verraten sopivaksi, ainoastaan pienehkö korjaus oli tarpeen. Parturi lupasi suorittaa tarpeelliset korjaukset seuraavaksi aamuksi. Saavuttuamme seuraavana päivänä parturiin tukka oli korjattu. Koetettiin Leninin päähän ja "passattiin" siihen lopullisesti. Parturi selitti kuinka sitä on käytettävä, sai rahat kouraansa ja me läksimme tiehemme. — Kyllä kai parturi on monasti ihmetellyt merkillistä kundia ja on varmaankin monelle myöhemmälle kundilleen kertonut eräästä merkillisestä miehestä, joka ollen nuoren näköinen itsepintaisesti tahtoi näyttää harmaapäiseltä äijältä.

Kun seuraavana päivänä saavuin tervehtimään Leniniä, hän kertoi harjoittelevansa tekotukan käyttöä. Pisti sen päähänsä ja kysäisi: — No, miltä näyttää? Näkyykö, että on tekotukka päässä? Yritin tarkastella joka puolelta ja lausuin lopuksi: — Ken ei tiedä — ei huomaa mitään.

Eräältä näyttelijältä sain väriä kulmakarvojen maalaamista varten ja Ilmari Lainiota pyysin tuomaan passitoimistosta passin, johon kirjoitin suomalaisen nimen ja toimitin ne Leninille. Asunnosta Viipurissa puhuin kansanedustaja Huttuselle, joka lupasi sen hankkia. Kun kaikki oli järjestetty, heitin hyvästit ja Lenin lähti matkaamaan Viipuriin, josta lyhyen ajan kuluttua siirtyi Pietariin. "Maanalainen" kausi oli päättynyt.

Minun kuvailtuani tässä eräitä piirteitä Leninin elämästä Suomessa lukija saattanee kysyä, millä tavalla sellainen huomattava valtiomies, aikamme suurimpia, suhtautui pakolliseen piileskelyyn. Tunnettuahan lienee, että ihmisen luonne parhaiten opitaan tuntemaan kriitillisessä tilanteessa. Minkälainen oli Lenin kerenskiläisyyden kurjimpana kautena, jolloin häntä syytettiin vakoilusta, työväenasian kavaltamisesta yms.?

Hämmästyttävän kylmäverinen ja hillitty. Saavuttuaan matkalta, jossa saattoi joutua millä hetkellä hyvänsä vangituksi, istui heti kirjoituspöydän taakse ja rupesi kirjoittamaan aivan kuin kotonaan. Helsingissä ollessaan Lenin viimeisteli "Valtio ja vallankumous" -teoksensa. Koko Helsingissä olon aikana en huomannut Leninissä pienintäkään hermostuneisuutta tai hätäilyä, pelosta puhumattakaan. Päinvastoin hän oli aina hyvällä tuulella. Kun kuuli jonkun hauskan jutun, niin nauroi sydämensä pohjasta herttaista naurua.

Työtä hän teki säännöllisesti ja ahkerasti. Kun työ tuli suoritettua, silloin saattoi lähteä kävelyllekin. Iltahämärässä kävelimme pitkin It. Viertotietä. Kerran kiersimme työväentalon ympäri, jota mahtavaa rakennusta hän ihaili. Krupskajan käydessä hän sanoi minulle: — Huomenna ei tarvitse tulla, minä tulen hakemaan lehdet teidän asunnostanne. Seuraavana päivänä Lenin tuli vaimonsa kanssa Töölöstä Mäntymäen kautta Hakaniemen torille asuntooni.

Minä panin merkille, että Lenin säilytti kaikissa tilanteissa kylmän harkintakykynsä. Hänen tahdonvoimansa oli raudanluja. Minkä hän oli harkinnut oikeaksi, sitä hän painoi kunnes ajoi sen läpi. Kun en saanut kaikkea aikanaan suoritettua hän otti minut lujille: — Mitä te meinaatte? Miksi ette ole tehnyt? Eikä siinä mitkään puolustelut auttaneet, Lenin painoi päälle niin kauan kunnes kaikki tehtiin niin kuin hän tahtoi.

Mitä tulee hänen henkilökohtaisiin tarpeisiinsa ja vaatimuksiinsa, niin siinä Lenin oli tavattoman vaatimaton. Ei polttanut tupakkaa eikä käyttänyt väkijuomia ja oli joka suhteessa vaatimaton. Vihollisetkaan eivät voineet osoittaa mistään sormellaan, eipä edes keksiä mitään moitittavaa.

En ole näihin asti tavannut toista niin sympaattista ja puoleensavetävää toveria kuin oli Lenin. Ollen hyvä toveri hän oli vallankumouksellinen kiireestä kantapäähän.

Suuri kunnia Suomen työväenliikkeelle, että on saanut antaa turvapaikan maailman vallankumouksen suurelle ja nerokkaalle johtajalle.

EINO RAHJA

Lenin 1917

Maailman porvaristo iloitsee tällä hetkellä, tietoisena siitä että heidän vastustajansa, toveri Lenin on kuollut. Porvaristo olisi jo aikoja sitten ottanut hänet hengiltä, mutta se ei onnistunut.

Muistan, kun v. 1917 heinäkuussa kärsityn tappion jälkeen Pietarissa kaikenkarvaiset porvariston kätyrit, upseerit, junkkerit, koululaiset, salapoliisit koirineen, käyttäen valtiovaltaa joka oli heidän käsissään, tekivät kaikkensa saadakseen toveri Leninin pois hengiltä aavistaen että se mies tuottaa heille turmion — joka aavistus osoittautui oikeaksi.

Pietarista Lenin ja Sinovjev siirrettiin Systerbeckiin, toveri Jemeljanovin kortteeriin, jossa he kuitenkaan eivät saaneet olla rauhassa, ja oli pakko siirtää heidät metsään — heinälatoon.

Kerran sateisena päivänä, Leninin istuessa ladossa, tuli sisälle kasakka kiroten ilmaa ja huonoja ihmisiä ja pyysi lupaa päästä sateen suojaan. Lenin kysyi, mikä hänen tehtävänsä on. Kasakka vastasi olevansa ottamassa kiinni jotain Leniniä, joka olisi tuotava elävänä taikka kuolleena. Kysyttäessä mitä pahaa se Lenin on tehnyt, ei kasakka osannut selittää, tiesi vain sen, että se on suuri kansanvillitsijä, siksi vaarallinen ja liikkuu näillä tienoilla, joten hänen täytyy kärsiä vilua ja sadetta sen "roikaleen" takia.

Leninin etsintäkuume oli niin kiihkoisaa, että Keskuskomitea oli pakotettu siirtämään pakolaiset turvallisempaan paikkaan. Allekirjoittanut yhdessä toveri Schottmannin kanssa sai tehtäväksi järjestää pakomatkan Suomeen.

Matkalla oltiin joutua kiinni Suomen rautatien Tipunan asemalla, jossa hampaisiin saakka varustetut ylioppilaat, lyseolaiset

ja junkkerit olivat tarkastamassa passeja. Mutta meidän onnistui vetää heitä nenästä, ja onnellisesti saavuttiin Pietariin. Parin päivän perästä suoritettiin matka Suomeen, veturinkuljettaja Huugo Jalavan avulla.

Suomeen saavuttuamme Lenin lähetettiin Helsinkiin miliisipäällikkö Rovion huostaan.

Koko aikana, kun Lenin oli minun hoidossani, ei hän koskaan osoittanut pelkoa kiinni joutumisestaan, vaikka vaara oli suuri, vaan työskenteli kuumeisesti kirjoittaen artikkeleja sanomalehtiin ja kirjeitä tovereille, antaen ohjeita ja hermostuen vain silloin, kun ei saanut ajoissa vastauksia kirjeisiin, taikka sanomalehdet eivät ajoissa saapuneet. Kun minä joskus yritin häntä rauhoittaa, kehottaen odottamaan pari tuntia, niin hän aina sanoi minulle, että aika ei meitä odota, meidän on oltava aikamme edellä, on ennakolta arvioitava tuleva tilanne: jos sitä emme osaa tehdä, niin voittoa emme koskaan saavuta.

Perästäpäin, Suomen vallankumouksessa tuli useasti mieleen nuo Leninin sanat. Mutta eihän Suomen työväen johdossa ollut miestä, joka olisi osannut arvioida, vaikkapa hiukkasenkin sinnepäin, vaan aina odottivat tapausten kehitystä, ollen itse passiivisia ja kulkien tapausten perässä.

Sitä tarmoa ja taitoa, jolla Lenin johti puoluetta, tuskin on olemassa. Nyt on kyllä helpompi toimia, sillä Lenin on viitoittanut tien, joka vie varmasti voittoon, jos vain sitä työväen etua silmälläpitäen seurataan.

Toveri Leninin toiminta työväen voittoon saattamiseksi oli siksi kiihkeää, että hän unohti vaaran, joka häntä alituisesti uhkasi porvariston taholta. Hänen mielestään oli tärkeää päästä likeiseen yhteyteen itse työväestön kanssa. Ja minä allekirjoittanut sain häneltä määräyksen saapua hänen luokseen Suomeen, valmistaen hänelle matkan Pietariin.

Määräyksen saatuani tein sopimuksen Huugo Jalavan kanssa siitä tavasta miten Lenin saatetaan Pietariin ja millä tavalla matka suoritetaan vaarattomasti. Sen jälkeen saavuin Viipuriin, jossa Lenin silloin oli, asuen toveri Latukan luona. Tapasin Leninin ko-

vasti hermostuneena syystä, että hänen mielestään kaikki tiedot, joita hän saa Venäjältä, saapuvat liian myöhään ja siksi hän on päättänyt lähteä Pietariin, välittämättä hengenvaarasta, joka häntä uhkaa.

Toveri Lenin sanoi: — Vallankumous on tapahtuva vain muutaman viikon sisällä, ja jos emme siihen valmistaudu, niin kärsimme tappion, jota ei voida verrata heinäkuun päiviin, sillä porvaristo tekee kaikkensa tukahduttaaksensa vallankumousliikkeen, ja sen se tekee hirveällä tavalla, tavalla, jota maailmanhistoriassa ei tunneta.

Lenin hyväksyi minun esittämäni matkasuunnitelman. Ja niin lähdettiin matkaan. Lenin oli puettu suomalaisen papin näköiseksi, silmälasit nenällä ja peruukki päässä. Asemalle saavuttua ostin liput Pietariin saakka. Vaunuun ei menty sisälle, vaan seistiin etusillalla. Kun ihmisiä saapui sillalle, niin minä suomen kielellä juttelin Leninille ja hän sopimuksen mukaan välillä vastasi: — "jaa" tai "ei". Joskus hän sanoi jaa kun olisi pitänyt sanoa ei, ja päinvastoin. Kuitenkin matka Raivolan asemalle suoritettiin hyvin.

Raivolassa oli Jalava veturin kanssa puita ottamassa. Veturin ympärillä liikkui epäilyttäviä henkilöitä. Sovittiin siitä, että Jalava puita ottaessa viivyttelee niin kauan, että on jo junan lähtöaika. Minä ja Lenin kävellään asemalle päin ja koneen ollessa matkalla junan eteen Lenin nousee veturin päälle. Niin tehtiin, ja ne epäilyttävän näköiset miehet jäivät pois junasta, sillä halkojen ottopaikka on pitkän matkan päässä asemalta, ja veturin saapuessa junan eteen antoi konduktööri lähtömerkin.

Nyt oli edessä vaarallisin paikka — Valkeasaari, jossa kaikenkarvaisia urkkijoita oli kasoittain.

Minä istuin veturin perässä olevassa vaunussa, kaksi revolveria valmiiksi ladattuna, jos tarve tulisi käyttää. Vaunussa oli huvila-asukkaita runsaasti ja muutama työmies. Matkustavaiset puhuivat politiikkaa. Porvarien mielestä työmiehiä on rangaistava, koska he vastustavat sotaa ja kannattavat saksalaisten lähettämää Leniniä, joka on saanut rahaa miljoonittain kapinan valmistamiseksi Venäjällä.

Työmiehet väittivät, että Lenin ei ole saanut mitään rahaa, vaan on mies, joka ajaa työläisten etua porvaristoa vastaan. Porvarit olivat yksimielisiä siitä, että Lenin on tapettava. Yksi henkilö teki esityksen, että Lenin on raudoissa kuljetettava pitkin Nevskin katua ja jokaisen täytyy saada oikeus häntä lyödä ja syleksiä silmille. Ja sitten kun se ilo on loppunut, niin hänet on hirtettävä ja ruumis poltettava.

Eivät aavistaneet nuo raukat, että hirtettävä oli niin lähellä.

Saavuttiin Valkeasaareen, jossa oli passien tarkastus — olin varustettu hyvällä passilla ja Leninillä oli punaupseeri I. Schadevitš-vainaan passi. Tarkastuksessa läpäisin hyvin. Jalava meni veden ottoon ja saapui sieltä junan lähtöaikana, joten tarkastusta veturissa ei keritty suorittaa. Ja juna läksi Pietaria kohti.

Lanskajan asemalla noustiin pois ja aseman lähellä olevassa talossa oli varattu kortteeri, johon mentiin sisälle. Kortteerissa oli Leninin vaimo Nadežda Konstantinovna odottamassa.

Lenin alkoi heti työn, ottaen selvää mielialasta tehtaissa ja kirjoitti lehteen artikkeleja. V.K.P:n keskuskomitea kutsuttiin koolle ja Lenin esitti kysymyksen vallanotosta työväen käsiin. Hänen esityksensä ei saanut sillä kertaa kannatusta, mutta hän ajoi kysymyksen loppuun saakka — ja vihdoin päätettiin ottaa valta.

25 pnä lokakuuta tulin Leninin luokse ilmoittaen, että tehtaissa ja kasarmeissa kuohuu.

Lenin kirjoitti kirjeen piirikomiteoille, jossa kehotti ryhtymään ratkaisevaan taisteluun. Vein kirjeen Viipurinpuolen piirikomiteaan, jossa se monistettiin ja toimitettiin työläisille ja sotilaille.

Iltapäivällä saavuin taas Leninin luokse ja hän ehdotti, että mentäisiin Smolnaan. Matkalla Smolnaan oltiin joutua pari kertaa kiinni, kerran Liteinin sillalla ja toisen kerran Spalernajakadulla, jossa meidät pidätti kolme ratsujunkkerikoululaista vaatien passeja ja proopuskaa. Smolnaan saavuttiin väärillä pääsylipuilla ja päästiin sisään. Saatoin Leninin Trotskin ja Stalinin luokse.

Taistelut jo riehuivat kaupungissa. Keskuskomitea määräsi vallankumouskomitean, joka otti johdon käsiinsä. Ja muutaman tunnin perästä oli valta työläisten käsissä. Menševikit luikkivat pakoon Smolnasta ja Pietarin Neuvoston kokous pidettiin yöllä. Siinä

esiintyi Lenin antaen neuvoja millä tavalla se valta, joka on käsissä säilytetään.

Nyt toveri Lenin on porvariston iloksi kuollut, mutta koko maailman köyhälistön silmissä hän elää. Ja hänen antamiaan ohjeita seuraten työtätekevä luokka lopettaa sen tehtävän, jota Lenin ei loppuun asti kerinnyt suorittamaan — maailman vallankumouksen.

23/1—24.

HUUGO JALAVA

Kuinka kuljetin Leninin rajan yli

Heinäkuun tapahtumien jälkeen 1917 asuntooni tulivat Aleksanteri Schottmann ja Eino Rahja. He tunsivat minut lapsesta alkaen. Näen heidän huolestuneet ja vakavat kasvonsa, ja vaikka he aloittivatkin aivan jokapäiväisen keskustelun, ymmärsin tovereilla olevan jotakin vakavaa asiaa. Vihdoin Rahja kysyy:

— Onko asunnossa ketään muuta kuin sinä?

Saatuaan tietää, että asunnossa ei ollut ketään muita kuin me kolme, he selittivät:

— Iljitš on vietävä joen toiselle puolelle.

Joen yli vieminen merkitsi, että Lenin on vietävä Venäjältä Suomeen. Se pani ajattelemaan. Riski oli suuri. Leninin on päästävä hinnalla millä tahansa. Mutta miten se käy päinsä? Harkitsemme useita vaihtoehtoja ja vihdoin päädymme minun ehdotukseeni. Minun kuljetettavanani on huvilajuna 71. Se lähtee Pietarista illalla ja menee Raivolaan asti. Kun upseerikokelaat suorittavat henkilöpaperien tarkistuksen ainoastaan vaunuissa, päätimme:

1. Iljitš matkustaa minun kanssani veturissa. Rahja ja Schottmann matkustavat ensimmäisessä vaunussa, sen etupäässä, ja heillä on kaiken varalta taskuase.

2. Lenin, Schottmann ja Rahja eivät astu junaan kaupungissa, vaan Udelnajan asemalla. Schottmann ja Rahja astuvat vaunuun itse asemalla, mutta Iljitš nousee veturiin asemalaiturin päässä. Veturin pysähtyessä hänen täytyy nopeasti nousta siihen ja minun kysymykseeni "Kuka ja mihin?" esittää veturinlämmittäjän — minun toverini — todistus. Tämä on suomalainen, ei osaa sanaakaan venäjää. Kun minä annan hänen matkustaa veturissa, teen sen minulle kuuluvan oikeuden perusteella. Se on tärkeää, ettei herätettäisi huomiota.

3. Leninin täytyy olla hyvin yksinkertaisesti puettu.

4. Valkeasaareen päästyä minä irrotan veturin ja ajan vesitornille. Viivyn siellä toiseen soittoon asti ja yhdyn junaan aivan lähdön edellä. Tässä tapauksessa ei kukaan kiinnitä huomiota siihen, että veturissa on kolme henkeä. Kaikki näyttää kuuluvan asiaan.

Terijoella te astutte pois junasta.

Minun ehdotukseni hyväksyttiin. Olin aivan varma onnistumisesta. Sillä tavoin olin jo kuljettanut valtakunnanduuman jäsentä Anikin-Oladjinia ja monta muuta.

Lähtöpäivä oli tullut. Minä saavun Udelnajan aseman laiturin päähän ja näen tanakan keskikokoisen miehen kävelevän nopeasti laituria kohti. Hän tarttuu käsipuihin noustakseen veturinkoppiin. Hämmästyin Vladimir Iljitšin ulkonäköä, kun olin jostakin syystä kuvitellut hänet Rodzjanko-Muromtsevin näköiseksi tai muistuttavan Tukholman hienostunutta sosialidemokraattista pormestaria Lindhagenia.

Iljitš näki lämmittäjäni pistelevän puita tenderiin. Hän kääri hihansa ylös ja nousi tenderin päälle, käskien lämmittäjän istuutua polttelemaan piippuaan. Kun tenderi tuli täyteen, Iljitš istui viereeni tuolille ja siinä vaihdettiin joitakin lauseita tapahtumien kulusta ja vallankumouksen mahdollisuudesta Suomessa. Matkan ensimmäinen osa oli sujunut nopeasti. Olimme huomaamattamme saapuneet Valkeasaareen.

Kaikki meni hyvin. Veturi irrotettiin, vesitornin luona seisottiin tavallista kauemmin (kello oli jo kaksi aamulla), sitten aivan junan lähdön edellä tultiin vaunuille ja muutaman minuutin kuluttua olimme Terijoella, 49 kilometrin päässä Pietarista, Lenin astui pois veturista ja puristi lujasti kättäni. Erosimme.

Leninin ollessa Suomessa hänelle piti kuljettaa postia. Tämä asia järjestyi toveri Ahmalan avulla. Hän oli työssä Pietarin ja Helsingin välillä kulkevassa postivaunussa (valkokaartilaiset ampuivat sittemmin Ahmalan tämän toiminnan johdosta).

Posti tuotiin minun asuntooni ja se annettiin minulle tai vaimolleni. Usein sain sen päivystyshuoneessa Simbirskaja-kadulla. Toin sen Pravdan toimitukseen, joka siihen aikaan sijaitsi Astrahanskaja-kadulla.

Kerran oli kirjeiden tuojana Nadežda Konstantinovna Krupskaja. Pyysin häntä sisälle, ja siellä kahvikupin ääressä hän kertoi minulle Vladimir Iljitšin elämästä maanpakolaisuudessa.

7 pnä lokakuuta* vein Leninin takaisin. Hän oli tullut Viipurista Eino Rahjan kanssa Raivolan asemalle muutamia minuutteja ennen junan lähtöä. Oli puoliyö. Iljitš istuutui jälleen minun luokseni veturiin, Eino Rahja sijoittui vaunuun. Kanssani oli sama lämmittäjä. Lenin ei voinut meitä auttaa, sillä lämmitysaineena oli nyt jo kivihiili. Udelnajan asemalla hän astui pois veturista.

Viimeisen kerran näin Leninin ja toisia puolueen johtajia asunnossani 14 pnä lokakuuta. Heillä oli neuvottelu. Keräännyttiin yksitellen. Pöydän takana istuivat toverit Krylenko, Rahja, Schottmann, Parviainen ja muita. Juotiin teetä. Kello 9.15 tuli Lenin. Läsnä olleet toverit tekivät selostuksia, näyttivät Iljitšille tiedotuksiaan: Lenin kuunteli heitä hyvin tarkkaan. Kun selostukset päättyivät, Lenin ryhtyi erittelemään aineistoja. Arvosteli ankarasti puutteellisuuksia, yksityiskohtiin puuttuen. Hän puhui rauhallisesti, luontevasti, ilman erityistä paatosta ja tärkeilyä, välttäen kauniita fraaseja. Mutta samalla hänen puheensa oli erittäin vakuuttavaa. Hän vetosi kaiken aikaa tosiasioihin. Ymmärsin, että edessäni istuu suuri johtaja, aikakauden jättiläinen, maapallon proletaarien ja kaikkien osattomien ihmisten paras ystävä, ankara ja säälimätön vallankumouksen vihollisia kohtaan. Niin päättyi minun kolmas ja viimeinen kohtaamiseni Vladimir Iljitšin kanssa.

---

* Vanhaa ajanlaskua.

ARTHUR ja EMILIA BLOMQVIST

Leninin asuessa Töölönkadulla

Haastattelu v. 1949

Porvoonkadulla asuu yli 70-vuotias viilaaja Arthur Blomqvist vaimonsa Emilian kanssa. Heidän luonaan asui Lenin myrskyisenä vallankumoussyksynä 1917 ollessaan Kerenskin kätyreitä paossa. Pieni koti sisältää vieläkin joukon Lenin-muistoja, vaikka suurimman osan niistä huonekaluista, jotka kuuluivat suuren vallankumousmiehen ja opettajan huoneeseen, onkin saanut Tampereen Lenin-Museo. Tuossa on piironki, joka oli hänen huoneessaan, ja tuossa vielä vanha, korkea kaappi.

Eloisasti kertoo Leninin tilapäinen "kätkijä", Blomqvistin pariskunta, muistojaan suuresta miehestä. Blomqvistit olivat jo tavallaan tottuneita vallankumousmiesten piilottamiseen Leninin tullessa Suomeen elokuussa 1917. Heidän luonaan oli majaillut niin puolalaisia kuin venäläisiäkin vallankumousmiehiä aina v:sta 1905 lähtien. Nimiä ei koskaan kysytty ja siksi pysyivät useimmat heille tuntemattomina. Leninin vaikuttava persoona jäi heidän mieleensä erikoisen selvästi. Maisteri Wiik hänet heille toi piiloteltuaan Leniniä ensin vuorokauden jossakin Sirkuskadulla. Kun paikka oli tavattoman vaarallinen, neuvotteli Wiik Blomqvistien kanssa, jotka siihen aikaan asuivat Töölönkatu 46:ssa neljännessä kerroksessa.

Paikka oli kaikin puolin sopiva. Ei ollut haittaa naapureista, sillä vastapäätä oli metsä, joka suojeli uteliailta katseilta. Ja niinpä sitten Lenin muuttikin heille asuen huoneistossa lähes pari kuukautta, kunnes muutti Pietariin ja sitä tietä neuvostohallituksen ylimmäksi mieheksi.

Lenin oli ihanteellinen alivuokralainen, kertoo rouva Blomqvist. Ei polttanut edes tupakkaa. Ja sitä työintoa! Päivät päästään istui Lenin kirjoituspöydän ääressä työskennellen lakkaamatta, joko lukien tai kirjoittaen artikkeleja bolševikkilehtiin. Ne toimitettiin aina hänen junatuttavuuksiensa välityksellä samana päivänä Pietariin, jossa ne ilmestyivät seuraavana päivänä. Niinpä eräänä päivänä Lenin tuli luokseni kädessään sikäläinen porvarillinen lehti, jossa kerrottiin Leninin oleskelevan Pietarissa ja Kerenskin uhanneen ottaa hänet kiinni. Lenin luki tuon uutisen minulle virkkaen nauraen: "Kyllä pitää olla parempi mies kuin Kerenski joka minut kiinni saa."

K. H. Wiik ja Lenin

Usein kävi Leninin luona maisteri K. H. Wiik, jolloin seurasi pitkät ranskankieliset keskustelut, kertoi herra Blomqvist. En juuri ymmärtänyt kieltä mutta sain sen käsityksen, että usein oli esillä Suomen itsenäisyyskysymys. Tästä olen varma kuultuani, että juuri Wiik ensimmäisenä kutsuttiin Leninin puheille Suomen itsenäisyyskysymyksestä bolševikkien päästyä valtaan Venäjällä. Kävi Leninin luona muitakin suomalaisia ja venäläisiä vallankumousmiehiä, mutta muistan heistä vain Kustaa Rovion. Täältä käsin Lenin joka tapauksessa johti vallankumousliikettä.

Vaaraton ruotsinkieli

Ei Lenin käyttänyt naamiota kadulla liikkuessaan. Ainoa varovaisuuskeino oli, milloin menimme päivisin ulos, että minä puhuin ruotsia kadulla hänen kävellessään vierelläni. Kun Lenin ei osannut kieltä, muodostui siitä yksinpuhelu, joka oli kokonaan tarkoitettu urkkijain harhauttamiseksi. Ruotsia ei näes osattu epäillä. Usein hän myös iltaisin pistäytyi kokoukseen, minne, sitä ei koskaan saatu tietää.

Saunassa myös kävimme ahkerasti. Ko. sauna sijaitsi Pasilassa ja kävivät siinä rautatieläiset. Kun lankoni asui silloin rakennuksen yläkerrassa, oli hänen jokseenkin helppo järjestää meille saunamatka huomiota herättämättä.

Krupskaja Suomessa

Olin keittiössä kun Leninin puoliso tuli käynnille, kertoo rva Blomqvist. Mennessäni avaamaan ovea pelästyin pahanpäiväisesti, kun havaitsin tuntemattoman huivipäisen naisen eteisessä. Tervehtiessäni kuuli Lenin puolisonsa äänen tullen vastaan, ja silloin meille selvisi vasta kuka vieraamme oli. Krupskaja viipyi täällä vain muutamia tunteja, häviten taas.

Tuntematon harmaa ukko

Ainoan kerran kun näin Leninin käyttävän "maskia", tapahtui juuri hänen lähtiessään täältä. Syyskuun lopulla tuli tänne kaksi miestä, joista toisen tunsin Rovioksi, mennen Leninin huoneeseen. Täällä he olivat jonkin aikaa. Puuhaillessani keittiössä havaitsin siellä yht'äkkiä harmaan, vanhan ukon. Pelästyin kauheasti, miten äijä oli päässyt huoneeseen, kunnes Lenin — sillä hän se oli — tarttui kädestäni kiinni kiittäen täällä olosta ja lausuen hyvästinsä. Sen jälkeen hän hävisi . . . Vasta vuosia myöhemmin saimme tänne hänen omistuskirjoituksellaan varustetun kirjansa Venäjän talonpoikaiskysymyksestä, jonka Lenin kirjoitti täällä ollessaan.

MARIA USENIUS

Lenin maan alla Helsingissä

Arthur Useniuksen perhe, johon kuului kolme henkeä, asui kahden huoneen huoneistossa Helsingissä Fredrikinkatu 64.

Heinäkuun loppupäivinä v. 1917 tuli meille eräs Suomen sos. dem. puolueen johtajista siihen aikaan, K. H. Wiik. Hän kysyi meiltä, haluaisimmeko me "säkin jauhoja". "Jauhosäkki" oli silloin siellä käytetty salanimenä kaikille piilossa oleville venäläisille vallankumouksellisille maanalaisille, joille tarvitsi hankkia asunto, apua ym.

Kun minä osasin jonkun verran venättä ja ennenkin olimme antaneet luonamme sijaa sellaisille "jauhosäkeille", suostuin tähänkin esitykseen; sitäkin suuremmalla syyllä, kun yksi huoneistamme oli tyhjänä, mieheni oli näet matkustanut sisareni kanssa lomalle. Lenin, hän se näet oli, kysyi tultuansa huoneeseen: "Asuuko täällä M. I. Usenius?" ja saatuansa myöntävän vastauksen lausui: "Kamtsatkalta". Tällä tavalla hänet sijoitettiin vapaana olevaan huoneeseen, missä hän kohta alkoi tehdä töitään.

Hän asui meidän luonamme kaksi viikkoa. Oli ajateltu, että hän tulisi olemaan meillä kuukauden päivät, ellei enemmänkin, mutta sisareni palasikin kotiin ja Lenin ei halunnut missään tapauksessa olla meille haitaksi, minkä vuoksi hän päätti muuttaa pois. Hän siirtyikin sitten toisen toverin, Arthur Blomqvistin luokse Töölön kaupunginosaan.

Lenin nousi tavallisesti aikaisin ylös aamulla. Työnsä ääressä näki hänet jo klo 7—8 ajoissa. Maata hän pani myöhään, tehden työtä klo 1—2 saakka yöllä. Hänen mielenkiintonsa esineenä olivat Venäjältä saapuvat sanomalehdet, joita hänelle toi joka päivä K. Rovio. Lehtien saannissa ei Lenin kärsinyt myöhästymistä.

Hänellä oli paljon kirjoja. Koko pöytä oli täynnä kirjoja, joihin oli tehty kaikenlaisia merkintöjä. Samanlainen kirjakasa oli toisellakin huoneen nurkassa olevalla, karjalaisesta koivusta tehdyllä pienellä pöydällä.

Tähän aikaan kirjoitti Lenin kirjaa "Valtio ja vallankumous".

Meistä ei kukaan tiennyt, että luonamme asuva "jauhosäkki" ei ole kukaan muu kuin — Lenin.

Näinä päivinä hajoitti Kerenskin hallitus Suomen eduskunnan. Suomessa oli rauhatonta ja yleinen rauhattomuus ei ollut vaikuttamatta Lenininkin käytökseen. Hermostuneena käveli hän huoneensa lattialla ja vähän väliä kysyi:

— Ettekö kuulleet, mitä kaupungilla tapahtuu? Siellä varmaan ammuttiin?

Ja sitten hän lisäsi:

— Tyhmää olisi aloittaa, aikaista vielä.

Silloin minä läksin ulos saadakseni selvää, mitä tapahtuu. Menin osuusliike "Elannon" myymälään, missä sinne kerääntyneiden työläisnaisten puheista voi saada enemmän tai vähemmän oikeita tietoja tapahtumista.

Minä sain kuulla, että tov. K. Manner oli särkenyt eduskuntatalon ovista sinetit, että kasakat olivat jättäneet eduskuntatalon ja että kaikki oli järjestyksessä.

Lenin sai takaisin tavallisen rauhallisuutensa ja jatkoi työtänsä. Mutta sinä päivänä ei Rovio tullut tuomaan lehtiä.

Joka ilta Lenin kävi klo 8—9 aikaan pikku kävelyllä. Silloin menin minä ensiksi ulos ja ilmoitin Leninille kaikista epäilyttävistä henkilöistä, poliiseista, sotilaista . . . Kasakoita me pelkäsimme, matruuseihin rajattomasti luotimme. Jos kaikki oli kunnossa, sytytin minä hissin lyhdyn ja annoin hissin mennä ylös. Silloin vasta Lenin läksi ulos.

Aika ajoin alkoi Lenin puhua politiikasta, mutta tietäen minun täydellisen oppimattomuuteni tällä alalla rupesi hän juttelemaan keittiöstä, ruuasta j.n.e.

Näihin aikoihin oli vaikea saada lihaa. Kerran minä esitin Leninille päivälliseksi lihaa, vaikkei minulla sitä ollutkaan. Minä paistoin voissa sokerijuurta. Ruoka miellytti Leniniä ja seuraavalla kerralla ilmaantui hän itse keittiöön oppiakseen valmistamaan sellaista ruokaa. Varmaankin hän arveli, että joskus hänen pitää sitä vielä laittaa.

Yleensä Lenin oli hyvin vaatimaton. Kaksi kertaa päivässä hän pyysi teetä: kaksi lasia aamulla, kaksi lasia illalla, lasin maitoa, eikä mitään muuta.

Kun sanomalehdet saapuivat, unohti Lenin sekä teensä että ruokansa. Sattuipa niinkin, että hän teki työtä aamusta pitkälle yli puolen yön yhtä mittaa.

Hänellä oli vaatetuksena ruskea puku ja pitkävartiset urheilukengät, mitkä tekivät hänet englantilaisen taikka ruotsalaisen näköiseksi. Tämä oli välttämätöntä hänen iltakävelyjensä aikana.

Leninin parta oli kokonaan poisajeltu ja vasta lokakuun jälkeen, kun jossain olin nähnyt Leninin kuvan, minä tunsin kuka oli ollut minun "jauhosäkkini".

Kuinka hyvin Lenin osasi tehdä itsensä tuntemattomaksi näkyy siitä, että kun toveri Blomqvist sen jälkeen kun Lenin oli asunut heidän luonaan 2—3 viikkoa, toi taas Leninin kotiinsa uudessa muodossa, sanoi Blomqvistin vaimo:

— Taas sinä raahaat uutta "säkkiä", ennen kuin vanha on mennyt pois.

T. Hj. LÅNGSTRÖM

Kun tutustuin Leniniin

Eräänä elokuun iltapäivänä vuonna 1917 ollessani Metallityöväen liiton palveluksessa työntäytyi liiton toimistoon Helsingin työväentalolla kolme miestä, maisteri K. H. Wiik ja Kustaa Rovio, joka esitteli kolmannen miehen Vladimir Iljitš Leniniksi. Ryhdyttäessä jutusteluun selvisi, että Lenin oli pakomatkalla silloisesta Pietarista, jossa bolševikit olivat saaneet vallassaolevan hallituksen vihat päällensä ja joutuneet vainon kohteeksi. Hän oli tullut junalla Viipurista, mutta jäänyt pois jollain Helsingin lähiasemalla, jossa Rovio ja Wiik olivat olleet häntä vastassa ja tuoneet hänet hevoskyydillä Helsinkiin. Varovaisuussyistä vältettiin Helsingin pääasemaa, jota epäiltiin tarkoin valvottavan. Helsingissä pitivät näet silloin valtaa työ- ja sotamiesneuvostot, joissa enemmistön muodostivat sosiaalivallankumoukselliset (eserrät) ja menševikit, siis Leninin ja bolševikkien vastustajat ja vihamiehet.

Tultuaan huoneeseen ja tervehdittyään läsnäolevia ryhtyi Lenin vilkkaaseen keskusteluun saapuvilla olevien kanssa liiton asioista. Hän viittasi m.m. eräaseen mappirivistöön kirjahyllyllä ja tiedusti, mitä ne sisälsivät. Kun hänelle vastattiin, että siinä oli liiton jäsenluettelot, jotka sisälsivät tiedot kaikista liiton jäsenistä, hän heti kysäisi, minkälaisia tietoja liitolla on jäsenistään. Yksi kansioista avattiin ja luettiin, että siihen oli merkitty jäsenen täydellinen nimi, syntymäaika, ammatti, milloin oli liittynyt järjestön jäseneksi, mihin osastoon kuului, maksuluokka ja maksetut jäsenmaksut jne.

— Eikö muuta? kysyi Lenin. — Ei muuta oleellista. — Eikö se ole puutteellinen? sanoi Lenin. — Pitäisi mielestäni olla merkintä jäsenen opinnoista ja yleistiedoista, sillä kun liitolta puuttuvat nämä tärkeät tiedot jäsenistään, niin miten teillä on mahdollisuus vallankumouksen tullessa sijoittaa kukin jäsen oikealle paikalleen rivistössä?

Me muut katselimme hiukan hölmistyneinä toisiamme, mutta ei kukaan tainnut pystyä tyydyttävästi vastaamaan tähän Leninin asialliseen huomautukseen. Leniniä kiinnosti myös se, että liiton 27-tuhantisesta jäsenestä oli niinkin suuri määrä kuin noin 3000 naisia. Hän sai selitykseksi, että ennen sotaa v. 1914 oli vain vähäinen määrä liiton jäsenistä naisia, mutta sodan jatkuessa ja sotateollisuuden lisääntyessä astuivat naisetkin mukaan kevyempään metallityöhön ja olivat työssään sangen pystyviä ja näppäriä.

— Aivan niin. Se selittää asian, sanoi Lenin.

Helsinkiin, joka silloin oli suurien sotajoukkojen majoituspaikka, oli sijoitettu suuri laivastoasema ja monituhatlukuinen maasotajoukko, ja niinkuin edellä on jo mainittu — todellinen valta oli pääasiassa sosiaalivallankumouksellisten ja menševikkien muodostamalla työ- ja sotamiesneuvostolla. Tämä tuki Pietarissa istuvan väliaikaisen hallituksen toimia ja noudatti sen antamia määräyksiä. Näin ollen oli Lenin Helsingissä silloin oleskellessaan vihollistensa alueella, eikä ole epäilystäkään, etteivätkö vallanpitäjät — jos olisivat saaneet vihiä Leninin olinpaikasta — olisi nopeasti toimittaneet hänet lukkojen taa. Se olisi tietenkin ollut suuri tappio vallankumoukselle. Vähin mitä siitä olisi ollut seurauksena, olisi ehkä vallankumouksen lykkäytyminen ja kenties pahempaakin. Rovio kysyikin Leniniltä, eikö ollut uhkarohkeata tulla tänne suureen asutuskeskukseen, jossa on paljon joukkoja liikkeellä ja moni silmä näkemässä. Tähän vastasi Lenin, että pikkupaikoissa on aina suurempi vaara joutua vieraan silmän lähemmän tarkastelun kohteeksi ja ilmiannetuksi, kun sen sijaan suurissa asutuskeskuksissa on helppo sekaantua kansan vilinään ja ilmitulemisen vaara on tällöin pienempi. — Mene ja tiedä.

Kun sitten oli viivytty liiton toimistossa noin vajaan tunnin, esitti Rovio, että olisi aika lähteä. Rovio, joka oli ammattitoverini ja monivuotinen ystäväni ja jonka kanssa olin monet vuodet toiminut samassa järjestössä, Helsingin metallisorvaajain ammattiosastossa, sanoi että he menevät Leninin kanssa edellä ja minä tulen 20 metrin välimatkaa pitäen perässä hänen asuntoonsa Sörnäisten Rantatie 1:een, jossa Rovio halusi luovuttaa minulle erään kirjapaketin, josta jo aikaisemmin oli sovittu. Matkaa työväentalolta Rovion asunnolle ei ollut kuin ehkä noin 400 metriä. Lenin ja Rovio menivät edellä ja minä perässä sovitun matkan päässä ja näin saavuimme ilman kommelluksia minulle ennestään tuttuun paikkaan. Lenin ja Rovio istuutuivat juttelemaan, minä sanoin hyvästit, otin kirjapakettini ja lähdin omille teilleni.

Seuraavana aamuna tavatessani Rovion kysäisin uteliaisuudessani, että kuinka sinä vietit lopun illan harvinaisen vieraasi kanssa, ja Rovio kertoi: — Joimme ensin teetä ja rupattelimme pitkään niin, että kello osoitti jo puolta yötä. Tällöin ehdotin Leninille, eiköhän mennä jo nukkumaan, johon Lenin vastasi: ”Mene sinä vain nukkumaan, minä rupeankin kirjoittamaan”. Rovio sanoikin menneensä levolle toiseen huoneeseen ja Lenin jäi istumaan kirjoituspöydän ääreen.

Aamulla herättyään, näin kertoi Rovio, pistäytyi hän Leninin huoneeseen ja havaitsi Leninin nukkuvan paitahihasillaan mutta muuten pukeutuneena kovalla puusohvalla, kädet niskan takana tukemassa päätä. Hän ei ollut käyttänyt hyväkseen valmistettua vuodetta, vaan otti leponsa noin epämuvakalta näyttävällä tavalla, mutta näytti silti nukkuvan sikeästi. Kirjoituspöydällä oli useita liuskoja täyteen kirjoitettuna, ja Rovio kertoi, että hän uteliaisuudesta tarkasti mitä näille paperiliuskoille oli kirjoitettu (Roviohan oli täysin venäjän kielen taitoinen). Hän totesi, että siinä oli osia teoksesta, joka myöhemmin ilmestyi myös suomenkielisenä nimellä ”Valtio ja vallankumous”.

Miehen, joka vankilaan joutumista ja ehkä vielä pahempaakin välttääkseen on joutunut pakenemaan vainoojiaan (sai muuten sen käsityksen, ettei tämä pakomatka ollut kovinkaan Leninin itsensä

mieleen, vaan että hän suostui siihen hyvien ystäviensä puoleksi pakottamana) ja rasittavan matkan jälkeen oleskelee miltei vihollisleirissä, luulisi olevan jollain tavalla masentunut ja hermostunut. Mutta sellaiset tunteilut eivät kuuluneet Leninille, hengen voimamiehelle. Hän keskitti ajatuksensa ja työnsä vain yhtä asiaa, vallankumousta varten. Vain se asia oli nyt ajankohtainen. Ja hän vei sen voittoon.

JUHANI LATUKKA

Leninin oleskelu Viipurissa syyskesällä 1917

Syyskuun viimeisinä päivinä 1917 oli polševikeilla jo huomattava vaikutus Pietarin ja Moskovan ja yleensä Venäjän työläisten keskuudessa. Tuhansittain ja kymmentuhansittain yhtyi työläisiä taistelevien riveihin. Väliaikaisen (toisen kokoomuksen) hallituksen toiveet pysähdyttää työtätekevien vallankumouksellinen liike supistuivat päivä päivältä yhä pienemmiksi.

Kornilovin yritys järjestää vastavallankumous oli lyöty. Tunnuslause "Kaikki valta neuvostoille" sai vastakaikua kaikkialta Venäjän kulmilta. Vieläpä syrjäisimmiltä maaseudun kulmilta tuli tietoja, että tunnuslause kokoaa yhteisrintamaan köyhiä ja pienviljelijätalonpoikia, puhumattakaan armeijasta, joka yhä varmemmin ja päättävämmin siirtyi vallankumoukselliselle tielle, — sotilaat kieltäytyivät jatkamasta sodankäyntiä ja jättivät joukoittain rintamanosia.

Vladimir Iljitš Lenin asui näinä aikoina bolševikkipuolueen keskuskomitean päätöksellä Helsingissä Kustaa Rovion luona. Kun yhteydenpito Helsingistä käsin Pietariin, jossa keskuskomitea sijaitsi, oli hidas ja aikaa viepä, tuli välttämättömäksi järjestää Iljitš asumaan johonkin lähemmäksi Pietaria. Käännyttiin silloin minun puoleeni. Ilolla suostuin luovuttamaan asuntoni hänelle Viipurissa.

Sunnuntaina syyskuun 30 pnä, jolloin Iljitšin tuli saapua, nousin ylös varhain ja saatettuani huoneen asianomaiseen kuntoon rakkaan vieraan varalta läksin kaupunkiin. Asuntoni sijaitsi työläiskaupunginosassa, Talikkalan Tiiliruukilla.

Tunne että olin tilaisuudessa ottamaan suojaani Venäjän vallan-

kumouksellisen proletariaatin tunnetun johtajan, kiirehti askeleita matkalla.

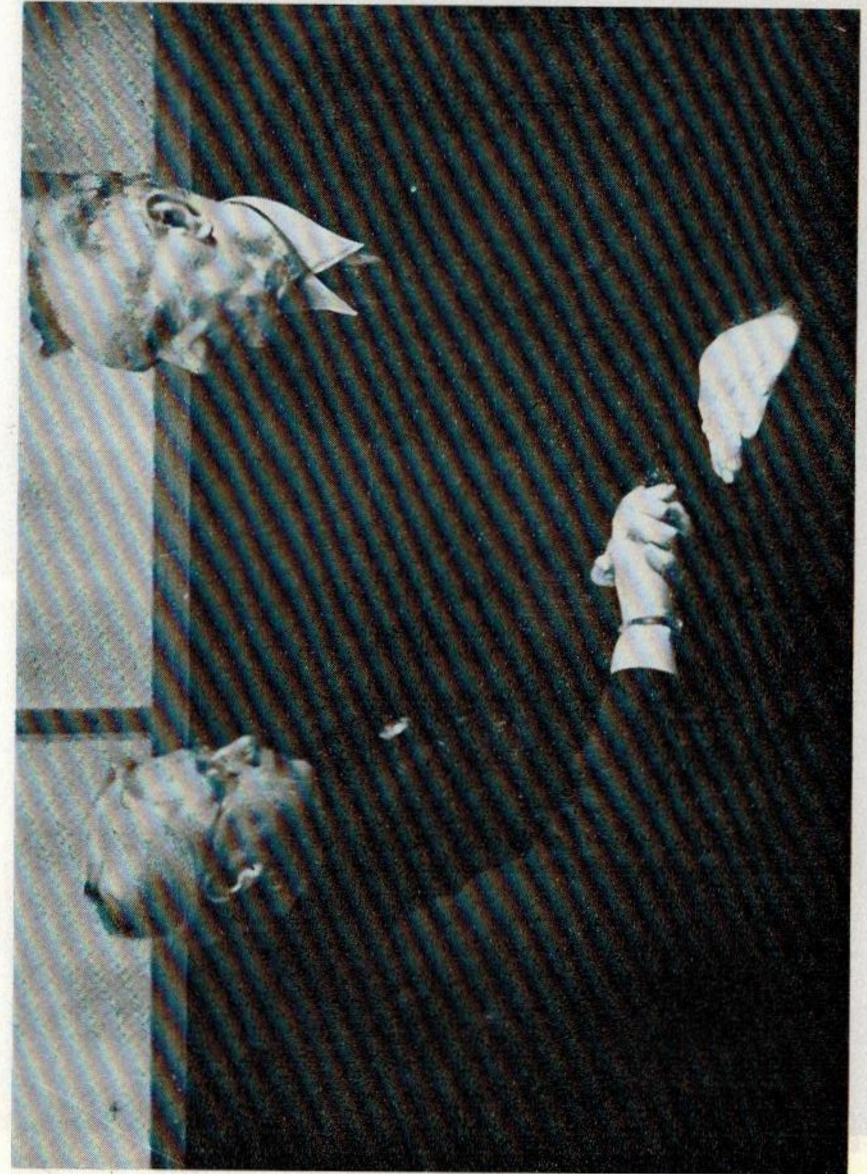
Iljitšin piti tuoda Helsingistä silloinen" Työ"-lehden päätoimittaja Evert Huttunen. Hänen kaupunkiasuntoonsa suuntasin matkani. Ovi avattiin ja minut johdettiin kamariin. "Missä on Iljitš? Haluan hänet heti nähdä." Vastaukseksi sanoihini lausui Huttunen: "Tulit siis hakemaan. Pian saat nähdä, odota hiukan!" Hän poistui.

Hetkisen kuluttua kutsui Huttunen minua sanoen, että toveri Ivanov (Iljitš oli saanut passin Siestarjoen asetehtaan työläiseltä Ivanovilta) odottaa keittiössä. Vladimir Iljitš istui pöydän ääressä ja suurusti. Tervehdin häntä. "Minua kutsutaan Ivanoviksi", lausui hän hiljalleen minulle. Mutta hänen silmistään luin: älkää sekoittako minua, Ivanovia, johonkin toiseen Kerenskin ja tämän kumppanien kautta Venäjän haeskelemaan.

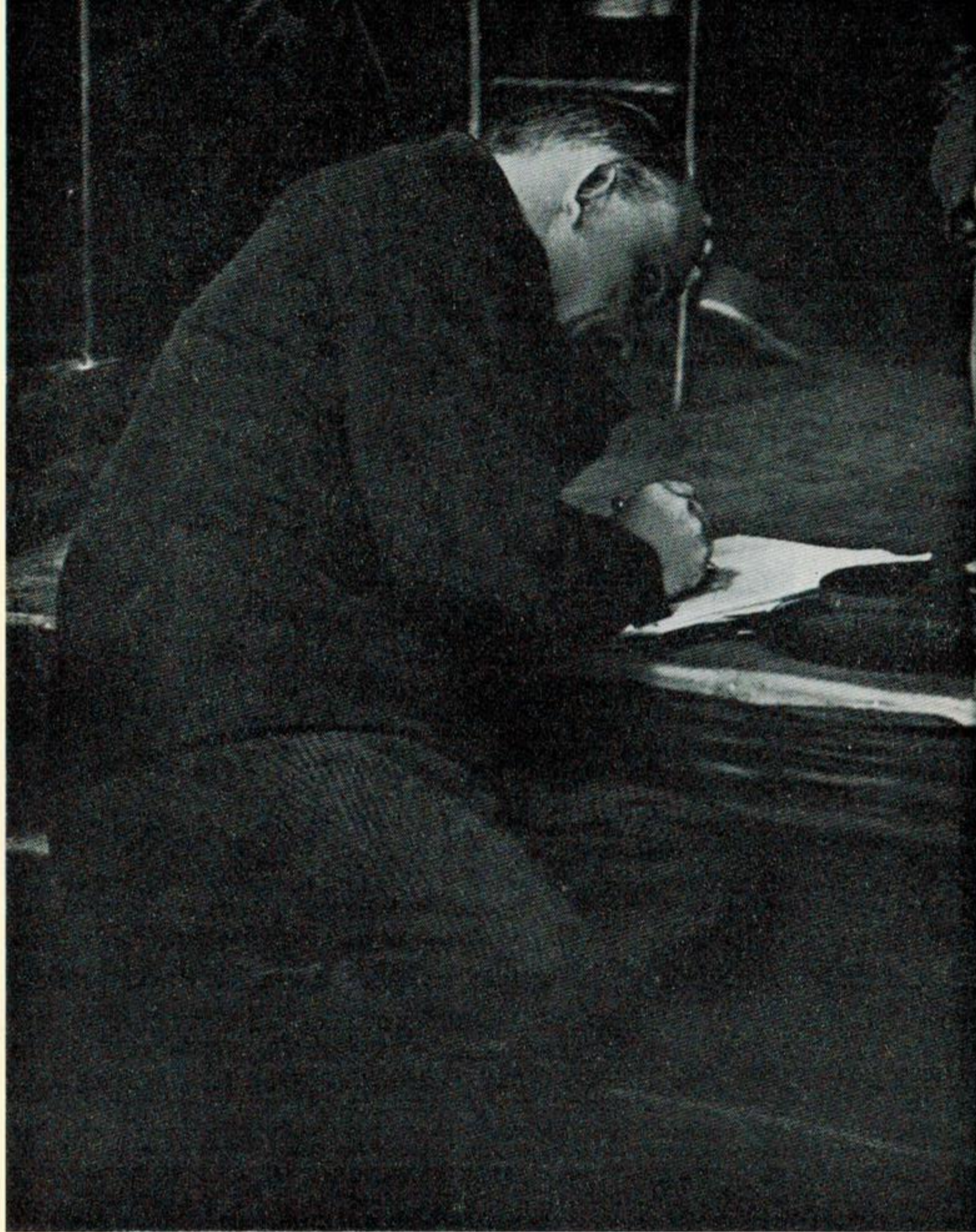
Juteltuamme hetkisen läksimme Huttusen kanssa Viipurin osuusliikkeen vuosikokoukseen ja Iljitš jäi Huttuselle iltaan asti. Illalla kokouksen päätyttyä noudin Iljitšin ja ajurilla läksimme Tiiliruukille.

Huoneeni ja erikoisesti kirjahyllyni, joka sisälsi huomattavan määrän venäjänkielistä maanalaista kirjallisuutta, miellytti tavattomasti Iljitšiä. Saatuaan myöntävän vastauksen kysymykseensä: "Siis tämän huoneen te, toveri, luovutatte käytettäväkseni?" — Iljitš puristi kättäni ja sanoi: "Täällä minä viihdyn hyvin ja voin työskennellä".

Ja totta puhuen uudessa "työhuoneessaan" hän teki uutterasti työtä. Työpäivä oli tarkoin määritelty. Määrätyllä tunnilla hän nousi aina ylös, söi päivällisen ja iltasen. Oli varattu aikaa keskusteluun ja päivällislepoon. Vain aikaa levollekäyntiin illalla ei oltu määrätty. "Se tulee riippumaan kuluneen päivän työn tuloksista, pitää katsoa, ettei mitään tärkeää jäisi suorittamatta", sanoi Iljitš, lisäten: "Vaikka me vaadimmekin 8-tunnin työpäivää ja vieläpä kuuden tunnin eräillä aloilla, emme me itse puoluetyöntekijöinä tule sitä noudattamaan." Ja tätä työpäivän jakoa Iljitš noudattikin tarkasti. Poikkeuksia päiväjärjestykseen salli hän vain silloin, kun Pietarista saapui tovereita.

Nadežda Krupskaja ja Oskar Engberg. Kuva otettu Moskovassa vuonna 1937 Engbergin käydessä Neuvostoliitossa.

Lenin Kominternin III kongressissa kesällä 1921 tekemässä muistiinpanoja puhujakorokkeen askelmilla istuen.

Jo klo 7 aamulla oli Iljitš työpöytänsä ääressä. Joka aamu työhön lähtiessäni (työskentelin silloin paikallisen työväenlehden "Työn" palveluksessa) vilkaisin hänen huoneeseensa; Iljitš oli pyytänyt aina ennen lähtöä hänelle siitä sanomaan. Aina hän kyseli, koska tulen takaisin, pyysi ottamaan selvää yhdestä ja toisesta seikasta. "Seuratkaa tarkoin Rosta -sähkösanomatoimiston tiedonantoja, minä pahoin pelkään, kunhan me emme vaan päästäisi tilannetta ohi käsiemme. Onhan meidän kapinan puhkeamisen hetkellä oltava paikallamme", saneli hän minulle. Lupasin seurata tarkoin sähkösanomatietoja ja täyttää muutkin hänen pyyntönsä tunnollisesti ja voimieni mukaan.

Päivät kuluivat. Meistä tuli hyviä ystävyksiä, keskustelimme, kun Iljitš väsähti lukemisesta tai kirjoittamisesta. Mielenkiintoista ja opettavaa oli kuulla vanhan kokeneen vallankumousmiehen kertomuksia elämästään poliittisena pakolaisena. Hän puheli: "Ehkä teidänkin (s.o. suomalaisten) tulee vielä elämänne varrella kokea emigranttielämää." Ja siinä hän puhui totta, kuten vuoden 1918 jälkeiset vuodet sitten osoittivat.

Muistiini on jäänyt monta mielenkiintoista momenttia Iljitšin elämästä luonani. Sanomalehdistä hän seurasi tarkoin tapahtumia Venäjällä ja muissa maissa. Pietarin aamulehtipostia (lehdet saapuivat Viipuriin kello 11 ap.) hän odotteli kuin nälkäinen päivällistä. Mielenkiintoista oli nähdä kuinka hänen silmänsä juoksivat lehtien palstoja pitkin; ei pieninkään uutinen jäänyt häneltä huomaamatta. "Eiköhän voisi saada äärimmäisten oikeistopuolueitten lehtiä myöskin?" kyseli hän. Ja luonnollisesti ne oli hankittava.

Erikoisesti piti hän mustasotnialaisista lehdistä. Ne näet arvostelivat väliaikaisen hallituksen toimenpiteitä ja viittasivat niihin voimiin, ryhmityksiin, joitten avulla oli mahdollista vastakumous suorittaa. Tämä oli välttämätöntä ainehistoa Iljitšille hänen artikkelejaan varten, joita hän kirjoitti ja jotka toimittelin määräpaikkoihinsa pietarilaisten mukana.

Myöskin paikallisia tapahtumia Iljitš seurasi mielenkiinnolla. Saatuaan kuulla että minun Viipurin järjestyneen työväestön edustajana tuli usein liikkua Viipurin työ- ja sotamiesneuvostossa, hän antoi tehtäväkseni mm. ottaa selvää Viipurin venäläisen va-

rusväen mielialasta ja mahdollisesta suhtautumisesta bolševikkeihin, kun nämä ottavat vallan Pietarissa käsiinsä. Tehtävän suoritin suuremmitta vaivoitta toverien Rakovin (42 armeijakunnan armeijakomitean silloinen puheenjohtaja) ja Polovovin (Viipurin työ- ja sotamiesneuvoston silloinen puheenjohtaja) avulla. Näillä tovereilla oli tarkat tiedot Viipurissa majailevien venäläisten rykmenttien mielialasta.

Muuten antoi Iljitš arvokkaita neuvoja, kuinka meidän paikallisesti tuli harjoittaa työtä armeijan keskuudessa. Ensimmäisenä hän huomautti siitä, kuinka tärkeä tuli olemaan kiinteä yhteys Suomessa olevien venäläisten sotajoukko-osastojen ja suomalaisten työväenjärjestöjen välillä.

Viipurin työ- ja sotamiesneuvostoon saapui Venäjältä verrattain usein esitelmöitsijöitä ja tilanneselostuksien tekijöitä. Iljitšin Viipurissa oleskelun aikana piti mm. sosialivallankumouksellisen Maria Spiridonovan tehdä selostus tilanteesta. Saatuani siitä tiedon ilmoitin sen Iljitšille. Mutta parempi olisi ollut, etten olisi siitä hänelle puhunut, sillä heti alkoi Iljitš pohtia mahdollisuuksia päästä persoonallisesti kuulemaan, mitä Spiridonovalla oli sanomista. Ja huolimatta siitä, että osoitin hänelle mahdottomaksi olla läsnä, hän piti päänsä ja sanoi: "Tällä hetkellä on minulle poliittisesti tärkeätä ja hyödyllistä kuulla Spiridonovaa". "Tätä en tietenkään kiellä", vastasin minä, "mutta huoneen pienuus ja sula mahdottomuus järjestää teidät sinne ovat esteenä, voitte helposti tulla huomatuksi ja väliaikaisen hallituksen viipurilaisten agenttien pidättämäksi."

Onneksi välähti minulla ajatus, johon Iljitš heti tyytyi. Minä lupasin itse olla läsnä luentotilaisuudessa ja ottaa mukaani pikakirjoitusta taitavan toverin. "Täysin tarkastettu pikakirjoitusote annetaan teille seuraavana päivänä", sanoin minä Iljitšille. Seuraavana päivänä saapui Viipuriin kuitenkin tieto, ettei Spiridonovan selostusta syystä tai toisesta tulekaan. Kotona kerroin tästä Iljitšille, ja hän rauhoittui sekä alkoi leikkiä laskien pohtia, millaisen rangaistuksen olisin puolueelta saanut, jos en olisi pidättänyt häntä ja hänet olisi pidätetty selostustilaisuudessa.

Kun kävi selväksi, että toisen kokoomushallituksen päivät olivat lopussa, pyysi Iljitš hankkimaan myöskin Pietarin iltalehtiä.

Tässä tarkoituksessa olin kaupungilla myöskin iltaisin. En muista päivää, oliko 6 vai 7 päivä lokakuuta, kun sain käsiini iltalehtiä, joissa oli virallinen tiedonanto hallituksen vaihdoksesta. Saatuaan kuulla, että uuteen hallitukseen kuuluvat sellaiset miehet kuin Gvosdev, Liverovski, Kiškin ym. Iljitš hengähti syvään ja sanoi: "Siis lopulta Kerenskin viimeinen hallitus on saatu kokoon." Halusin hänelle sanoa: Seuraava on "toveri Ivanovin" hallitus. Sen jätin kuitenkin tekemättä, sillä luin sen jo hänen kirkkaista silmistään.

Samoina päivinä tuli Moskovasta tieto, että aluevaltuustojen vaaleissa oli bolševikkien lista saanut huomattavan enemmistön ääniä. Jossain lehdessä, en muista enää missä, oli tiedonanto, että 17.000:sta Moskovan varusväen sotilaasta oli 14.000 antanut äänensä bolševikeille. "Minä en ymmärrä, miksi he eivät sellaisessa tilanteessa ota valtaa käsiinsä!" pääsi Iljitšin huulilta.

Iljitš eli vallankumouksesta ja oli itse vallankumous.

Muistan, että hän pari kolme kertaa kirjoitti verrattain pitkiä kirjeitä Pietariin tovereille, jotka johtivat siellä liikettä, ja joissa hän merkitsi, "että historia ei koskaan anna meille anteeksi, jos me emme ota valtaa nyt tällä hetkellä käsiimme".

Erääseen kirjeeseensä Iljitš ei saanut jostain teknillisestä syystä vastausta. Silloin hän kirjoitti uuden kirjeen, jossa ilmoitti, että hän itse ilman puolueen keskuskomitean lupaa tulee ulos loukustaan ja saapuu Pietariin johtamaan proletariaatin vallankumouksellista liikettä. Ja vain toveri Schottmannin tulo esti hänet toteuttamasta päätöstään. Muistan, kuinka paljon vaivaa Schottmannilla oli Iljitšin "ylipuhumisesta", jotta hän jäisi vielä viikoksi paikoilleen.

Viimein Iljitš suostui, mutta Schottmannin tuli kirjoittaa paperipalalle, että hän Schottmann puolueen keskuskomitean nimessä estää Iljitšin omavaltaisen Pietariin saapumisen. "Entä allekirjoitus?" huomautti Iljitš, "varmista myöskin päiväyksellä." Tämän historiallisen paperipalasen otin minä Schottmannilta ja pistin

piironkini laatikkoon. Sinne se jäi Iljitšin lähdettyä ja minunkin paettuani. Myöhemmin se tavalla tai toisella tuhoutui.

Viimeisenä olinviikkonaan luonani Iljitš työskenteli varhaisesta aamusta myöhään yöhön valmistaen itseään lähestyviä tapauksia silmälläpitäen.

Lauantaina, lokakuun 20 pnä saapui vihdoinkin jo kauan odotettu Eino Rahja keskuskomitean valtuuttamana saattamaan Iljitšin Pietariin. Aikaa ei ollut tuhlattava. Valmistettiin peruukki, joka teki Iljitšistämme tuntemattoman suomalaisen pappismiehen.

Erotessamme toivotin Iljitšille onnea matkalle ja menestystä päivän poliittisten kysymysten ratkaisemisessa. "Seuratkaa meidän esimerkkiämme", oli sydämellinen vastaus ja he läksivät. Istuutuivat katuvaunuun ja pian olivat asemalla. Juna klo 2.25 antoi lähtömerkin, ja "Lokakuun vallankumous" oli matkalla Venäjälle. Raivolan asemalla matkalaisemme jättivät vaunusillan ja kahden tunnin kuluttua Iljitš veturin tenderillä, jossa kuljettajana toimi Jalava, Eino Rahjan ollessa ensimmäisessä vaunussa, kulkivat rajan yli ja Lanskajan asemalla jättivät junan.

Kahden viikon kuluttua, marraskuun 7 pnä oli Lokakuun vallankumous tositapahtuma.

Minusta tuli, kuten Iljitš oli oikein ennustanut, emigrantti luokkataistelun päätyttyä tappioon.

Vuonna 1918 olin kahdesti käymässä Iljitšin luona Moskovan Kremlissä. Ensimmäisen kerran heinäkuun 30 pnä keskustelimme puolisentoista tuntia. "Iljitšillä kyllä on aikaa ystäviään varten", sanoi hän, kun minä toimitettuani asiani aioin poistua tietäen, että Iljitšiä odottavat monet paljon tärkeämmät valtiolliset ja monet muut tehtävät. Hänen mielenkiintoaan herättivät silloin Suomen työläisten tappion syyt kansalaissodassa. "Käykää luonani, soittakaa numerolla 36-182, otan teidät aina vastaan. Onhan nyt meidän vuoromme auttaa teitä." Vielä kerran elokuun 19 pnä olin Iljitšin luona, kun Pietariin saapuneet pakolaiset alkoivat nähdä nälkää. Iljitš antoi meille muutamia vaunulasteja viljaa. Myöhemmin en enää häntä nähnyt, sain komennuksen töihin Pietariin.

LYYLI LATUKKA

Lenin ihmisenä

E lokuulla 1917 neuvottelin mieheni kanssa erään venäläisen maanpakolaisen sijoittamisesta asuntoomme joksikin aikaa. Jo ennenkin oli luonamme pistäytynyt venäläisiä vieraita, mutta nyt oli kyseessä pitempiaikaisen asunnon järjestäminen.

Sain tietää kuka tulija oli. Hän oli Lenin.

Olin sanomalehdistön ja osaksi muitakin teitä tutustunut Leniniin ja hänen toimintaansa sen verran, että tiesin hänen olevan venäläisen bolševikin, siis tsarismin vainoomia Venäjän vallankumousliikkeen johtajia. Muuta en hänestä tiennyt.

Myötätuntoni ja velvollisuudentuntoni venäläisiä tovereita kohtaan kannusti minua järjestämään kaikki parhaaseen kuntoon, ei mukavuuksien puolesta, sillä olin jo tullut näkemään, etteivät venäläiset maanpakolaiset olleet pikkuporvarillisen mukavuuden hakijoita, vaan varovaisuuden ja turvallisuuden suhteen.

Asuimme isän pienessä talossa esikaupungissa. Talossa oli vain kaksi asuntoa, toinen meillä ja toinen vanhemmillani. Heidän kanssaan asuivat sisareni ja veljeni. Oli helppo järjestää niin, ettei kukaan sivullinen saattanut huomata talossa vierasta olevankaan. Omaisillemme selitimme erään matkustajan, joka halusi rauhassa työskennellä, sijoittuvan asuntoomme joksikin aikaa.

Tulopäivää ei tiedetty. Eniten huolestutti se seikka että olin pakotettu juuri niinä päivinä matkustamaan Helsinkiin naisten edustajakokoukseen. Mitä tehdä! Ei auttanut muu kuin sopia sisareni kanssa siitä, että hän ottaa vieraan hoitoonsa jos tämä sattuisi tulemaan poissaollessani. Sisareni suostui. Hänen kanssaan sovittiin kaikesta, mutta ei vieraan todellisesta nimestä.

Kaikki oli siis kunnossa, mutta tulijaa ei kuulunut.

Matkustin Helsinkiin. Muutaman päivän siellä oltuani tuli E. Huttunen luokseni ja kysyi, onko mieheni puhunut mitään erään vieraan meille tulemisesta. — On puhunut, vastasin, ja kaikki on siltä varalta valmiina. Hän ilmoitti lähtevänsä Leninin kanssa sinä iltana Viipuriin.

Parin päivän kuluttua saavuin kotiin. Sisään tultuani tapasin vieraamme aamiaisella sisareni kanssa. Lenin nousi heti pöydästä ja kiirehti tervehtimään. Kertoi kuulleensa, missä olin ollut ja toivotti tervetulleeksi kotiin. Koetin parhaani mukaan puhua minkä osasin. Vaivalla sain kokoon jonkun lauseen ja sisareni avulla, joka taisi venäjää sujuvasti, puhelimme yhtä ja toista matkastani. He tuntuivat olevan jo aika tuttuja keskenään.

— Mitäs pidät vieraastamme? kysyin sisareltani kahden jäätyämme. — Miksi et vienyt hänelle ruokaa toiselle puolelle (tarkoitan meidän asuntoomme, jossa hän oli).

— Aika hauska ukko! Vein ensin ruuan sinne, mutta hän pyysi päästä tänne syömään, ettei tarvitse ruokaa kannella ja että saisi samalla puhella, ja siksi olenkin hänet tänne kutsunut, kertoi sisareni.

Niin jatkoimme tavallista jokapäiväistä elämäämme. Me lähdimme joka aamu työhömme hiukan yli seitsemän, ja asuntoomme, joka päältä katsoen näytti tyhjältä ja rauhalliselta kuten ennenkin, jäi Lenin pöydän ääreen työskentelemään. Meillä oli avain ja sisällä olijalla myös. Ulkopuolella ei avainta pidetty milloinkaan. Niin oli siis Leninillä tilaisuus pistäytyä ulos milloin halutti ja meillä tilaisuus mennä sisään mitään huomiota herättämättä.

Lenin kotiutui erinomaisesti uuteen asuntoonsa. Minun tehtäväni oli huolehtia hänen tarpeistaan. En näet kyennyt hänen kanssaan keskustelemaan muista kuin aivan tavallisista asioista. Ja sen vuoksi kerronkin hänestä vain tavallisena ihmisenä.

Vaikka venäjän kielen taitoni olikin heikkoa, tulimme sentään hyvin toimeen kahdenkin ollessamme. Se mikä ei puhumalla parantunut, näytti muuten selvinneen. Lenin oli verrattoman avulias ja huomaavainen. Hän ymmärsi ennen kaikkea antaa arvon ja tunnustuksen naisen työlle kodissa ja sen ulkopuolella. Hän ei kos-

kaan antanut minun järjestää vuodettaan. Sen hän teki itse. Pesuvetensä korjasi samoin, lämmitti uunin, vieläpä pyrki puitakin pilkkomaan. Eikä siinä kyllin. Hän huomasi, miten minä päivällistunneilla kiiruhdin ruuan laittoa ja leivän paistamista (silloin oli jo näet tiukka elintarvepula) ja tarjoutui ottamaan leivät uunista pois, kunhan vain sanoisin hänelle, milloin ne on otettava, jotta pääsin lähtemään työhön. Ja kun olin huolissani ruuasta, eikä ollut väliin muuta kuin hyvin mustista tattareista keitettyä puuroa, niin hän oli aina tyytyväinen ja kehui sillä kertaa ruuan olleen kaikkein parasta.

Iltaisin pimeän tullen lähti Lenin kävelylle. Hän kulki esikaupungin pimeitä katuja ristiin rastiin. Viipyi väliin niin kauan, että aloimme ihmetellä, mutta taas tuli hän takaisin ja kertoi, että oli vähällä eksyä. Kerran hän opetteli suomeksi sanan "numerosauna" ja lähti neuvoni mukaan etsimään saunaa. Parin tunnin kuluttua hän tuli takaisin ja sanoi harhailleensa eksyksissä eikä löytänyt saunaa.

Pikku pojallemme halusi hän osoittaa ystävyyttään tavalla tai toisella, ja kun ei muuten saanut ystävyydenosoituksia ymmärretyksi, nosti hän pojan uunin päälle ja nautti tavattomasti siitä, kun huomasi sillä tuottaneensa lapselle iloa.

Isäni kanssa, joka myöskin puhui venäjää, Lenin halusi usein puhella. Hän tiedusteli vanhan tehdastyöläisen mielipidettä asiasta jos toisestakin ja isä, jolla ei ollut aavistustakaan kenen kanssa hän puheli, kertoi aivan kuin vertaiselleen kaikki, mikä silloisissa oloissa mieltä painoi: sodan seurauksista, kalliista ajasta ja varsinkin siitä, että mitähän tästä lopuksi tulee. Ja kun hän yksinkertaisen työläisen tavalla arveli Venäjän tapahtumain kulkua, niin Lenin hymyili merkitsevästi ja sanoi: — Aika näyttää.

Lenin nukkui yönsä rauhallisesti. Hänellä oli hyvä ruokahalu, ja kun tavallisesti jätin iltapäiväksi pienen kahvipannun hellalle, kertoi hän toisinaan nauraen: — Tänään join pannun tyhjäksi. Vasta viimeisellä viikolla hän näytti hermostuneelta, kadotti ruokahalunsa ja käveli rauhattomasti huoneessaan.

Tuli vieraamme lähtöpäivä. Jo aamulla olin tietoinen Eino Rahjan tulosta, mutta kun päivällistunnilla saavuin kotiin ja valmistin

vieraille päivällisen ja menin kutsumaan heitä syömään, niin hämmästyin suuresti, kun huomasin kamarissa aivan oudon miehen istuvan. Katselin ympärilleni ihmetellen ja silmäni etsivät Leniniä. Samassa outo mies alkoi nauraa onnistunutta maskeeraustaan ja ilmaisi siten itsensä. Niin oli todellakin maskeeraus onnistunut, etten häntä tuntenut muuten kuin äänestä.

Tässä vain muutamia niistä piirteistä, joita opin Leninissä ihmisenä tuntemaan. Ne olkoot omiaan osoittamaan, miten Lenin kaikessa suuruudessaan oli tavallisena ihmisenä myöskin suuri. Suuri siinä mielessä, että hän tunsi, otti osaa ja eli mukana kaikessa häntä ympäröivässä elämässä ja osasi siitä etsiä sen, mikä oli vallankumoukselle kallisarvoisinta. Hän eläytyi ympäristöönsä ja elähytti sitä.

Rattoisasti kuluivat ne kolme viikkoa, jotka Lenin asusti "maanalaisena" kodissamme. Ja vaikka en voinutkaan hänen kanssaan puhua pitemmälti mistään asiasta, tunsin kuitenkin, että olimme tovereina ymmärtäneet toisiamme. Sydämellisesti hyvästelimme hänen lähtiessään ja jäimme mielenkiinnolla seuraamaan hänen matkaansa ja tehtävänsä onnellista ratkaisua.

Kumpikin onnistuivat. Leninin suuruus johtajana toteutui Lokakuun vallankumouksessa ja sen jälkeen aina hänen kuolemaansa asti. Ihmisenä tuli hän toimintansa kautta tunnetuksi lukemattomille työläis- ja talonpoikaisjoukoille ja varsinkin niille, joilla oli onni joutua hänen lähettyvilleen.

HILDUR HAARALA

Lenin asui luonamme kolme viikkoa

Haastattelu v. 1966

Rouva Hildur Haaralan luona, Mechelininkadun varrella Helsingissä sijaitsevassa asunnossa, on viime viikkoina käynyt hänelle entuudestaan tuntemattomia vieraita. He ovat edustaneet niin julkista sanaa kuin kuvaakin. Vierailujen syynä on ollut nyttemmin Leninin arkistoista löydetty vuodelta 1918 peräisin oleva paperiliuska, jossa sanotaan, että silloiselle Hildur Haikoselle ja hänen kanssaan Neuvostoliitossa maanpaossa olleelle veljelleen on järjestettävä työtä sellaisessa paikassa, missä tarvitaan luotettavia ihmisiä.

Viipurin Tiiliruukilla, Aleksanterinkatu 15, on hirsirakenteinen omakotitalo, joka aikoinaan oli kaunis ja viihtyisä. Isä Haikonen — etevä posliini- ja kaakelityöntekijä — asui siinä vaimonsa ja neljän lapsensa kanssa kolmen huoneen ja keittiön asunnossaan. Talon toisessa päässä oli vielä huone ja keittiö, jossa sisarusparven viides, Lyyli asui miehensä, viipurilaisen sosialidemokraattisen lehden toimittajan, Juhani Latukan kanssa. Näin oli lähes viisikymmentä vuotta sitten. Nyt tämä Haikosten talo on museona.

Leninin kirjoittama paperiliuska ja tämä Haikosten museotalo liittyvät saumattomasti yhteen, sillä siinä talossa löysi vuoden 1917 syksyllä turvapaikan itse Lenin. Hän tuli taloon Hildur Haaralan muistitiedon mukaan sunnuntai-iltana syyskuun 30 päivänä ja lähti lauantaina lokakuun 20 päivänä lähes kolme viikkoa kestäneen oleskelun jälkeen kohti Pietaria, missä pian oli syttyvä vallankumouksen ensimmäinen liekki.

— Sain olla kolme viikkoa lähellä Leniniä ja tulin tuntemaan hänet, kertoo nyt jo vanhuksen iän tavoittanut Hildur Haarala ja

jatkaa kyynel silmäkulmassa: — En koskaan voi puhua hänestä olematta liikuttunut . . .

Silloin, vuoden 1917 syksyllä, oli kertojamme 27-vuotias. Viipurissa vallitsi nälänhätä. Vanhemmat olivat olleet keväästä lähtien Lyyli-sisaren pojan kanssa maalla nälkää paossa ja olivat siellä vieläkin. Perheestä oli kotona vain Hildur ja nuorempi veli sekä talon toisessa päässä asuvat Lyyli ja Juhani Latukka. Haikosten talo oli kautta vuosien suosinut vallankumouksellisia ja tarjonnut heille turvapaikan. Perhe-elämäkin oli järjestetty niin, ettei vieraita käynyt. Niin oli turvallisempaa suojeltavien kannalta.

— Eräänä iltana tuli Lyyli-sisareni luokseni hyvin salaperäisen näköisenä ja selitti minulle, että meidän pitäisi suojella kodissamme erästä venäläistä vallankumouksellista, joka on hyvin tärkeä henkilö ja etsintäkuulutettu. Sitten Lyyli lisäsi: "Kun minun nyt täytyy mennä Helsinkiin erääseen edustajakokoukseen, niin ota sinä hänet sitten vastaan ja tee hänen hyväkseen voitavasi. Vie ruoka hänelle huoneeseensa, että hän saa rauhassa työskennellä." Näin muistelee Hildur Haarala.

— Muutaman päivän kuluttua, sunnuntai-iltana syyskuun viimeisenä päivänä Juhani Latukka toi Leninin kotiimme. Lenin auttajineen ja oppaineen oli kulkenut vaivalloisen matkan — he olivat olleet välillä eksyksissäkin. Kun Lenin vietiin Latukkojen asuntoon, niin ei ihme, että hän kaikkien vaarojen ja vaikeuksien jälkeen oli haltioissaan: "Saanko minä tosiaan tämän huoneen? Täällä minun on hyvä olla ja täällä minä voin työskennellä", muistelen hänen sanoneen.

— Kun seuraavana päivänä menin viemään Leninille ruokaa, ihmetteli hän: "Mitä varten te tänne kuljetatte ruokaa. Haluan syödä teidän kanssanne yhdessä." Siitä lähtien hän tuli aina meidän puolellemme ja söimme yhdessä. Heti alusta alkaen oli kaikki kankeus poissa väliltämme, olimme kuin vanhoja tuttuja ainakin. Siihen aikaan oli keskikoulussa opetettu myös venäjää, joten taisin keskustella hyvinkin hänen kanssaan.

— Sain olla paljon yhdessä Leninin kanssa. Vaikka sisareni ottikin kotiuduttuaan taloudenhoidon käsiinsä, kävi hän työssä ja minä sain olla päivät Leninin kanssa kahden kesken.

— Vaikka Lenin oli kuin perheen jäsen, en koskaan mennyt ilman asiaa häiritsemään häntä, että hän saisi rauhassa tehdä työtä. Iltapäivisin, kun alkoi hämärtää, hän tuli meidän puolellemme ja käveli isoa huonettamme edestakaisin aivan liikunnan vuoksi. Vähän myöhemmin hän meni omalle puolelleen, mutta palasi pian takaisin tuttu takki päällään ja lippalakki syvälle silmien eteen vedettynä:

"Nyt minä lähden kävelemään."

Hän oli kävelyllään aina noin tunnin, ja kun hän palasi, tuli hän ilmoittamaan, etten olisi huolissani:

"Nyt olen tullut!"

— Olin aina jännittynyt, kun hän oli poissa. Tiesin, että häntä etsittiin "kissojen ja koirien kanssa", mutta oli järkyttävää, että hän oli meistä rauhallisin. Kerran hän oli kävelyretkellään tavallista kauemmin, mutta jostain syystä hänen rauhallisuutensa alkoi tarttua. Kun hän sitten palasi ja kertoi olleensa eksyksissä, tuntui kaikki aivan selvältä ja luonnolliselta.

— Välillä olin pari päivää sairaana vuoteessa. Heti aamulla kun toiset olivat lähteneet työhön, tuli Lenin huolestuneena luokseni kyselemään vointiani. Hän oli niin huolehtivainen, huolehti minustakin, mutta kukaan ei saanut huolehtia hänestä. Hän ei pitänyt siitä.

— Kun isä tuli käymään kaupungissa, istui Lenin hänen kanssaan pitkään talon ulkorapuilla ja he juttelivat innokkaasti. Näin "julkinen" keskustelupaikka kävi hyvin päinsä, sillä oli lämmin syysilta ja porras oli pihaan päin eikä sen takana ollut muita asukkaita. Yleensä Lenin tahtoi tietää kaikkea. Kun hän kävi ruokailemassa tai käveli isoa huonettamme edestakaisin, olin ainaisessa kysymysten tulvassa.

— Koko meillä olonsa ajan Lenin oli huolissaan siitä, että vallankumouksellinen tilanne Pietarissa menee ohi. Hän olisi lähtenyt heti matkaan, mutta häntä ei laskettu. Sitten — muistini mukaan lauantaina lokakuun 20 päivänä sisareni ja hänen miehensä tulivat töistä aikaisemmin. Oli päätetty, että tänään Lenin lähtee. Syötiin kiireesti ja me tulimme vakaviksi, sillä tiesimme, miten vaikea matka Leninillä oli edessään . . .

Matkavalmistelut eivät kestäneet kauan. Pian Lenin tuli kiireesti meidän puolellemme tuttuun asuun puettuna ja alkoi hyvästellä. Hän näki huolestuneisuutemme ja sanoi:

"Kuulkaa! Olkaa huoleti. Heti kun minä tulen perille, ilmoitan siitä teille!"

— Sen hän myös teki. Jo seuraavana päivänä tuli ilmoitus että Lenin oli saapunut onnellisesti perille.

— Jos minulta kysytään, millainen mies Lenin oli ihmisenä, voisin sanoa: suurenmoinen, toteaa Hildur Haarala ja jatkaa:

— Hänellä oli hymyilevät silmät ja toisessa silmäkulmassa piili usein veitikka. Mitä kauemmin hän viipyi meillä, sitä enemmän häneen kiinnyimme. Me tiedämme hänen oppineisuutensa ja neroutensa, mutta kun puhutaan hänen vaatimattomuudestaan, niin sitä lienee vaikea käsittää, jos ei ole saanut olla hänen lähellään. Hän oli pyyteetön ja tyytyväinen saadessaan toteuttaa itseään suuressa elämäntehtävässään.

— Hän piti myös lapsista kovin. Kun sisareni pikkupoika tuli käymään kaupungissa, leikki Lenin innokkaasti hänen kanssaan. Molemmilla oli hauskaa, kun Lenin lopuksi nosti pojan uunin päälle istumaan . . . Hän piti myös musiikista ja kuunteli sitä mielellään, mutta sanoi sen olevan itselleen vaarallista, koska ajatukset menevät omille teilleen, eikä työstä tahtonut tulla mitään.

— Minulla henkilökohtaisesti on ollut suuri onni tuntea Lenin ja olla hänen läheisyydessään kolme viikkoa ja tuntea hänen hyvyytensä ja huolenpitonsa. Kun me puolestamme jouduimme pakomatkalle nuoreen Neuvostovaltioon, saimme tuntea, ettei Lenin koskaan unohtanut meitä. En mistään hinnasta antaisi niitä vuosia takaisin.

ALMA RAUHIAINEN

Unohtumaton kohtaaminen

Eräs hetki on jäänyt mieleeni selvänä ja elävänä koko iäkseni. Se oli syksyllä 1917.

Asuimme silloin mieheni Antin kanssa Viipurissa Matinkatu 5:ssä, Jussi Aholan talossa. Elimme isäntäväen kanssa oikein hyvässä sovussa. Jussi teki paljon meidän perheemme hyväksi. Muuttaessamme maalta kaupunkiin hän auttoi minun Anttiani pääsemään sepäksi rautatien korjauspajalle.

Elämä oli vaikeata, levotonta ja nälkäistä. Työläisperheissä oltiin kovilla. Elintarpeet olivat kortilla, tiukan säännöstelyn alaisina. Annokset olivat niin mitättömän pieniä, että nyt ihmettelee, miten tulimme toimeen.

Minulla ei ollut vakinaista työtä. Kun olin lähettänyt kymmenvuotiaan poikani Aarnen kouluun, lähdin kaupungille kyselemään rikkaista perheistä, mistä saisi lattian kuuraamista tai pyykinpesua. Joskus sain ompelutyötä osuusliikkeestä.

Illalla, kun miehet kokoontuivat kotona yhteen, alkoivat keskustelut, joissa isäntä mielellään selitti meille nuoremmille käsittämättömäksi jääneitä tapahtumia. Hän, Jussi Ahola, oli bolševikki. Oli vuoteen 1907 saakka ollut Pietarissa työssä. Oli sitonut siellä kohtalonsa bolševikkipuolueeseen, kuulunut työläiskerhoihin, joissa sai oikean marxilaisen koulutuksen. Hän sai pian minun mieheni, joka oli sosialidemokraatti, omaksumaan bolševistisen näkemyksen. Keskustelu Jussin kanssa politiikasta oli hyvin miellyttävää. Isäntä kertoi paljon huomattavista venäläisistä vallankumouksellisista, erittäinkin Vladimir Iljitš Leninistä, nimittäen häntä "vallankumouksen karhuksi". Jussi vakuutti:

— Olen varma siitä, että "vallankumouksen karhu" opettaa meitä suomalaisiakin viemään asiaamme eteenpäin.

Leninistä kertoessaan Jussi ei tietenkään koskaan vihjaillut, missä Lenin siihen aikaan oli ja minkä näköinen hän on. Mutta nähtävästi hän oli tästä kaikesta hyvin selvillä. Kerran Ahola sanoi minulle:

— Alma, etköhän ottaisi suorittaaksesi pienen tehtävän? Mutta siitä ei puhuta kenellekään. Oikea käsi ei saa tietää mitä vasen tekee.

Suostuin. Ja jo ylihuomenissa lähdin osuuskauppaan, johon perheemme elintarvikekortit oli kiinnitetty. Siellä juttelin kahdenkesken tuttavan myyjättären Eeva Peräkylän kanssa ja esitin hänelle Jussin pyynnön. Mainittava on, että nälkäaikana tällä pyynnöllä oli tärkeä merkitys. Eevan piti säästää jokin määrä myytävistä ruokatarpeista ja antaa ne sitten minulle vietäväksi eräälle Latukan asuntoon saapuneelle vieraalle. Kuka vieras oli, sitä ei Jussi selittänyt.

— Odotin sinua, sanoi Eeva minun tullessani myymälään. Anna tänne kortit ja laukku.

Hän pakkasi huomaamatta huolellisesti paketoidut elintarvikkeet ja saattoi minut ulko-ovelle.

"Katsopas vain", ajattelin minä itsekseni, "vaikka Eeva on sosialidemokraatti, uskotaan hänelle sellaisia salaisuuksia kuin olisi bolševikki."

Vein tavarat kotiini. Odotin iltaa. Pimeän tullen lähdin Talikkalaan, Viipurin tiiliseen osaan, Aleksanterinkadulle. Latukan talo numero 15 oli aivan kaupungin laidalla.

Aikaisemmin en ollut nähnyt Latukoilla ketään sivullista. Nytkin astuin reippaasti sisään kuten vanha tuttava ainakin. Avaan keittiön oven. Kynnyksellä kohtaan talon emännän Lyyli Latukan. Hän näyttää levottomalta.

— Ai, sinä tulit, sanoo hän hämillään.

Huomasin, mistä oli kysymys ja tahallisen kovalla äänellä esitin tunnuksen:

— Terveisiä Eevalta.

Näiden sanojen jälkeen Lyyli ikäänkuin huokasi helpotuksesta. Ja silloin näin, että keittiössä on peseytymässä sivullinen mies, jota en ole koskaan nähnyt kaduillamme sitä ennen enkä sen jälkeen. Hän oli lyhyehkö, leveäharteinen, yllään valkoinen aluspaita, hihat käärittyinä kyynärpäiden yläpuolelle. Päässä oli hiusten ympäröimä melkoinen kalju paikka. Tuntematon lopetti pesemisen, pyyhkiytyi huolellisesti ja vilkaisi minuun hyvin tarkkaavaisesti. Tähän päivään saakka ovat jääneet mieleeni hänen hiukan sisäänpainuneet, siristävät, mutta hyvin kirkkaat ja nauravat silmänsä. Oletan, että mies huomasi ensi näkemältä, mikä olin ja miksi olin tullut taloon niin myöhään. Tai oliko hänelle mahdollisesti ennakolta mainittu tulostani? En tiedä. Mutta tuntematon mittaili meitä vielä lopuksi tarkkaavaisella katseellaan, ja sanaakaan sanomatta poistui nopeasti huoneeseensa.

Kun seuraavana päivänä tulin uudestaan myymälään, en jaksanut hillitä naisellista uteliaisuuttani, vaan kysyin Eevalta:

— Hän on varmaankin puolueen johtohenkilöitä sieltä (siis Venäjältä)?

Eeva pani sormen huulilleen antaen ymmärtää, että tästä ei puhuta. Ole niinkuin et tietäisi mitään etkä olisi nähnyt mitään. Enkä todellakaan tietänyt pitkään aikaan, ketä varten silloin kanniskelin ruokapaketteja.

Vallankumouksen myrskyiset vuodet vierivät nopeasti ohi. Paljon virtasi vettä "tuntemattoman" kohtaamisesta.

Tuli vuosi 1927. Tulimme yhdessä Eevan kanssa suomalaisten turistien mukana ensimmäistä kertaa Leningradiin. Heti astuttuamme junasta Suomen aseman laiturille, pisti silmääni suuri muistopatsas.

— Hei! kiljaisin iloissani tarttuen ystävätärtäni olkapäähän. — Eeva, tuo on se mies, jonka näin Latukan luona. Oliko se tosiaankin Lenin?

Eeva ei tälläkään kerralla antanut minun puhua loppuun.

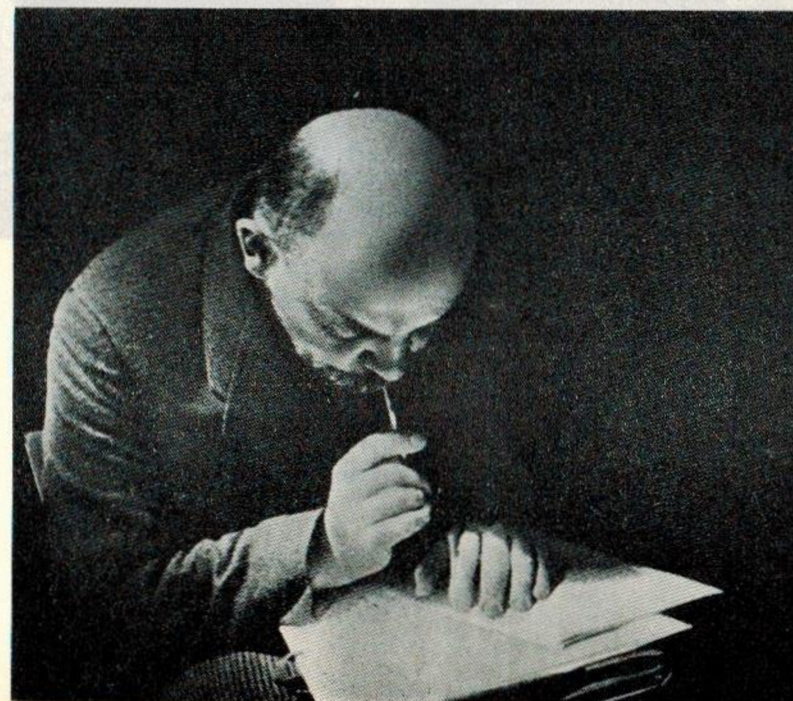
— Hyvin sinä tunsit, kuiskasi hän minulle hymyillen. — Mutta ota huomioon, että emme ole yksin, vaan ympärillä on turisteja.

Ja kun elämme porvarillisessa Suomessa, ei tuon nimen lausuminen ole vielä joka paikassa vaaratonta.

Vanha kommunistinainen oli oikeassa. Siksi en vielä pitkään aikaan Suomessa asuessani puhunut kenellekään sivulliselle siitä ilostani, että minäkin olin nähnyt rakkaan Iljitšin ja auttanut hänen taistelutovereitaan ollen mukana hankkimassa sellaista, mitä he tarvitsivat työssään syvällä maanalaisuudessa syyskuussa 1917.

Lenin puhumassa Lokakuun vallankumouksen ensimmäisenä vuosipäivänä 7. 11. 1918 Moskovan Punaisella torilla. Alakuva: Lenin Kominternin III kongressin aikana.

Lenin työhuoneessaan Kremlissä lokakuussa 1918.

K. G. IDMAN

Ensimmäinen käyntini Smolnassa

Muistelmateoksessaan "Maamme itsenäistymisen vuosilta" suomalainen diplomaatti K. G. Idman kuvailee yksityiskohtaisesti joulukuun loppupäivinä 1917 tekemäänsä Pietarin matkaa yhdessä silloisen ministerivaltiosihteerin Carl Enckellin ja venäläisten työläis- ja sotilasneuvostojen Helsingin aluekomitean puheenjohtajan Smilgan kanssa. Matkan tarkoituksena oli käynti Leninin luona Suomen itsenäisyyden tunnustamista koskevassa asiassa. Kohtaamisesta Leninin kanssa Smolnassa Idman kertoo:

Smilga vei meidät toiseen kerrokseen. Kuljimme useiden huoneiden kautta, joissa oli punakaartilaisia vartijoina, ja saavuimme lopulta Leninin odotushuoneeseen. Oppaamme pyysi meitä odottamaan ja meni itse sisälle valmistamaan vastaanottoamme. Odottaessamme meillä oli hyvää aikaa tehdä huomioitamme sekä niistä, jotka olivat huoneessa, että niistä, jotka kulkivat sen kautta. Saimme näet odottaa kolme tuntia. Lisättäköön, että avulias oppaamme kävi tänä aikana parikin kertaa luonamme pyytämässä anteeksi, ettei meitä heti voitu ottaa vastaan. Itse Leninkin joutui odottaessamme käymään huoneessa keskustelemassa koneella kirjoittavan neitosen ja hoikan nuoren miehen kanssa, joka sittemmin osoittautui hallituksen sihteeriksi Gorbunoviksi. Lenin tiesi nähtävästi keitä me olimme, sillä hän loi silloin tällöin silmäyksen meihin. Mekin katselimme uteliaasti häntä, sillä tunsimme hänet näkemistämme kuvista.

Hetken odotettuamme ja havaittuamme, ettei meitä kohta otettaisi vastaan, koetimme järjestää olomme mahdollisimman mukavaksi. Huoneen oikeanpuoleisessa nurkassa oli ikkunan alla kulu-

nut sohva, jolla puolitorkuksissa istui kaksi sotamiestä, joista toinen samalla toimitti vahtimestarin tehtäviä. Asetuimme heidän viereensä. Sohvasta olikin hyvä näköala yli koko huoneen. Joka luulee huoneen muistuttaneen tavallista virastohuonetta, erehtyy suuresti. Paljaat, valkoisella värillä vedetyt, sittemmin tummentuneet paperoimattomat seinät. Pari yksinkertaista puupöytää ja muutamia tuoleja sekä kaksi kirjoituskonetta ja vaatenaulakko olivat sohvaa lukuun ottamatta ainoat huonekalut tässä avarassa salissa. Huoneen varsinaisiin asukkaisiin kuului, paitsi vierustoveriamme sotamiestä, kaksi naista, yksi keskenkasvuinen poika ja eräs häntä vielä nuorempi poikanen. Odotushuoneeseen tuli mm. pari keittäjätärtä, jotka pyysivät neitosia kirjoittamaan jonkinlaisen tilityksen ottamistaan ruokavaroista. Kesken Neuvostohallitukselle kirjoitettavien asiakirjojen laatimista täytettiinkin tämä pyyntö. Kun kirjoituskoneet olivat ikkunan luona sohvamme vieressä, saatoimme läheltä seurata töitä tässä, kuten arvelimme, sihteeri Gorbunovin kansliassa. Molemmat pojat, nuorempikin, osasivat kirjoittaa koneella. Toinen naisista joutui aamupäivän kuluessa ankaraan riitaan Gorbunovin kanssa, joka vaati häntä kirjoittamaan uudestaan erään paperin, ja uhkasi valittaa johonkin komiteaan esimiehensä menettelystä. Gorbunov toisteli koko ajan, että oli kirjoitettava ”kaavan mukaan”, ”po formje”, mutta neiti väitti, ettei mitään kaavaa kysymyksessä olevaa tapausta varten ollut olemassa. En muista enää miten riita päättyi. Päivän kuluessa huoneessa kävi mitä erilaisimpia henkilöitä mitä erilaisimmissa asioissa. Huoneen virkanaisilla ja -miehillä oli mm. pitkä yksityiskohtainen keskustelu erään nuoren juutalaisen kanssa, joka tuli pyytämään palttinaa Smolnasta seuraavana sunnuntaina järjestettävää suurta mielenosoitusta varten.

Valitan, että lukijan on täytynyt odottaa kanssamme, kunnes Smilga vihdoin tuli hakemaan meitä Leninin luo. Syynä pitkään odotukseen oli mahdollisesti sekin, ettei senaatti aikaisemmin ollut kääntynyt kansankomissaarien puoleen. Kuvaavana piirteenä mainittakoon, että olimme hetkisen epätietoisia oliko riisuttava päällysvaatteet vai ei. Smolnassa kaikki yleensä liikkuivat täysissä tamineissa, vieläpä kalossit jalassa. Päätimme kuitenkin kohteliaisuudesta riisua päällysvaatteemme. Meidät vietiin viereiseen huoneeseen, jonka peräseinällä oli ovi ja tämän edessä sotilas, lakin alta pistävä kihara otsalla. Astuttuamme ovesta huoneeseen V. I. Lenin seisoi edessämme. Tunsin eräänlaista hämmästystä siitä, että henkilö, jolla — oltakoonpa hänen opeistaan mitä mieltä tahansa — oli ollut niin laajakantoinen vaikutus avaran isänmaansa kohtaloihin, teki niin vaatimattoman vaikutuksen. Keskikokoinen, kaljupää, sivulla vähän punertavaa tukkaa, parta lyhyt, harva ja punertava sekin. Silmät olivat terävät ja viisaat ja saivat aavistamaan, että miehessä oli tahdonlujuutta. Hänen puheensa oli hyvin yksinkertaista ja luonnollista niin kuin hänen käytöksensäkin. Se joka ei tuntenut häntä, ei koskaan olisi voinut aavistaa sitä voimaa, mikä hänessä täytyi olla. Kerenskistä sanottiin, että hän vain puhui, mutta sitä ei koskaan olisi voinut sanoa hänen kukistajastaan. Lenin otti meidät ystävällisesti vastaan pyytäen anteeksi, että olimme saaneet odottaa. Huone, jossa nyt olimme, oli jaettu lauta-aitauksella kahtia. Etumaisessa osastossa istui pari henkilöä pöydän ääressä. Lenin pyysi meitä tulemaan aitauksen toiselle puolelle, joka nähtävästi muodosti ”kaikkein pyhimmän”. Huone ei millään tavoin eronnut Smolnan muista huoneista. Se oli yhtä yksinkertainen kuin nämäkin. Seinät olivat valkoisiksi maalatut, puinen pöytä ja muutamia tuoleja.

Istuuduttuamme Enckell aloitti esityksensä selittäen juurta jaksain tapausten kulkua Suomessa marraskuun vallankumouksesta alkaen ja kuvaten, kuinka nämä tapaukset sitten olivat johtaneet itsenäisyydenjulistukseen. Hän selitti myös minkä vuoksi hallitus ei heti kääntynyt Neuvostohallituksen puoleen. Oli odotettu perustavan kansalliskokouksen kokoontumista. Kaikki Venäjän tähänastiset hallitukset olivat aina vakuuttaneet suomalaisille, että vain perustavalla kansalliskokouksella on oikeus suostua heidän toivomuksiinsa. Kun nyt kaikesta päättäen oli epätietoista kokoontuisiko se laisinkaan ja, jos kokoontuisikin, tulisiko se osoittautumaan elinvoimaiseksi, senaatti oli päättänyt kääntyä kansankomissaarien neuvoston puoleen. Lenin sanoi tähän, että kansalliskokous kyllä piakkoin kutsuttaisiin koolle, ”mutta senaatin oli arvosteltava miten menetellä, kenen puoleen kääntyä”. Jos käännyttäi-

siin kansankomissaarien neuvoston puoleen, se tulisi epäilemättä heti tunnustamaan Suomen riippumattomuuden. Voimassa olevan hallitusmuodon mukaan neuvoston päätös oli jätettävä sotilas-, työ- ja talonpoikaisedustajien toimeenpanevan keskuskomitean vahvistettavaksi. Lenin arveli voivansa varmasti vakuuttaa, ettei kysymys silläkään kohtaisi vaikeuksia. Neuvoteltuamme vielä eräistä muista seikoista Leninin kanssa otimme jäähyväiset sanoen ilmoittavamme Suomen hallitukselle hänen vastauksensa.

EDVARD GYLLING

Lenin ja ensimmäinen sosialististen tasavaltain välinen sopimus

Suomen työväen vallankumouksen historiassa ei saa jäädä mainitsematta se sopimus, jonka vallankumoushallituksemme teki Venäjän bolševikkihallituksen kanssa. Onhan tuo sopimus ensimmäinen kahden työväenvallan keskenään tekemä sopimus, siis esikoinen alallaan. Sitä paitsi tämä sopimus on muissakin suhteissa mainitsemisen arvoinen, erikoisesti siinä kohden, miten sen pohjalle oli suunniteltu Suomen työväentasavallan vastainen taloudellinen perspektiivi. Senpä vuoksi sitä muistoni nojalla selostan.

Kerenskin aikana kiristynyt kysymys korkeimmasta valtiovallasta Suomessa pääsi umpikujastaan Lokakuun vallankumouksen kautta, kun bolševikit ainoana puolueena Venäjällä, joka oli hyväksynyt kansojen itsemääräämisoikeuden aina eroamiseen saakka, pääsivät valtaan. Jo v. 1917 oli bolševikkien puoluekomitea tehnyt Suomen sos. dem. puolueen pyynnöstä päätöksen tunnustaa Suomen itsenäisyys ja kansankomissaarien neuvosto oli jo tämän johdosta tehnyt asianomaisen päätöksensä.

Sen jälkeen kun Suomen itsenäisyys oli saanut vuoden 1918 alussa Neuvosto-Venäjän Toimeenpanevan Keskuskomitean virallisen tunnustuksen, oli tarkoitus asettaa erikoinen komitea molempien maiden entisestä yhteenkuuluvaisuudesta johtuvien seikkojen selvittämiseksi. Suomen valkoinen senaatti jarrutti kuitenkin välien rauhallista selvitystä ja valmisteli aseellista vastavallankumousta, ja sen takia raukesi silloin koko ”sekakomiteahommat”.

Vallankumouksen alettua nousi kysymys heti uudelleen esille jo omasta painostaankin. Mutta sen lisäksi oli ilmeistä, että oli suuri poliittinenkin merkitys sillä asialla, jos meidän vallanku-

moushallituksemme ryhtyisi toimiin yllämainitunlaisen "välien selvityksen" aikaansaamiseksi Neuvosto-Venäjän kanssa. Sen kautta taitettaisiin kärki valkoisten kiihotukselta, että muka meidän työväen vallankumouksemme oli uhkana Suomen itsenäisyydelle, jolla agitatsionilla oli pohjaa laajoissa kansankerroksissa, etenkin talonpoikain keskuudessa. Sitä paitsi sopimus Neuvostoliiton kanssa olisi puhtaasti käytännöllisesti tarpeellinen jo taloudellisten asiain järjestämiseksi, ja itsessään tuollainen sopimus olisi luonnollinen kahden toistensa naapurina olevan työväenvaltion välillä. Helmikuun alussa, noin 4—5 p:nä, asia tuli Kansanvaltuuskunnassa esille, hyväksyttiin ja sovittiin Neuvosto-Venäjän Kansankomissaarien Neuvoston kanssa valmistavan venäläis-suomalaisen selvittelykomitean asettamisesta sopimusluonnosta laatimaan. Komiteaan tuli kuulumaan molemmin puolin sama luku jäseniä. Meidän puoleltamme nimitettiin komitean jäseniksi Tokoi, Kirves, Valpas ja allekirjoittanut, ehkä oli muitakin, joita en nyt muista. Venäläisten puolesta oli komiteassa tov. Schottmann, joka silloin toimi Venäjän Kansankomissaarien Neuvoston postiasiain kollegion jäsenenä, Helsingissä olevan venäläisen työväen- ja sotilasneuvoston puheenjohtaja tov. Scheinman, nykyinen valtakunnan pankin hallinnon puheenjohtaja, ja Helsingin yliopiston venäjänkielen lehtori Smirnov, vanha puoluetoveri. Jonkun aikaa oli komiteassa myös läsnä Gruusian Kansankomissaarien Neuvoston puheenjohtaja Eliava. Puheenjohtajana toimivat suomalaisten puolesta minä, venäläisten toverien puolesta Scheinman vuorotellen, sihteerinä oli tov. S. Wuolijoki. Valpas ei juuri ottanut osaa komitean kokouksiin. Ainoa ehdotus, jonka hän siinä teki, koski sitä, että silloinen venäläinen sotilassairaalan tontti Unioninkadulla luovutettaisiin työväentalon tontiksi, josta sitten tulisi asemansa puolesta Helsingin paras rakennus, ja Santahaminan saari Helsingin työväelle kansanpuistoksi. Ehdotusta Valpas perusteli sillä, ettei hän uskonut koko meidän sopimuksesta vallankumouksen kukistuessa mitään jäävän jäljelle, mutta noita työväelle maksutta luovutettuja entisiä Venäjän valtion alueita ei hän uskonut valkoistenkaan kehtaavan työväeltä riistää. Hyväuskoinen oli Valpas silloin. Hänen ehdotustaan silmälläpitäen sopimukseen pantiinkin erikoinen pykälä, joka edellytti Venäjän hallituksen korvauksetta luovuttavan työväenjärjestöille välittömästi entistä Venäjän valtion omaisuutta (5 pyk.).

Selvittelykomitea kokoontui Helsingissä ja valmisti sopimusluonnosehdotuksen, kokoontuen täysi-istuntoihin useamman kerran eduskunnan puhemiehistön huoneustossa. Sopimusluonnoksen valmistuttua oli se alistettava molempien hallitusten hyväksyttäväksi. Kansanvaltuusto puolestaan noin 20—22 p:vän vaiheilla helmikuuta eräin muutoksin sen hyväksyi, lähettäen valtuuttaminaan edustajina Tokoin ja minut Pietariin Kansankomissaarien Neuvostossa esittämään asian. Mukanamme olivat sen lisäksi toverit K. Rovio ja S. Wuolijoki. Kansankomissaarien Neuvosto asetti aluksi komitean luonnosta tarkastamaan, erikoisesti mitä aluemuutoksiin tulee. Tuo komitea, johon kuului suurilukuinen joukko jäseniä, kyllä kokoontui ja alkoi käsittelyn, mutta kun asian käsittely siinä muodostui vain loppumattomaksi keskusteluksi, ja suuri osa komitean jäsenistä ilmeisesti halusi jarruttamalla asiaa viivyttää, ehkä saada sen kokonaan karille, käännyimme Leninin puoleen, jonka jälkeen asian käsittely siirtyi suoraan Kansankomissaarien Neuvoston istuntoon. Siellä asia muutamina iltoina käsiteltiin pykälä pykälältä, juuri samoihin aikoihin, kun saksalaiset Brestin rauhanneuvottelujen keskeydyttyä alkoivat hyökkäyksensä Pietaria vastaan ja uhkaavasti lähenivät kaupunkia. Me suomalaiset edustajat olimme joka päivä puhelinyhteydessä Helsingin kanssa saadaksemme direktiivejä ja neuvotellaksemme Kansanvaltuuskunnan kanssa venäläisten toverien tekemistä muutosehdotuksista. Myöskin kaikki painatustyö, muutosehdotuksista johtuvat korjaukset y.m. tehtiin Helsingissä. Maaliskuun 1 p:nä oli asia vihdoin selvänä allekirjoitettavaksi. Venäjän Kansankomissaarien Neuvoston puolesta valittiin sopimusta allekirjoittamaan neljä toveria: Lenin, Trotski, Proschjan ja Stalin. Suomen Kansanvaltuuskunta oli valtuuttanut Tokoin ja minut allekirjoittamaan.

Ennen allekirjoitusta oli kuitenkin sopimusluonnokseen saatava maantieteellisen tarkasti merkityksi Korvatunturi, Suomelle luovutettavan Petsamon alueen rajanlähtökohta. Tätä varten oli keskellä yötä saatava käsiin verrattain etäällä Smolnasta kaupungilla

asuva prof. Reissner. Kun hän vihdoin klo 1/2 2 saapui ja selvitti asian, voi allekirjoittaminen tapahtua. Tällöin sattui kuvaava tapaus. Sopimuksen tekstin lopussa on mainittu, että allekirjoittaneet ovat sen sineteillään vahvistaneet. Kun tähän toimitukseen tultiin, selvisikin, että paitsi minua, joka olin sinetin Helsingistä ottanut mukaani, kellään muista allekirjoittajista ei sellaista ollut. Asiasta selvittiin kuitenkin siten, että Tokoi vuoli pullon korkista itselleen sinetin, ja venäläisten toverien puolesta sopimuskirja varustettiin Kansankomissaarien Neuvoston sinetillä ja sen vahvistivat neuvoston asiainhoitaja Bontš-Brujevitš sekä sihteeri Gorbunov.

Kun Lenin oli allekirjoittanut, pyysimme häneltä kynän, jolla hän oli sen tehnyt, luvaten antaa hänelle kultakynän tilalle. Tämä jäi kyllä vallankumouksen loppumisen vuoksi suorittamatta. Kynä, tavallinen parinkymmenen pennin kynänvarsi, jäi Sulo Wuolijoen huostaan, jolla se ehkä yhä edelleenkin on. Vielä samana iltana, noin kahden aikaan yöllä palasimme junalla, joka oli meitä Pietarin asemalla odottanut, Helsinkiin.

Myöhemmin vaihdettiin virallisesti vahvistetut ratifioidut kappaleet, joissa oli korjattuna ensin allekirjoitettuun kappaleeseen jääneet pari virheellisyyttä. Näiden virheellisyyksien korjauksen ja sopimuksen Venäjän Kansankomissaarien Neuvostossa toimitti toveri Schottmann.

Tässä lyhyesti, muiston perusteella, sopimuksen syntyhistoria.

Sanokaamme suoraan, että sopimusluonnos kävi käsittelyn aikana läpi melkoisen muodonvaihdoksen ja erittäinkin juuri venäläisten toverien, etupäässä Leninin vaikutuksesta. Kuvaavaa on, että kun sopimuksessa alkuperäisessä muodossaan oli mainittu "Venäjän Federatiivinen Neuvostotasavalta" ja "Suomen tasavalta" sopimuskumppaneina, muutettiin viimemanittu Leninin ehdotuksesta "Suomen sosialistiseksi työväen tasavallaksi". Me suomalaiset neuvottelijat ensin hiukan epäillen suostuimme tähän, sillä meillä ei ollut Kansanvaltuuskunnan suostumusta. Palattuamme Helsinkiin olikin Kansanvaltuuskunta muutokseen jonkun verran tyytymätön, sillä nimitys ei soveltunut siihen uuteen hallitus-

muotoesitykseen, joka oli valmistelun alaisena, ja joka jonkun verran myöhemmin tuli hyväksytyksi. Epäilemättä nyt kyseessäoleva nimenmuutos oli omiaan myötävaikuttamaan siihen, että sopimus ulkonaisestikin tuli johdonmukaisemmin olemaan "sopimus Suomen ja Venäjän sosialististen tasavaltain välillä" ja todellakin "näiden vapaiden tasavaltain ystävyyden ja veljeyden" todistajaksi.

Toinen samanluontoinen periaatteellinen kohta sopimuksessa koski molemminpuolisia kansalaisoikeuksia, joita tuli nauttia venäläisten Suomessa ja suomalaisten Venäjällä. Tämä oli arka kohta sen vuoksi, että tsaari oli aikoinaan vaatinut kansalaisoikeuksia Suomessa kaikille venäläisille, ja oli tämä vaatimus ollut tärkeänä osana tsarismin venäläistyttämispolitiikassa Suomeen nähden. Tämän muiston vaikutuksen alaisena me ehdotimme, että Venäjän kansalaisille olisi myönnettävä oikeus vuoden asuttuaan maassa päästä Suomen kansalaisiksi, siis kyllä huomattava helpotus oleviin oloihin nähden, mutta ettei heillä muuten olisi Suomen kansalaisen valtiollisia oikeuksia, m.m. ei valtiollista vaalioikeutta. Lenin meidän ehdotustamme kiivaasti vastusti. — Emme me vaadi, sanoi hän, että teidän on annettava vaalioikeus venäläisille porvareille, mutta venäläisellä työmiehellä samoin kuin suomalaisella Venäjällä täytyy olla täydet valtiolliset oikeudet, siellä missä he ansiotyötä hankkiessaan ovat ja asuvat. Asiasta vaihdettiin runsaasti mielipiteitä meidän välillämme. Me kysyimme Kansanvaltuuskunnan mieltä, joka tässäkin kysymyksessä pysyi periaatteellisesti alkuperäisen ehdotuksen kannalla. Emme kuitenkaan voineet olla myöntämättä, että proletaarisen valtion kannalta Lenin oli periaatteellisesti oikeassa. Toiselta puolen meillä oli ohjeemme. Niinpä sopimukseen tuli kohta (13 pyk.), jonka mukaan Venäjä antoi Suomen työväelle ja työtätekeville talonpojille täydet kansalaisoikeudet Suomen puolestaan sitoutuessa Venäjän kansalaisille myöntämään mahdollisimman helpot ehdot täysien valtiollisten oikeuksien saamiseksi "erityisesti huomioon ottaen vakinaista asuinpaikkaa vailla olevan työväen edut". Joskaan proletaarinen kanta ei tässä kohden täysin tullut läpiajetuksi, tuli kuitenkin merkityksi Suomenkin vallankumouksen kannalta, että porvaristolle, joka

riistää vierasta työvoimaa, ei ole annettava täysiä kansalaisoikeuksia. Tämä on tärkeä merkitä sen vuoksi, että vallankumouksen aikana hyväksytyssä demokraattisessa perustuslakiluonnoksessa ei ole tämänlaatuista periaatetta toteutettu.

Samoin Leninin vaikutuksesta tuli sopimuksessa pykälä, joka koski tsarismin rekvisoimain laivojen palauttamista, saamaan uuden sanamuodon ja sisällyksen. Niiden luovutus määrättiin maksutta tapahtuvaksi "Suomen kauppalaivaston kansallistuttamisen edistämiseksi". Suomen vallankumouksessa tehtaiden y.m. kapitalistien omaisuuden kansallistuttamista ei ollut yleisenä periaatteena säädetty, ja ilmeisesti Lenin tällä ehdotuksellaan tahtoi johtaa meidän vallankumouksemme selvemmille vesille.

Vihdoin vielä eräs kohta sopimuksessa, joka sen selvästi erottaa porvarillisesta valtiosopimuksesta. Se koski mahdollisten riitaisuuksien ratkaisua sopimusta tulkittaessa. Säädettiin näet että mahdolliset erimielisyydet annetaan sovinto-oikeuden ratkaistavaksi, johon puheenjohtajan määrää Ruotsin sosialidemokraattisen vasemmistopuolueen puoluetoimikunta. Kuten tiedetään, oli vasemmistopuolue silloin luonteeltaan proletaarisvallankumouksellinen, ja totesi mainittu pykälä siis periaatteen, että työväen valtioiden kesken voidaan tunnustaa vain proletaarinen sovintotuomari.

Kaikki nämä yksityiskohdat muuttivat huomattavasti sopimuksen yleistä väritystä antaen sille enemmän kuin siinä aluksi oli proletaarisen valtiosopimuksen leimaa, ja epäilemättä tämä sopimus siten tuli paremmin vastaamaan Suomen vallankumouksen todellista luonnetta kuin monet muut vallankumoushallituksemme teot, esim. ensimmäinen vallankumousjulistus ja valtiomuotoluonnos.

ANTON HUOTARI

Pieni muistelmapiirre Leninistä

Sopimus jonka allekirjoittamistilaisuutta Huotari muistelee, oli Neuvosto-Venäjän ja Suomen sosialistisen tasavallan välillä maaliskuussa 1918 solmittu valtiosopimus.

Näiden rivien kirjoittaja sattui näkemään, kun mainittu sopimuskirja lopullisesti allekirjoitettiin maaliskuun 1 pnä 1918 Pietarissa Smolnan opistossa. Oskari Tokoi sai pitkät ajat odotella paperisalkkuineen odotussalissa, ennen kuin Lenin tuli. Viimemainitulla oli nähtävästi niihin aikoihin paljon työtä. Ei hän joutanut paperia kovin tarkkaan lukemaan — sen sisältö olikin hänelle ennakolta tuttu. Nähtävästi silmäsi hän vain tärkeimmät paikat, ja sitten nimi ja sinetti alle. Asia oli hänen puolestaan selvä, sen mukana Petsamo Suomelle luvattu. Muitakin nimiä kyllä paperiin tuli, mutta Leninin oli tärkein. Suomalaisten puolesta pani samassa tilaisuudessa nimensä alle Tokoi ja vahvisti sen omatekoisella, puusta vuollulla sinetillä — oikea sinetti oli unohtunut kiireessä Helsinkiin ja Pietarista ei saanut uutta. Allekirjoituksen jälkeen tapahtui kädenlyönti hyvästiksi, ja tuo punertavapartainen, hieman etukumara mies meni. Hänellä ei ollut niihin aikoihin liikoja hetkiä tuhlattavana. Häntä tarvittiin kaikkialle, sillä vallan pohja ei ollut vielä varma. Mutta niin pysyväksi hänen valtansa tuli, että kun kolmatta vuotta myöhemmin käytiin rauhanneuvotteluja, voitiin Suomen puolelta Petsamon alueen vaatimuksissa vedota mm. tähän sopimukseen, jonka asiakirjat allekirjoitettiin edelläkuvatulla tavalla.

Leniniltä neuvoa kysyen

Vuonna 1918, osapuilleen toukokuun lopulla, Suomen entisen punahallituksen jäsenten taholta tehtiin yritys sopia englantilaisten kanssa valkosuomalaisten murskaamisesta Suomessa. Tähän tarkoitukseen aiottiin käyttää Amerikan suomalaisia, joita laskettiin olleen noin 60.000. Englannin hallitus tarjoutui kuljettamaan nämä suomalaispakolaiset Murmanskiin, aseistamaan heidät ja varustamaan täydellisesti, mutta sillä ehdolla, että komentajisto tulee koostumaan yksistään englantilaisista. Näitä neuvotteluja käytiin silloin Pietarissa olleen englantilaisen everstin Thornhillin ja entisen Oskari Tokoin suomalaishallituksen jäsenten ym. välillä.

Tokoin porukan käsissä siihen aikaan ollut "Suomen sosialidemokraattisten järjestöjen ulkomaantoimisto" kehotti minua matkustamaan Murmanskiin neuvottelemaan englantilaisen sotapäällystön kanssa suomalaisten maanpakolaisten Venäjälle kuljettamisen keinoista ja ehdoista. En luottanut Tokoin porukkaan ja epäilin, että englantilaiset auttaisivat rehellisin aikein suomalaisia punikkeja. Epäilykseni "liittolaistemme" vilpittömyyden suhteen syntyivät vielä ollessani Suomessa, jolloin Suomen punahallituksen toimeksiannosta jouduin päästämään rintamalinjan yli tuon samaisen everstin Thornhillin johtamia englantilaisia ja ranskalaisia upseereja. Näytimme silloin eversti Thornhillille valkosuomalaisten käyttämiä dumdumkuulia. Hän ilmaisi tavattoman paheksumisensa valkosuomalaisten tällaisten toimien johdosta. Mutta taas siirryttyään valkosuomalaisten puolelle hän kehui valkoisia ylistäen heidän inhimillisyyttään ja kuvaten meitä melkeinpä ryöväreiksi.

Muistin tämän ja päätin käydä pyytämässä neuvoa Vladimir Iljitšiltä.

Matkustin Vladimir Iljitšin luo toukokuun lopulla yhdessä toverini Edvard Vastenin kanssa. Kun kerroin kaiken tämän Iljitšille, hän sanoi minulle:

— Kyllähän englantilaisten kanssa voi käydä neuvottelemassa, mutta tuskin siitä mitään tulee. Englantilaiset yrittävät petkuttaa meitä. Mutta jos Amerikan suomalaiset ovat tosiaankin työmiehiä, niin siitä saattaa olla hyötyä.

Hän kehotti esittämään englantilaisille seuraavat ehdot: ensinnäkin, englantilaisten pitää sallia kuuden suomalaisedustajan matkustavan Amerikkaan neuvottelemaan sen väen kanssa, jonka kuljettamista he tarkoittavat; toiseksi, poliittisen johdon pitää tässä osastossa olla suomalaisten punaisten käsissä.

— Jos englantilaiset suostuvat näihin ehtoihin, sanoi Vladimir Iljitš, niin sitten voidaan ja on jopa hyödyksikin kuljettaa meille nuo 60.000 suomalaista.

Ollen varma siitä, etteivät englantilaiset suostu mitenkään näihin ehtoihin, Vladimir Iljitš antoi kuitenkin minulle luvan matkustaa neuvottelemaan.

Matkustin erikoisella suomalaisjunalla, jonka kaikki junailijat ja vartiosotilaat olivat suomalaisia punaisia. Valtuuskuntaamme kuului kaksi niiden suomalaisten punakaartilaisten edustajaa, jotka pitivät hallussaan Kantalahden asemaa, kaksi henkeä tämän joukon esikunnasta ynnä Vasten.

Saavuttuamme Murmanskiin valtuuskuntamme ohjattiin englantilaiselle panssarilaivalle, jossa meidät otettiin vastaan erikoisin kunnianosoituksin. Neuvotteluja kanssamme oli määrä käydä melko siedettävästi venättä hallinneen amiraali Kempin, venäjän kieltä lainkaan hallitsemattoman kenraali Pulin ja eversti Thornhillin.

Neuvottelut alkoivat punaisille osoitetuilla kohteliaisuuksilla. Englantilaiset valittivat syvästi tappiotamme, mainiten sen syyksi komentajien puutteen meillä. Suomalaispakolaisten osaston he sanoivat järjestävänsä niin, että sillä tulee olemaan hyvä sotapäällystö, hyvät aseet ja varusteet.

Esittämämme ehdot eivät nähtävästi miellyttäneet heitä. Sitä he eivät kuitenkaan meille selvästi sanoneet, vaan viittasivat siihen, etteivät he voi toimittaa valtuuskuntaa Amerikkaan, koska saksalaiset sukellusveneet vehkeilevät pahasti merellä. Ja se näet uhkaa saattaa valtuuskunnan tuhoon. Mitä taas poliittiseen johtoon tulee, niin sen pitää heidän mielestään olla heidän käsissään, koska he ovat taitavia politiikassa, kun taas me työläiset emme ole vielä sitä taitoa omaksuneet. He sanoivat näet haluavansa mitä parhaimmin tuntein auttaa suomalaisia työmiehiä ja pettyneensä suuresti, kun me asetimme heille sellaiset ehdot.

Neuvottelut raukesivat pian, koska emme päässeet sopimukseen. Lähdimme panssarilaivalta, eikä kunniavartiosto enää ollut meitä saattamassa.

Muurmannin satamassa oleskellessamme amiraali Kemp keskusteli moneen kertaan kanssani. Hän suostutteli minua kaikin keinoin kirjoittamaan vetoomuksen Amerikan suomalaisille kehottaen saapumaan avuksi. Tietystikin kieltäydyin kirjoittamasta sellaista vetoomusta.

Aikoessamme matkustaa Murmanskista Pietariin lähtöämme jarrutettiin kaikilla keinoilla. Päätimme kuitenkin ehdottomasti matkustaa pois, eivätkä he nähtävästi olleet halukkaita pidättämään meitä voimaan turvautuen. Englantilainen sotapäällystö ei nähtävästi vielä silloin katsonut ajankohdan koittaneen esiintymistään varten.

Kohdakkoin sen jälkeen kun olin palannut Pietariin, Lockhart matkusti pois ja Muurmannin lohkolla alkoivat sotatoimet. Englantilaiset valloittivat Kemin kaupungin jatkaen hyökkäystään edelleen rautatietä pitkin Pietarin suuntaan.

Saavuin Moskovaan ja kerroin Vladimir Iljitšille neuvottelujen tuloksista.

— Olin varma että niin tapahtuisi, sanoi Vladimir Iljitš. — Heidän avoimen hyökkäyksensä kyllä arvasikin. He vain tunnustelivat maaperää.

Vladimir Iljitšin mielestä englantilaisille olivat kaikkein vaarallisimpia nimenomaan meidän kaksi ehtoamme, joihin he eivät voineet suostua, so. kuuden valtuusmiehemme päästö Amerikkaan ja

poliittinen johto. — Mutta kuitenkaan näistä neuvotteluista ei ollut mitään vahinkoa, sanoi hän, sillä niiden vuoksi englantilaiset viivyttivät hyökkäystään omaamatta vielä riittävää määrää sotajoukkoja.

Englantilaisten avoimen hyökkäyksen jälkeen Vladimir Iljitš kutsui minut puheilleen ja kehotti ryhtymään englannin-, ranskan-, serbian- ja venäjänkielisen kirjallisuuden lähettämiseen heidän selustaansa. Sitä varten minulle myönnettiin kaikki tarpeelliset varat ja mahdollisuudet. Useat tätä vastuunalaista työtä suorittaneet toverit joutuivat valkoisten kynsiin ja saivat surmansa. Mutta erillisillä vangitsemisillaan ja ampumisillaan valkokaartilaiset eivät enää kyenneet pysäyttämään joukko-osastojensa nopeaa rappeutumista.

T. LEHÉN

Lenin Kominternissa

Leninin olen nähnyt muutaman kerran, mutta vain suurissa kokouksissa puhujakorokkeella tai mielenosoituskulkuetta vastaanottamassa. Tästä syystä ei minulta voi syntyä hänestä mitään "lähikuvaa". Havaintoni eivät poikkea oleellisesti tuhansien ja satojen tuhansien ihmisten havainnoista.

Kominternin toisen kongressin avajaisistunnossa, joka vuonna 1920 pidettiin Taurian palatsissa silloisessa Pietarissa, sain olla todistamassa, millaisen tavattoman voimakkaan vaikutuksen Leninin näkeminen ja kuuleminen teki kaikilta maailman ääriltä saapuneihin työväenliikkeen ja kansallisten vapausliikkeiden edustajiin. Joskus on vastaavanlaisissa tilaisuuksissa hiipinyt mieleen vaikutelma, että ns. myrskyisissä suosionosoituksissa on jotakin suunnitelmallisuutta ja onttoa seremoniaa. Siitä lämpimästä vastaanotosta, jonka Lenin sai yleisön eteen ilmestyttyään, oli kaikki "masinointi" kaukana.

Voimakkaasti innostustaan osoittaneen yleisön hillitseminen ei ollut helppoa. Aikansa tuota äänekästä menoa tyynesti siedettyään Lenin alkoi ilmeillään ja eleillään osoittaa kärsimättömyyden merkkejä. Mutta kun myrsky ei sittenkään ottanut vaimentuakseen, tempasi hän esiin hyvin suurikokoisen taskukellon havainnolliseksi muistutukseksi siitä, että aika rientää ja että nyt saa vihdoinkin riittää. Se auttoi. Ja niin meluisasti kuin kongressiyleisö oli vastikään osoittanut suosiotaan, yhtä hiirenhiljaa se kuunteli alusta loppuun Leninin laajan alustuksen maailmantilanteesta ja kansainvälisen työväenliikkeen kehityksen näköaloista. Tätä aktiivisesti tarkkaavaa hiljaisuutta, jonka vain puheen tietyissä kohokohdissa

ilmoille purkautuneet suosionosoitukset keskeyttivät, jatkui vielä kaiken senkin ajan, kun venäjäksi pidetty puhe käännettiin ensin saksaksi, sitten ranskaksi, englanniksi ja italiaksi.

Unohtumaton elämys jokaiselle läsnäolleelle oli puhe, jonka Lenin piti Kominternin neljännessä kongressissa vuonna 1922. Sairaudestaan huolimatta hän oli erinomaisessa vireessä. Moitteettomalla saksan kielellä pidetystä selkeästä puheesta ulkomaalaiset edustajat saivat havainnollisen yleiskuvan neuvostomaan taloudellisista ongelmista. Erityisesti on mieleeni jäänyt se luonteva ja rauhallinen tapa, jolla Lenin puhui monen mielestä nykyisinkin niin kiusalliselta tuntuvasta aiheesta kuin p e r ä ä n t y m i s e s t ä. Myönnettyään neuvostovaltiossa vastikään suoritetun siirtymisen sotakommunismin pakkotaloudesta ns. uuteen talouspolitiikkaan perääntymiseksi hän lausui käsityksenään, että kapitalististenkin maiden kommunististen puolueiden pitäisi toimintansa suuntaviivoja laatiessaan aina ottaa kaiken muun ohella huomioon perääntymisenkin mahdollisuus ja perääntymistien turvaamisen tarpeellisuus.

Se oli kieltämättä viisas ja hyödyllinen neuvo. Lenin uskalsi sanoa omaakin perääntymistä perääntymiseksi. Sellaista rohkeutta, kuten tiedetään, ei ole annettu kaikille.

Leniniä ei voida syyttää taipumuksesta ajattelun monopolisoimiseen. Hän jos kuka pyrki aina ja kaikenlaisista asioista neuvottelemaan työtovereidensa kanssa ja luotti kansanjoukkojen luovaan aloitteellisuuteen. Mutta hänen ylivoimaisesta kaukonäköisyydestään, nopeaälyisyydestään ja työkyvystään johtui, että hän säännöllisesti joutui ensimmäisenä esittämään selkeät, varmat ja kestävät vastaukset kysymyksiin, jotka suuren vallankumouksellisen taistelun ja luomistyön kulloisessakin vaiheessa kansan mieltä eniten askarruttivat. Myöhempien tapahtumien valossa on usein joutunut kysymään itseltään, eikö Lenin tässä suhteessa tullut vastoin tahtoaan "hemmotelleeksi" kanssaihmisiään, säästäneeksi näiltä liiaksi sitä päänvaivaa, joka olisi heidän muutoin ollut itsensä kärsittävä.

Henkilötietoja muistelijoista ja lähdeviitteitä

B l o m q v i s t, Arthur (1878—1951) ja Emilia (kuollut 1968) — helsinkiläinen työläispariskunta, jonka luona Lenin asui muutaman viikon ajan syksyllä 1917. Heidän haastattelunsa on julkaistu Vapaassa Sanassa. 21. 1. 1949.

B r u s i l a, Kaarlo — torniolainen työväenliikkeen veteraani. Haastattelu Kansan Tahdossa 14. 4. 1959.

E n g b e r g, Oskar (1874—1955) — Venäjän vallankumousliikkeeseen osallistunut suomalainen työmies, Leninin karkotustoveri Siperiassa 1897—1900. Kaisu-Mirjami Rydbergin haastattelukirjoitus Engbergistä julkaistu SNS-lehdessä 5/1956.

G y l l i n g, Edvard (1881—1944) — taloustieteilijä ja Suomen työväenliikkeen johtohenkilö. Vuonna 1918 Suomen Kansanvaltuuskunnassa raha-asiain valtuutettuna. Vuodesta 1920 alkaen Neuvosto-Karjalassa, ensin Karjalan Työkansan Kommuunin toimeenpanevan komitean ja vv. 1923—1935 Karjalan autonomisen sosialistisen tasavallan kansankomissaarien neuvoston puheenjohtajana. Muistelmakokoelmaamme on liitetty Leninin kanssa käytyjä keskusteluja koskeva alkuosa hänen laajemmasta tutkielmaluontoisesta kirjoituksestaan "Ensimmäinen sosialististen tasavaltain välinen sopimus", joka on julkaistu Leningradissa ilmestyneessä aikakauslehdessä Kommunisti n:o 1 (37) 15. 1. 1928. Kansan Arkisto.

H a a p a l a i n e n, Eero (1880—1930-luvun lopulla) — ammattiyhdistysmies ja poliitikko. Vuonna 1918 Kansanvaltuuskunnan jäsen ja Suomen punaisen kaartin ylipäällikkö. Kansalaissodan jälkeen Neuvosto-Venäjällä. Kirjoitus "Tapaamisia Leninin kanssa" sisältää otteita hänen vuodelta 1934 peräisin olevasta laajemmasta muistelmakirjoituksestaan. SNTL:n Tiedeakatemian Karjalan osaston arkisto. Kansan Arkisto.

H a a r a l a, Hildur (s. 1890) — Lyyli Latukan sisar, asui 1917 Viipurissa vanhempiensa omistamassa omakotitalossa, jossa Lenin vietti kolmisen viikkoa. Haastattelu julkaistu Kommunistissa nro 10/1966.

H a k k i l a, Väinö (1882—1958) — lakimies ja sosialidemokraattinen poliitikko, joka joutui Leninin kanssa kosketuksiin opiskeluaikanaan 1906. Kirjoitus "Tavallista erikoisempi vieras" ilmestyi kotkalaisessa Eteenpäin-lehdessä 30. 1. 1924 otsikoin "Muistelmia Leninistä". Työväen arkisto.

H u o t a r i, Anton (1881—1931) — sosialidemokraattinen sanomalehtimies ja kansanedustaja. "Pieni muistelmapiirre Leninistä" julkaistu Työväen kalenterissa 1925.

I d m a n, K. G. (1885—1961) — diplomaatti. Oli mukana Suomen itsenäistymisestä Leninin kanssa käydyissä keskusteluissa 1917 sekä Suomen ja Neuvostoliiton välisen ystävyys- ja avunantosopimuksen valmisteluissa 1948. Muistelma "Ensimmäinen käyntini Smolnassa" on hänen teoksestaan Maamme itsenäistymisen vuosilta, WSOY, 1953, s. 214—217.

J a l a v a, Huugo (1874—1950) — veturinkuljettaja Suomen—Pietarin rautatiellä, Venäjän vallankumousliikkeen aktiivinen osanottaja. Hänen veturissaan n:o 293 V. I. Lenin siirtyi vuonna 1917 kaksi kertaa illegaalisena rajan yli. Muistelmakirjoitus "Kuinka kuljetin Leninin rajan yli" julkaistu petroskoilaisessa Krasnaja Karelija -lehdessä 22. 1. 1934.

K i i s k i n e n, Aura (1878—1968) — Suomen vanhan työväenliikkeen aktiivinen toimihenkilö, kansanedustaja, SKP:n perustajia. Kirjoitus "Näin Leninin kahdesti" on katkelma Inkeri Lehtisen kirjoittamasta haastattelusta. Kommunisti nro 8/1967.

K u u s e l a, Kaarlo (1869—1918) — näyttelijä, Vaasan Työväenteatterin johtaja. Muistelma Leninistä Kommunistissa nro 10/1967.

K u u s i n e n, O. W. (1881—1964) — Suomen ja kansainvälisen työväenliikkeen johtohenkilö, SKP:n perustajia. Kirjoitus "Elävä Lenin" on katkelma esitelmästä, jonka Kuusinen piti V. I. Leninin syntymän 90-vuotispäivälle omistetussa juhlatilaisuudessa Moskovassa 22. 4. 1960. Puhe on

kokonaisuudessaan julkaistu teoksessa O. W. Kuusinen: Valitut teokset, Kustannusliike Edistys, Moskova 1968.

L a t u k k a, Juhani (1884—1925) — Viipurissa ilmestyneen Työ-lehden toimittaja. Avusti Leniniä tämän asuessa Viipurissa syksyllä 1917. Muistelmakirjoitus julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

L a t u k k a, Lyyli (1886—1938) — edellisen vaimo, Suomen työläisnaisliikkeen johtohenkilöitä. Osallistui yhdessä miehensä kanssa Leninin suojaamiseen Viipurissa. Muistelmakirjoitus julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

L e h é n, Tuure (s. 1893) — toimittaja. Kommunisti 10/1966.

L i n d s t r ö m, Ludvig (1879—1953) — suomenruotsalainen koulumies ja vakuutusvirkailija. Joulukuussa 1907 auttoi Leniniä pakenemaan Suomen kautta Ruotsiin. Hänen muistelmansa julkaistiin aikakauslehti Allsvensk Samlingin joulukuun numerossa 1946 ja sitten Vapaassa Sanassa 9. 1. 1947 hieman lyhenneltynä suomennoksena, joka sellaisenaan sisältyy tähän kokoelmaan.

L å n g s t r ö m, T. Hj. (s. 1889) — ammattiyhdistys- ja osuustoimintamies. Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja vv. 1922—1923. Muistelmakirjoitus Kommunistissa nro 10/1966.

M a n n e r, Kullervo (1880—1936) — Suomen työväenliikkeen johtohenkilö. Eduskunnan puhemies 1917, Kansanvaltuuskunnan puheenjohtaja 1918, kansalaissodan loppuvaiheessa Suomen punaisen kaartin ylipäällikkö. Vuodesta 1918 Neuvosto-Venäjällä. SKP:n perustajia ja johtavia työntekijöitä. Kirjoitus ”Pari henkilökohtaista muistoa toveri Leninistä” julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

N u o r t e v a, Santeri (1881—1929) — Suomen sosialidemokraattisen puolueen jäsen vuodesta 1904, kansanedustaja. Joutui vallankumouksellisen toimintansa johdosta siirtymään Amerikkaan. mistä 1919 jälkeen saapui Neuvosto-Venäjälle. Toimi ulkoasiain kansankomissariaatin palveluksessa ja myöhemmin mm. Karjalan autonomisen sosialistisen tasavallan toimeenpanevan komitean puheenjohtajana. Hänen muistelmansa Leninin siirtymisestä Ruotsiin 1907 julkaistiin Petroskoissa ilmestyneessä Punaisessa Karjalassa 21. 1. 1927.

R a h j a, Eino (1886—1936) — Suomen ja Venäjän vallankumousliikkeen aktiivinen osanottaja vuodesta 1903 alkaen. Esitti tärkeää osaa Leninin rajanylitysten järjestäjänä 1917 Suomeen ja takaisin Venäjälle. 1918 osallistui Suomen kansalaissotaan punaisten puolella. Sen jälkeen toimi Neuvosto-Venäjällä, pääasiassa sotilaallisissa tehtävissä. Hänen kirjoituksensa ”Lenin 1917” julkaistiin teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925. Toinen kirjoitus ”Leniniltä neuvoa kysyen” julkaistiin alun perin 1927 Pravdan kustantamon Prožektor-julkaisussa, numero 20, sitten Neuvosto-Karjala -lehdessä 23. 4. 1965.

R a u h i a i n e n, Alma (s. 1890) — SKP:n jäsen vuodesta 1926. Kohtasi Leninin Viipurissa syksyllä 1917. Vuonna 1932 siirtyi Neuvosto-Karjalaan, missä on ollut metsätöissä. Asuu Petroskoissa eläkeläisenä. Muistelma ”Unohtumaton kohtaaminen” käsikirjoituksena NKP:n Karjalan aluekomitean arkistossa.

R o v i o, Kustaa (1887—1938) — Suomen ja Venäjän työväenliikkeen aktiivinen osanottaja vuodesta 1905 alkaen. Suomen sosialidemokraattisen nuorisoliiton sihteeri 1913—1915. Kesällä 1917 Helsingin kaupungin miliisipäällikkö. Vuodesta 1918 Venäjällä erilaisissa tehtävissä, mm. NKP:n Karjalan aluekomitean sihteerinä. Kirjoitus ”Lenin Helsingissä” julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

S c h o t t m a n n, Aleksanteri (1880—1939) — enimmäkseen Venäjällä toiminut suomalaissyntyinen vallankumouksellinen, bolševikkipuolueen vanha jäsen. Vuosina 1911—12 Suomen sosialidemokraattisen puolueen Helsingin piirikomiteassa. Osallistui Lokakuun vallankumoukseen ja toimi erilaisissa puolue- ja hallintotehtävissä, mm. Karjalan autonomisen sosialistisen tasavallan toimeenpanevan komitean puheenjohtajana. Kirjoitus ”Lenin maanalaisena” julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

S i r o l a, Yrjö (1876—1936) — Suomen työväenliikkeen tunnetuimpia edustajia, SKP:n perustajia. Muistelmakirjoitus ”Mitä Lenin kysyi?” julkaistu teoksessa ”Lenin suomalaisten muistelmissa”, Leningrad 1925.

T o r n i a i n e n, Edvard (1886—1953) — sanomalehtimies ja kielenkääntäjä. Työmies-lehden toimituksessa Venäjän asiain erikoistuntija. Kirjoitus "Leninin puheilla" aikaisemmin julkaisematon. Käsikirjoitus otsikoituna "Muistelmia Leninistä" Työväen arkistossa.

U s e n i u s, Maria (1884—1967) — Suomen vanhassa työväenliikkeessä tunnetun ja myöhemmin Neuvosto-Karjalassa toimineen Artturi Useniuksen vaimo. "Lenin maan alla Suomessa" käsikirjoitus vuodelta 1934. SNTL:n Tiedeakatemian karjalais-suomalaisen osaston arkisto.

W i n s t e n — tämännimiset sisarukset pitivät Oulunkylässä Gärdobackan täysihoitolaa, jossa Lenin asui joitakin viikkoja 1907. Kirjoitus "Lenin täysihoitolaisena Oulunkylässä" on V. Artin suorittama haastattelu. SNS-lehti 31/1947.

Sisältö: